

Vanja Marie Øyrås

**Serieromanenes plass i norske
folkebibliotek**

**Masteroppgave 2023
Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap**

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg serieromanenes plass i norske folkebibliotek. Hensikten har vært å undersøke hvor utbredt det er å ha serieromaner i bibliotekenes samlinger, og hvordan praksisen er for å kjøpe inn og formidle serieromaner. Jeg har også undersøkt hvilke holdninger bibliotekarene har til serieromanene, og hvordan de begrunner sitt syn på formidling av serieromaner. Jeg har gjennomført en spørreundersøkelse blant 211 folkebibliotek og seks kvalitative intervjuer med bibliotekarere som jobber i folkebibliotek. Svarene viser at det i dag er svært vanlig å ha serieromaner i samlingene, men at det eksisterer et tydelig skille mellom hvordan serieromaner og annen skjønnlitteratur blir behandlet i praksis. Intervjuene avdekker en tydelig sammenheng mellom bibliotekarenes holdninger til serieromaner, og hvilken verdi de anser at serieromanene kan ha i den enkelte låners liv. Dette kommer også til syne i hvordan bibliotekarene vektet funksjoner og estetiske normer i sin verdivurdering av skjønnlitteratur generelt. Innkjøp og eventuell formidling av serieromaner blir i stor grad begrunnet på bakgrunn av ulike feltlogikker.

Abstract

This thesis examines the representation of romance novels in Norway's public libraries and the extent to which they are present within the libraries' collections. I also sought to explore the librarians' attitudes towards the romance novel, their reasoning when it comes to promoting romance novels and serials, and common practices in this regard. I have conducted a survey among Norway's public libraries and six qualitative interviews with librarians working at public libraries. Romance novels are common among the libraries' collections, however, there remains a difference in treatment between romance novels and other fiction. The interviews reveal a correlation between the librarians' attitudes towards romance novels and the possible value they ascribe to the presence of these novels in the lives of library users. This is reflected in the emphasis placed by librarians on such factors as function and aesthetic norms when assessing works of literature. The reasoning behind the import and potential promotion of romance novels is founded, to a large degree, on various field logics.

Forord

Denne masteroppgaven representerer sluttpunktet for tre år med studier ved siden av en fulltidsjobb. Det har vært tre krevende år, men de har også gitt et etterlengtet kompetanseløft.

Jeg hadde aldri sett for meg at det å studere serieromaner kunne romme så mye spenning. Ikke bare for meg som har skrevet denne oppgaven, men også spenning i form av spenninger i bibliotek- og litteraturmiljøet. I den anledning vil jeg takke informantene som tok seg tid til å dele sine tanker og meninger med meg. Takk også til alle som svarte på spørreundersøkelsen. Takket være dere har jeg fått tilgang på et rikt og mangefasettert datamateriale.

Jeg vil også takke veilederen min, Janicke Stensvaag Kaasa for engasjerte samtaler og grundige, gode og konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele prosessen.

En spesiell takk også til arbeidsgiveren min, Viken fylkesbibliotek, for at dere har tilrettelagt for at jeg har kunnet skrive denne oppgaven. Både arbeidsgiver og kollegaer har vært en viktig støtte i prosjektet.

Og sist, men ikke minst: Tusen takk til familie og venner for all tålmodighet, støtte og heiarop underveis.

Berlin, juni 2023

Vanja Marie Øyrås

Innholdsfortegnelse

1. Prosjektets tematikk.....	1
1.1 Oppgavens bidrag	2
1.2 Problemstilling	3
1.3 Begrepsavklaring.....	4
1.3.1 Serieromaner	4
1.3.2 Bibliotekarer	5
1.4 Oppgavens oppbygning	6
2. Valg av litteratur og teori.....	7
2.1 Hva er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek?.....	7
2.1.1 En historisk gjennomgang av serieromaner i Norge	7
2.1.2 Escarpit og kretsløpene.....	11
2.1.3 Kretsløpsmodellen anvendt på det norske bokmarkedet i 1990-årene	11
2.1.4 Serieromanene og det norske bokmarkedet i dag.....	12
2.1.5 Serieromaner har fremdeles «lav» status.....	14
2.2 Bibliotekarenes holdninger til serieromanene	16
2.2.1 Det vanskelige begrepet «litterær kvalitet».....	16
2.2.2 Vurderingskriterier for serieromaner.....	18
2.2.3 Alternative kvalitetsperspektiver	20
2.2.4 Holdningene til serieromanene, egne litterære preferanser og arbeidsplassenes ulike feltlogikker	21
2.3 Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromanene?	22
2.3.1 Etterspørselsstyrt og opplysende formidling	22
2.3.2 Verdinøytral og personlig orientert formidling	23
2.3.3 Likeverd og likhet	23
2.3.4 Litteraturformidling og den norske middelklassens likhetsidealer.....	24

3. Metode	26
3.1 Valg av metodisk tilnærming	26
3.2 Andre metoder som ble vurdert.....	28
3.3 Spørreundersøkelsen	29
3.3.1 Spørreundersøkelsens form, og valg av spørsmål og terminologi.....	31
3.3.2 Utsendelse	33
3.3.3 Analyse av spørreundersøkelsen	34
3.4 Intervjuundersøkelsen	34
3.4.1 Utarbeidelse av intervjuguide	35
3.4.2 Utvelgelse og rekruttering av informanter	36
3.4.3 Data- og kildebehandling, teknikk og transkribering.....	38
3.4.4 Analyse av intervjuene	39
3.5 Eget ståsted.....	40
4. Analyser av spørreundersøkelsen	42
4.1 Antall respondenter, geografisk spredning og størrelse på kommune.....	42
4.1.1 Antall serieromaner	44
4.1.2 Regionale variasjoner.....	46
4.2 Bibliotekenes praksiser for innkjøp og formidling av serieromaner.....	47
4.2.1 Vilje til innkjøp	48
4.2.2 Serieromaner og fjernlån	49
4.2.3 Plassering av serieromaner	51
4.2.4 Ulik fordeling på avdelingene.....	54
4.2.5 Formidling av serieromaner	55
4.3 Bibliotekarenes holdninger og syn på formidling av serieromaner.....	56
4.3.1 Respondentenes kjønn, alder, fagutdanning og forhold til serieromaner.....	57

4.3.2	Vurdering av påstander	59
4.3.3	Innkjøp og formidling av serieromaner.....	59
4.3.4	Innkjøp basert på bibliotekarenes kvalitetsvurderinger eller etterspørsel.....	61
4.3.5	Verdinøytral eller personlig orientert formidling.....	62
4.3.6	Endringer i holdninger over tid	64
4.4	Sammenhenger mellom kjønn, fagutdanning, egne lesevaner og synet på formidling av serieromaner	65
5.	Analysen av intervjuene	68
5.1	Bakgrunnsinformasjon om informantene	68
5.1.1	Oppsummering av informantene	72
5.1.2	Serieromaner og etterspørsel	72
5.1.3	Serieromaner og praktiske utfordringer	74
5.2	Bibliotekarenes holdninger til serieromanene	74
5.2.1	Informantenes oppfattelse av serieromanenes funksjoner	75
5.2.2	Ulik opplevelse av serieromanenes funksjoner og verdi for lånerne	80
5.2.3	Informantenes estetiske vurderinger av serieromanene.....	80
5.2.4	Bibliotekarenes vektning av serieromanenes funksjoner og estetiske normer	82
5.3	To alternative kvalitetsperspektiver.....	83
5.3.1	Kvalitet som lokal tilknytning	83
5.3.2	Kvalitet som mangfold og bredde	84
5.4	Informantenes lesepreferanser og arbeidsplass	85
5.4.1	Holdningene til serieromanene og informantenes litterære smakspreferanser	85
5.4.2	Informantenes arbeidsplass og holdninger til serieromanene	88
5.5	Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?	90
5.5.1	Ulike syn på formidlerrollen	90
5.5.2	Verdinøytral eller personlig orientert formidling.....	93

5.5.3 Ulike syn på innkjøpsordningene	94
5.5.4 Likhetsidealenes påvirkning på informantenes begrunnelser	96
6. Avslutning	100
6.1 Serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag.....	100
6.2 Bibliotekarene har ulike holdninger til serieromanene	102
6.3 Ulike begrunnelser for synet på å formidle serieromaner	104
6.4 Avsluttende betraktninger om serieromanenes plass i norske folkebibliotek og serieromanenes status	105
Litteraturliste	108
Vedlegg 1: Informasjon og samtykkeskjema kvalitative studier	111
Vedlegg 2: Intervjuguide	114
Vedlegg 3: Informasjon om spørreundersøkelse	116
Vedlegg 4: Spørreundersøkelse	119

«Det å være bibliotekar er å ha et komplisert forhold til Margit Sandemo»

Thomas Brevik, Bok og bibliotek, 1993.

1. Prosjektets tematikk

«For noen år siden ville ikke bibliotekene ha romanserier, men nå mener de noe helt annet» (Ingulstad, 2019). Dette skriver Frid Ingulstad i Aftenposten i 2019, og forteller om hvordan hun stadig blir bedt til bibliotekene for å holde foredrag om sine bøker. Kan det stemme at serieromanene nå er velkomne på biblioteket? Da har det i så fall skjedd en utvikling, for døra har ikke akkurat stått på vid gap for fenomenet serieromaner.

Serieromanene er de lange seriene med potensiale til å ta opp mang en hyllemeter på biblioteket. De rommer store følelser, slekters gang og har som regel en fremoverlent og eventyrsøkende kvinne i hovedrollen. Ikke minst er de ekstremt populære. Da Ingulstads serie *Sønnavind* var på sitt mest populære, hadde bøkene et årlig opplag mellom 500 000 og 1 million eksemplarer (Nærø, 2015). Til sammenligning oppgir Cappelen Damm at et gjennomsnittopplag for en middels kjent forfatter er på 3000 eksemplarer, og at opplag over 5000–10 000 regnes som en salgsmessig suksess (J, Riley, personlig kommunikasjon, 9. juni 2023). En vesentlig del av bøkene til den middels kjente forfatteren vil dessuten bli kjøpt opp av innkjøpsordningene for norsk skjønnlitteratur, og dermed spredd til alle landets folkebibliotek. Dette gjelder ikke for serieromanene. De består ikke Kulturrådets minstekrav til kvalitet, og er i praksis utelukket gjennom kravet til helhetlig verk (Halvorsen, 2020, s. 88). Skal serieromanene finne veien til hyllene i norske folkebibliotek, må det være fordi bibliotekene selv velger å anskaffe dem.

I 2002 ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant norske bibliotekarer hvor det kom frem at 79 % var mer eller mindre skeptiske til at folkebibliotekene skulle kjøpe inn populær serielitteratur (Smidt, 2002, s. 128). Da *Sagaen om Isfolket* var på sitt mest populære og hadde lesertall på flere hundretusener¹, var det nesten ingen bibliotek som tok bøkene inn i samlingene. En rundspørring foretatt av Aftenposten på Østlandet i 1989 avdekket at det bare var Nittedal bibliotek som hadde *Sagaen om Isfolket* til utlåns (Aftenposten, 1989).

Det at folkebibliotekene ikke har kjøpt inn populær serielitteratur, har ikke gått upåaktet hen. Gjennom tidene har det vært mange kritiske avisoppslag, og ikke minst har diskusjonen gått varmt i bibliotekmiljøet. Det er som bibliotekar Thomas Brevik uttaler til Bok og bibliotek i

¹ I 1995 ble det rapportert om et totalt salg på 24 millioner eksemplarer (Wærhaug, 2018, s. 203)

1993: «Det å være bibliotekar er å ha et komplisert forhold til Margit Sandemo» (Brevik, 1993). Det kompliserte han sikter til handler om litterær verdi og hvordan bibliotekene skal vurdere denne i møte med en så folkekjær forfatter som Margit Sandemo. Ser man til lovverket, heter det i *Lov om folkebibliotek §1* følgende: «Det enkelte bibliotek skal i sitt tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet» (Folkebibliotekloven, 2014, § 1). I Odelstingsproposisjonen, som viser intensjonen bak loven, står det videre: «Ved bibliotekenes valg av skjønnlitteratur må den litterære kvaliteten være avgjørende» (Ot. prp. nr. 14, 1985-1986).

For bibliotekaren som skal kjøpe inn bøker og formidle dem, kan det oppstå et dilemma mellom å ivareta kvalitetsbegrepet og imøtekomme publikums ønsker. Serieromaner som *Sagaen om Isfolket* blir ikke ansett å ha «litterær kvalitet» av dominerende aktører på feltet. Serieromanforfattere blir avvist av Den norske Forfatterforeningen, og bøkene holdes utenfor innkjøpsordningene. Avisoppslag er sjeldne, og hvis det først skjer, handler det om underholdning og salgstall – ikke litteraturkritikk.

Mye har skjedd siden Sandemo slo igjennom på 1980-tallet. Ikke bare har tilfanget av serieromaner økt, men også kulturpolitikken og hvordan vi i dag oppfatter litterær verdi har gjennomgått store endringer. Dette påvirker hvordan bibliotekarene vurderer kvalitet, og hvordan de utøver sin formidlerrolle. I et slikt perspektiv er det interessant å undersøke om Frid Ingulstad har rett, når hun hevder at bibliotekene nå har åpnet sine dører for serieromanene. En slik utvikling kan i så fall si noe om endringer i serieromanenes posisjon og i bibliotekenes virke.

1.1 Oppgavens bidrag

Denne studien bidrar med substansiell kunnskap om hvor utbredt det i dag er å ha serieromaner i norske folkebibliotek, og i hvilken grad serieromanene også er gjenstand for formidling. Jeg bruker en kvantitativ spørreundersøkelse for å undersøke hvilke tendenser som preger folkebibliotekenes praksis for innkjøp og formidling av serieromaner.

I studien er det også gjennomført kvalitative intervjuer med seks bibliotekarer. Tre av bibliotekarene er positive til å ha serieromaner i folkebibliotekene, og tre er skeptiske eller avvisende i sitt syn. I studien viser jeg hvordan holdningene til serieromaner har ulike

forankringer i kunst- og kulturpolitiske tankesett, og jeg bidrar dermed kumulativt til eksisterende forskning på feltet. Jeg har bevisst lagt meg tett på tidligere spørsmålsstillinger, for at studien skal være sammenlignbar med tidligere funn knyttet til bibliotekarenes verdivurderinger og syn på litteraturformidling.

I den kvalitative delen av studien sammenstiller jeg ulike vurderingskriterier i form av funksjoner, normer og kvalitetsperspektiver, som har til felles at de er egnet for å diskutere serieromanenes verdi. Et slikt sett med vurderingskriterier kan også være egnet i andre sammenhenger hvor populærlitteraturens verdi er gjenstand for analyse.

1.2 Problemstilling

Denne masteroppgaven handler om serieromanenes plass i norske folkebibliotek, og herunder hvilke holdninger bibliotekarene har til serieromanene. Jeg undersøker også hvordan bibliotekarene begrunner sitt syn på innkjøp og formidling av serieromaner.

Studiens problemstilling er formulert på følgende måte:

Hva er serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag?

For best mulig å besvare denne problemstillingen har jeg stilt tre forskningsspørsmål. Det første handler om hvor utbredt det er å ha serieromaner i samlingene, og hvordan praksisene er for å kjøpe inn og formidle serieromaner. Det er formulert som følger:

FS1: Hvordan er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek?

Jeg vil her avgrense oppgaven til å kun se på innkjøp og formidling av serieromaner i form av papirbøker. På feltet e-bøker og lydbøker foregår det stadig forhandlinger som påvirker modellene for innkjøp og utlån. Jeg vurderer det som at innkjøp og formidling av serieromaner i form av disse medietypene, er preget av andre og flere logikker enn det jeg kan dekke med denne studiens omfang.

Det andre aspektet jeg vil undersøke handler om hvilke holdninger² bibliotekarene har til serieromanene. Hvilke funksjoner og kvaliteter ser de i serieromanene, og hvilken verdi

² Med holdninger mener jeg her den mer allmenne betydningen av ordet, som ifølge ordnett.no er synonymt med innstilling, standpunkt og synspunkt (Ordnett.no, 2023).

mener de at bøkene kan ha for lånerne? Blir holdningene deres påvirket av hva de selv liker å lese, og hvor de jobber? Dette leder frem til det andre forskningsspørsmålet:

FS2: Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene?

Det siste forskningsspørsmålet henger tett sammen med bibliotekarenes holdninger til serieromanene, som undersøkes i oppgavens andre forskningsspørsmål. Jeg vil undersøke hvordan bibliotekarene begrunner sitt syn på formidling av serieromaner. Får synet på serieromaner bestemte konsekvenser for formidlingen? Hvilke påvirkninger preger bibliotekarenes begrunnelser? Det siste forskningsspørsmålet lyder dermed:

FS3: Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?

1.3 Begrepsavklaring

I det følgende vil jeg avklare to sentrale begreper i oppgaven. Det første er «serieromaner». Begrepet er kjent under mange ulike benevnelser, og det varierer hva enkelte anser som serieromaner og ikke. Det andre begrepet er «bibliotekarer». Bibliotekarer er gjenstand for deler av min undersøkelse, men bibliotekartittelen er ikke beskyttet. Jeg mener derfor at det er viktig at det er tydelig definert hva som ligger i disse begrepene i denne oppgaven.

1.3.1 Serieromaner

«Bygderomaner», «triviallitteratur», «kjærlighetsromaner», «husmorporno». Kjært barn har mange navn, og jeg har valgt å kalle barnet for «serieromaner». Underveis har jeg vurdert andre alternativer. Ett av dem var serielitteratur. Her ville det i midlertidig ha oppstått et behov for å avgrense bøkene mot målgruppe, da det brukes samme betegnelse for litteratur til barn og unge. Betegnelser som «kiosklitteratur» eller «triviallitteratur» kan bli oppfattet som verdiladet, noe jeg ønsker å unngå. Underveis i arbeidet, kontaktet jeg tre bibliotekarer som har serieromaner i sine samlingene. I samråd med dem, falt valget på «serieromaner». Bibliotekarene bekreftet at denne betegnelsen er utbredt både blant bibliotekarer og lånere. Videre ba jeg de tre bibliotekarene om hjelp til å *definere* serieromaner. Jeg fikk flere forslag, og noen elementer gikk igjen i samtlige innspill. I denne oppgaven defineres serieromaner på følgende måte:

Serieromaner gis ut i serie, og primært i pocketformat. Bøkene handler som regel om en kvinne og en kjærlighetsintrige, noe som ofte signaliseres i tittelen og på forsiden. Bøkene har gjerne en historisk bakgrunnsramme og foregår i Norge.

Jeg har bevisst brukt moderasjoner i definisjonen. Serieromaner blir i hovedsak utgitt i pocketformat, men *Sagaen om Isfolket* har blitt utgitt også i hardcover. *Sagaen om Isfolket* er dessuten et eksempel på en serieroman hvor bakgrunnsrammen ikke bare er historisk, men også har innslag av fantastiske elementer. Serieromaner blir gjerne betraktet som et særnorsk fenomen (Bergmo, 2012). Jeg mener at definisjonen er tydelig nok til at informantene i denne studien ikke er i tvil om hva slags type bøker det er snakk om.

Det er verdt å være oppmerksom på, at serieromaner ikke nødvendigvis er som en egen sjanger å regne. I avhandlingen «Bestselgere» i bibliotek og kiosk. *Kvinner, lesning og fascinasjon* (2007), kaller Cecilie Naper det jeg definerer som serieromaner, for «kjærlighetsromaner fra kiosken» (Naper, 2007, s. 66). Hun skriver at disse bøkene skiller seg fra sjangerlitteraturen ved at også utformingen av rollefigurene og fortellermønsteret er standardiserte og forutsigbare. Sjangerlitteraturen står friere, selv om den er underlagt noen standarder knyttet til for eksempel et miljø, visse type hendelser, en viss fortellerstruktur eller lignende. Serieromaner er formellitteratur, konkluderer Naper (2007, s. 70). Jeg mener at betegnelsen «serieromaner» peker på noe av det samme. Hvor kriminalromaner utgitt i serier blir kalt «krimserier», er det i ordet «serieromaner» sterkere betoning på serieaspektet og det fremgår ingen sjangertilhørighet utover dette.

1.3.2 Bibliotekarer

I Norge er ikke bibliotekartittelen beskyttet. Det betyr at ansatte bibliotekarer ikke nødvendigvis har utdanning innen bibliotek- og informasjonsvitenskap. I min studie har jeg ikke satt som krav at informantene må ha bibliotekfaglig utdanning. Det betyr at når jeg undersøker bibliotekarenes holdninger til serieromaner, så gjelder dette for ansatte både med og uten fagutdanning innen bibliotek. Dette fordi informantene vil ha det til felles at de utfører oppgaver at bibliotekfaglig art på et folkebibliotek, og er del av et bibliotekfaglig miljø. Like fullt er det mulig å anta at blikket på egen praksis kan være farget av hvorvidt informanten har bibliotekfaglig utdanning. Jeg undersøker derfor for sammenhenger mellom holdninger til serieromaner og utdanningsbakgrunn.

1.4 Oppgavens oppbygning

Etter å ha presentert problemstillingen og tilhørende forskningsspørsmål, og gjort rede for sentrale begreper følger et kapittel som inneholder både kontekst og teori. Her bruker jeg de tre forskningsspørsmålene som innganger for å beskrive relevant forskning og litteratur, samtidig som jeg trekker inn teoretiske perspektiver og analytiske nøkkelbegreper.

Videre følger et kapittel om metodologi. Det er lagt til grunn metodetriangulering i form av en spørreundersøkelse og seks kvalitative intervjuer med bibliotekarer ansatt i folkebibliotek. I kapittelet legger jeg også frem mitt eget ståsted.

Jeg analyserer først spørreundersøkelsen, og så de kvalitative intervjuene. I gjennomgangen av analysene drøfter jeg fortløpende funnenes relevans for studiens problemstilling. Til slutt gir jeg en oppsummering av sentrale trekk ved det som er presentert, før jeg runder av med avsluttende betraktninger.

Til sist følger en litteraturliste og vedlegg.

2. Valg av litteratur og teori

I dette kapittelet presenteres forskningslitteratur sammen med utvalgte teoretiske perspektiver og analytiske nøkkelbegreper hentet fra litteraturteori, litteratursosiologi og sosiologi. Jeg har valgt å skrive om dette i samme kapittel, fordi jeg opplever at det er naturlig å se de teoretiske perspektivene og analytiske nøkkelbegrepene i lys av relevant forskningslitteratur – og vice versa. Kapittelet består av tre deler, hvor jeg tar utgangspunkt i ett forskningsspørsmål av gangen.

2.1 Hva er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek?

Det første forskningsspørsmålet handler om praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek. Det er nærliggende å betrakte bibliotekenes praksis i lys av den plassen serieromanene har, og har hatt, i det øvrige bokmarkedet. Jeg starter derfor med å gjøre noen historiske nedslagspunkter for å illustrere sentrale utviklingstrekk. Etter dette viser jeg hvordan Robert Escarpits kretsløpsmodell kan bidra til å belyse eventuelle endringer knyttet til folkebibliotekenes praksis for å kjøpe inn og formidle serieromaner. I den forbindelse benytter jeg meg også av avhandlingen til Cecilie Naper fra 2007: *«Bestselgere» i bibliotek og kiosk. Kvinner, lesning og fascinasjon*. Avhandlingen har viktige perspektiver på serieromanenes plass i det norske bokmarkedet, og hva som kjennetegner leserne av serieromaner³. Til slutt ser jeg på hva som kjennetegner serieromanenes status i dag, og hvordan statusen har utviklet seg sammenlignet med annen populærlitteratur. Her lener jeg meg på utredningen *Logikker i strid. Kulturrådets virkemidler på litteraturfeltet* (2020), redigert av Lars. J. Halvorsen, Anemari Neple og Paul Bjerke.

2.1.1 En historisk gjennomgang av serieromaner i Norge

Det er lite forskning å spore knyttet til serieromanenes historie i Norge. Dette adresserer også Willy Dahl i boka *«Dårlig» lesning under parafinlampen. Studier over kjøkkenromaner og populærlitteratur som litteraturhistorien har oversett* fra 1974, der han skriver: «Det som «folk flest» virkelig har lest, det har ligget og ligger helt ute i periferien av

³ I Napers avhandling brukes betegnelsen kioskromaner

litteraturhistorikernes interesse» (Dahl, 1974, s. 7). Han forteller videre at vi mangler data og fakta for denne litteraturen, og at dersom vi går langt nok tilbake, så mangler vi også fysiske eksemplarer av de populære bøkene. Men vi vet at de har eksistert og at de sirkulerte i Norden på 16- og 1700-tallet, og at de ble lest i filler (1974, s. 7). Omkring år 1800 får bøkene navnet «folkebøker», fordi de ikke finnes på bibliotekene eller herregårdenes boksamlinger, men lever sitt liv i bondestuer og hos den fattigste bydelsbefolkningen.

Folkebøkene kan vi se på som serieromanenes spede begynnelse. Det er snakk om oversatt litteratur som franske ridder-romaner fra middelalderen, tyske sagn om trollmenn og hekser og lignende. Folkebøkene ligger utenfor det jeg definerer som serieromaner i denne studien, men de to har likevel sterke fellestrekk i måten de omsettes og leses, og i form og innhold. Dahl beskriver at bøkernes stil og syntaks er enklere, og mindre utstaffert enn den «egentlige» litteraturens stil i perioden. Tempoet er også raskere. Kravet er at handlingen hele tiden skal videre, det må skje noe og det må være spennende (Dahl, 1974, s. 8).

Den første norske forfatteren av bøker som på de fleste plan minner om serieromaner, slik de defineres i denne studien, var Karen Sundt. Hun ble født i 1842 i Farsund, var godt skolert og ble blant annet Norges første kvinnelige dagsavisredaktør. Hun var progressiv, og gjennom foredrag så vel som i bøker talte hun særlig om de underbetalte kvinnegruppens sak (Dahl, 1974, s. 87). Først i femtiårsalderen bega Sundt seg til å skrive på heltid, og i løpet av to tiår ble forfatterskapet ruvende i omfang. Hun nådde ut til mange lesere, noe som bidro til at hun i 1918 ble tilkjent en årlig understøttelse på 400 kroner som en anerkjennelse av det arbeidet hun hadde gjort for norsk folkelesning (Dahl, 1974, s. 96). Men dette skulle også bli starten på en pinlig affære for Sundt. Støtten var ikke det samme som dikterlønn, men som Dahl skriver: «Da våknet den litterære noblesse» (Dahl, 1974, s. 96). Først ut var Carl Joachim Hambro, daværende redaktør i Morgenbladet. På lederplass gjorde han narr av Karen Sundt. Straks fikk han følge av Aftenposten, som ifølge Dahl raljerte i en hjerterå tone over Sundts forfatterskap, og slik fortsatte det. Heldigvis fikk hun noe støtte, blant annet fra Hulda Garborg og Oskar Braaten. Sistnevnte skriver i Aftenposten nr. 256, 26 mai: «Hvem af vores forfattere, siden Wergeland, har bryd sig om at henvende sig til meningsmand? Jeg kjender ingen. Hos os skal alt være «litteratur», «kunst.» For feinschmeckere» (Braaten sitert i Dahl, 1974, s. 97).

Dahl gir et nyansert bilde av Sundts forfatterskap og viser at blant hennes mange utgivelser finnes det også bøker som hadde fortjent en plass i litteraturhistorien. Men han understreker at det ikke er hans hensikt å ta til orde for en generell oppvurdering av alt Karen Sundt har forfattet, for det meste er skrevet i stort hastverk og bærer preg av at Sundt måtte masseprodusere for å overleve (Dahl, 1974, s. 95).

Her passer det å forlate lesingen under parafinlampen og skru tiden frem til da de fleste hadde fått innlagt elektrisitet. På slutten av 1800-tallet hadde masseproduksjonen av ukeblad og billige bøker startet for alvor. På andre siden av Atlanteren var skrivemaskinfabrikken Stratemeyer Syndicate i full gang med å produsere populær serielitteratur, og snart flommet Hardy-guttene, Nancy Drew, Bobsey-barna med flere inn over det norske markedet. En tilsvarende eksplosjon skjedde for oversatt serielitteratur til voksne. I *Jakten på kvalitet. Litteraturteori og populærlitteratur* (1994), beskriver Cecilie Naper hvordan det var sjefen sjøl, Edward Stratemeyer (også kjent som Hardy-guttenes far), som først skrev et tresiders innholdsreferat, før en anonym skribent fikk i oppdrag å skrive ut handlingen til en bok med standardlengde på ca. 150 sider (Naper, 1994, s. 92).

I tidsskriftet *Biblioteket* (2010) skriver Elin Brend Johansen om serieromanenes historie i Norge. Her forteller hun at bøkene lenge tok form som romanhefter, og fordi de kostet lite var det mulig for de aller fleste å kjøpe dem. Heftene ble solgt på døra av kolportører, og gikk lenge under navnet kolportasjeføljetonger eller kjøkkenromaner (fordi de ble solgt på kjøkkendøra). Etter hvert ble kolportørene avløst av Narvesen Kioskkompani, og det er trolig her navnet kiosklitteratur kommer fra (Johansen, 2010, s. 42)

Flommen av utenlandsk serielitteratur skulle etter hvert skape debatt og bekymring. Ifølge Brend Johansen tok både forfattere og stortingsrepresentanter til orde for å begrense lesingen av serielitteratur. Forfatterforeningen ville innføre en egen skatt på det de anså som spekulativ og dårlig litteratur. I Gyldendals litterære tidsskrift *Vinduet* ble det diskutert innholdskontroll, kvotebegrensninger og særavgifter (Johansen, 2010, s. 42). Kritikken satte ingen stopper for lesingen av serielitteratur, men snart skulle floden av oversatt serielitteratur få norsk konkurranse. I 1966 kom den norske publikumssuksessen «Morgan Kane». Dette banet vei for andre satsninger på norsk serielitteratur, og som et resultat

debuterte en rekke kvinnelige storselgere, deriblant Margit Sandemo med *Sagaen om Isfolket* som kom på markedet i 1982

I biografien om Margit Sandemo, *Eventyrdronningen* (2018), forteller Sølvi Wærhaug at selv om Morgan Kane-serien hadde bidratt til at det nå fantes godt med salgskanaler hos lokale kommisjonærer, var dette langt fra tilstrekkelig til å håndtere den enorme etterspørselen etter *Sagaen om Isfolket*. Kioskene og bladutsalgene hadde kort salgstid, og leserne slet derfor med å få tak i bøkene. For mange ble løsningen å ringe direkte til forlaget eller å satse på at det kom en annonsert utsendelse før eller siden (Wærhaug, 2018, s. 201).

Administrerende direktør i Bladkompaniet, Dag Lønnsjø, startet nå arbeidet med å få *Sagaen om Isfolket* inn i bokhandelen. Men det ville ikke bokhandlerne ha noe av. Ifølge Wærhaug var det møter mellom Bladkompaniet og bokhandlerne hvor eierne sa rett ut «at de ikke skjønnte hvorfor de skulle ha denne dritten i butikken. Kiosklitteratur var det verste de visste» (Wærhaug, 2018, s. 201).

Den mest kjente, nålevende serieromanforfatteren er Frid Ingulstad (født 1935). Hun er mest kjent for serien *Sønnavind*, som i skrivende stund er ute med bok 119. Ifølge Cappelen Damm er totalopplaget i dag på godt over svimlende åtte millioner (I. Sandaker, personlig kommunikasjon, 7. juni 2023). I perioder har hun vært Norges mestselgende forfatter, langt foran Jo Nesbø (Gørvel, 2015). Men det er det ikke alle som vet – serieromaner synes nemlig ikke på bokhandlernes bestselgerlister (Gjersøe, 2014). Ingulstad er imidlertid også kjent for å ha fått avslag av Den norske Forfatterforeningen tre ganger, med den begrunnelse at bøkene hun skriver blir vurdert som «ikke av litterær verdi». Dette har flere ganger utløst debatt omkring inntakskriteriene (Hjemås, 2012).

Hensikten med denne gjennomgangen er som nevnt å se serieromanenes plass i norske folkebibliotek i lys av serieromanenes plass i samfunnet. Serieromanene bærer som vi ser preg av å være folkelig litteratur. Bøkene er umåtelig populære. Samtidig har ikke dommen vært nådig fra de toneangivende aktørene på det litterære feltet. Det har, som vi har sett, ført til kritikk i mediene, forsøk på begrenning, alternative distribusjonskanaler og mangel på innpass i forfatterforeningen. *Hvorfor* det har vært slik, kan vi søke å forstå bedre gjennom å studere Escarpits kretsløpsmodell.

2.1.2 Escarpit og kretsløpene

Robert Escarpit var en fransk professor og forfatter, kjent som en pioner innen litteratursosiologien. I 1958 lanserte han teorien om de to kretsløpene i *Sociologie de la littérature*. Her viser han hvordan det franske bokmarkedet i 1950-årene i praksis var delt i to adskilte kretsløp, med tanke på produksjon-, distribusjon- og resepsjon. I den norske oversettelsen fra 1971 lyder kretsløpene navnene «det dannede kretsløp» og «det folkelige kretsløp» (Escarpit, 1958/1971, s. 74).

I «det dannede kretsløp» blir den etablerte skjønnlitteraturen produsert av anerkjente forlag og distribuert gjennom bokhandel. Som del av «det folkelige kretsløp» blir populærlitteraturen derimot produsert av populærlitterære forlag og distribuert gjennom kiosk. De ulike utsalgsstedene påvirker lesernes muligheter til å delta i den litterære samtalen. Escarpit skriver: «Mens den «dannende» bokhandel er et utvekslingssted, er grunninnretningen i det populære kretsløpet en kiosk eller et annet enkelt utsalgssted. På disse stedene deltar man ikke i den litterære virksomhet» (Escarpit, 1958/1971, s. 74). En tilsvarende isolering finner han i avisenes anmeldelser av skjønnlitteratur. Litteraturen fra «det dannede kretsløp» anmeldes i avisene og gjøres til gjenstand for offentlig samtale og debatt. Bøkene fra «det folkelige kretsløp» blir på sin side ikke anmeldt i kulturavisene, og det er ingen offentlig samtale om bøkene.

Videre beskriver han hvordan den dannende og folkelige litteraturen leses av to forskjellige sosiale klasser, hvor leserne i det dannede kretsløp har mer utdanning og status enn leserne i det folkelige kretsløpet. Leserne i disse to kretsløpene har lite kontakt seg imellom, og de bruker litteraturen ulikt (Escarpit, 1958/1971).

2.1.3 Kretsløpsmodellen anvendt på det norske bokmarkedet i 1990-årene

Escarpits kretsløpsmodell virker umiddelbart som en god beskrivelse av serieromanenes plass i det norske bokmarkedet, sett gjennom de historiske nedslagspunktene jeg foretok under 2.1. En som kan bekrefte dette, er Cecilie Naper. Hun har forsket på blant annet populærlitteratur, og innen norsk litteratursosiologi er hun sentral. I doktorgraden «*Bestselgere*» i bibliotek og kiosk. *Kvinner, lesning og fascinasjon* (2007) ser hun på hvordan kretsløpsmodellen kan passe for å beskrive det norske bokmarkedet i tiden før og etter 1990-årene. Her argumenterer hun for at Escarpits modell er en god beskrivelse av det norske

litterære liv i starten av 1990-årene. Litteraturen som tilhører «det dannede kretsløp» kaller hun for «biblioteklitteraturen», og hun beskriver hvordan den og motsatsen «kiosklitteraturen» lever hvert sitt liv på hver sin kant: Der biblioteklitteraturen blir til i et univers preget av litteraturpolitiske virkemidler som forfatterstøtte, innkjøpsordninger, biblioteklov og bransjeavtaler, finnes ikke slike støtteordninger for kiosklitteraturen. Der forfattere av biblioteklitteraturen vinner priser og får anmeldelser i dagspressen, deles det ikke ut priser i kiosklitteraturens verden, og omtalen de får er som regel begrenset til underholdningsstoff og salgstall. Videre beskriver hun hvordan kiosklitteraturen gis ut på egne kioskforlag, og i hovedsak selges på supermarkeder, bensinstasjoner og i kiosk. Naper adresserer også mangelen på faglige møtepunkter mellom forfatterne av kiosklitteratur og biblioteklitteraturen. Svært få serieromanforfattere er godtatt som medlemmer av Den norske Forfatterforeningen, selv om flere har ønsket seg medlemskap (Naper, 2007, s. 14–16).

Som vi skal se i det følgende, er 1990- tallet knekkpunktet der det norske bokmarkedet for alvor begynner å endre seg, og barrieren mellom de to kretsløpene begynner å smuldre. Foranledningene til det er mange, og jeg skal ikke gå inn på alle her. Men grovt forenklet vil jeg trekke frem at på denne tiden har postmoderne idéer rukket å virke i samfunnet en stund, noe som fører til nye og flere blikk på hva som kan betraktes som kvalitet, sammen med en akselererende markedstenkning også på kulturfeltet. Jeg vil komme tilbake til dette når jeg ser på ulike faktorer som kan påvirke bibliotekarenes holdninger til serieromanene, og deres syn på formidling av serieromanene. Men først vil jeg trekke frem eksempler på serieromanenes plass i dagens bokmarked, for å illustrere hvordan skillene mellom de to kretsløpene er i ferd med å viskes ut.

2.1.4 Serieromanene og det norske bokmarkedet i dag

Mye har skjedd siden Napers beskrivelse av det norske bokmarkedet ved inngangen til 1990-årene. Prioriteringene har endret seg, og populærlitteraturen har vunnet frem.

Serieromanene har fått innpass på nye og tidligere utilgjengelige arenaer. For eksempel er det tradisjonsrike forlaget Cappelen Damm i dag den største utgiveren av serieromaner.

Serieromanene er ikke lenger kun henvist til kiosken, men har i dag sitt hovedutsalgssted på nett. Ifølge Forleggerforeningens bransjestatistikk for 2021 utgjør nettsalg 64,3 %. En liten del

av salget foregår via bokhandlere (0,2 %), mens salg via dagligvare/kiosk fremdeles står sterkt (35,1 %). (Den norske Forleggerforeningen, 2021, s. 61).

Særlig én utviklingstendens må nevnes. Forlagene utgir i dag en del populærlitteratur med samme formelpreg som serieromanene. Jeg vil gå så langt som å påstå at skillet mellom serieromaner og annen skjønnlitteratur i noen tilfeller er redusert til et spørsmål om bøkens innbinding. Flere forfattere som tidligere har utgitt serieromaner, får nå utgitt bokserier i stive permer. Et aktuelt eksempel er serien *Familien Winther* (2018-) skrevet av Katrine Wessel-Aas, utgitt på Pitch forlag. Bøkene er etter alle innholdsmessige parametere som serieromaner å regne, men utgis med stive permer. Slik får de innpass i bokhandlerne og salgsstatistikken, leses av et bredt publikum og plasseres sammen med vanlig skjønnlitteratur på folkebibliotekene.

Et siste eksempel på hvordan kretsløpene nærmer seg hverandre, er opprettelsen av Forfatterforbundet i 2018. Forfatterforbundet er, i motsetning til Den norske Forfatterforening åpent for alle skjønnlitterære forfattere, uavhengig av den litterære kvaliteten på det de skriver. Forfatterforbundet bidrar dermed til at serieromanforfatterne kan innta den samme arenaen som forfattere av mer lødig litteratur.

I «*Bestselgere*» i bibliotek og kiosk gir også Naper eksempler på hvordan barrieren mellom de to kretsløpene har endret seg etter 1990-årene. Hun peker spesielt på at det norske bokmarkedet preges av et økende bestselgerfokus, både på tilbuds- og etterspørselssiden. Hun kobler dette til at bokmarkedet stadig blir mer deregulert. Hun går dypere inn i denne problemstillingen gjennom å undersøke sammenhengen mellom den litteraturpolitikken som til enhver tid blir ført, og publikums etterspørsel. Hun finner en tydelig sammenheng mellom litteraturpolitikk og lesevaner (Naper, 2007, s. 189). Arbeidet i avhandlingen er starten på artiklene «Fra mangfold til enfold: norsk litteraturpolitikk og norske lesevaner i forandring» (2009), og oppfølgeren «Fra katedral til børs: litteraturpolitikk, bokbransjekultur og lesevaner i forandring» (2021). I den første artikkelen beskriver Naper en rekke forhold som påvirker barrieren mellom kretsløpene. Hun viser hvordan bokbransjen går fra å være regulert til å bli mer fristilt. I den nyeste artikkelen fortsetter hun undersøkelsene frem til 2019, og finner en pågående kommersiell utvikling.

Jeg mener at Napers forskning er interessant å se i sammenheng med serieromanenes plass i norske folkebibliotek. Et marked preget av stadig større ensretting vil gi økt press på bestselgere, også i bibliotekene. Dette kan på sikt påvirke bibliotekarenes syn på hvordan de navigerer i presset mellom etterspørsel og andre kulturpolitiske mål, som formidling av kvalitetslitteratur.

2.1.5 Serieromaner har fremdeles «lav» status

Populærlitteraturen har, som vi har sett, fått et løft. Det råder likevel et tydelig hierarki mellom ulike litteraturtyper, også innen populærlitteraturen. Dette kan vi lese om i *Logikker i strid* (2020). Utredningen er skrevet på oppdrag fra Norsk Kulturråd⁴, med et ønske om å utrede og vurdere Kulturrådets tilskuddsordninger for litteratur. Utredningen har kapitler med ulike temaer og ulike forfattere. Underveis i denne studien vil jeg trekke inn flere av kapitlene. I denne sammenhengen er det kapittelet som omhandler det litterære felt i 2020, skrevet av Lars J. Halvorsen, jeg refererer til. Han beskriver her hvordan verbaltekstlig «kunst»-litteratur for voksne har høy prestisje, mens underholdningslitteratur, visuell litteratur og litteratur med barn som målgruppe er lavere rangert i hierarkiet mellom ulike litteraturtyper. Dette hierarkiet manifesterer seg blant annet i statusen til ulike litterære priser, tilgang på stipender og innretningen på innkjøpsordningene (Halvorsen, 2020, s. 104). Han beskriver en utvikling siden 1960-tallet preget av at flere litteraturtyper har oppnådd større aksept og anerkjennelse – og dermed gradvis også blitt innlemmet i innkjøpsordningene (Halvorsen, 2020, s. 88). Som et eksempel på dette trekker han frem kriminallitteraturen. Over tid har sjangeren fått et løft, noe som startet med at krimforfatterne i 1972 organiserte seg i Rivertonklubben, med et mål om «å fremme den gode norske krimlitteratur» (Skei, 2022). Like etter fulgte etableringen av Rivertonprisen, «Den gyldne revolver», som deles ut for årets beste krimbok. I dag finnes det også en egen krimfestival (Krimfestivalen, 2023). Denne innsatsen, sammen med en generelt stigende aksept for populærlitteraturen i samfunnet, bidro til at krim etter hvert kunne kjøpes inn på innkjøpsordningen for skjønnlitteratur (Halvorsen, 2020, s. 87). Dette har i sin tur bidratt til at flere krimforfattere i dag er akseptert som medlemmer i Den norske Forfatterforening.

⁴ Nå kulturdirektoratet

Et tilsvarende løft finner vi ikke for serieromanene. Hva angår serielitteratur, skriver Halvorsen at bøkene i praksis fremdeles er utelukket fra innkjøpsordningene for skjønnlitteratur gjennom kravet til helhetlig verk. En medvirkende årsak, er at serielitteraturen oppfattes som å ha lav litterær verdi av feltets inkumbenter, blant annet fordi den er «formelbasert» (Halvorsen, 2020, s. 88). Det utvidede kvalitetsbegrepet har med andre ord gjort at visse former for populærlitteratur har fått større anerkjennelse innenfor litteraturfeltet, men dette gjelder enn så lenge ikke for serielitteraturen.

Jeg mener det er nærliggende å tenke at serieromanenes manglende anerkjennelse ikke bare handler om at det er formellitteratur, men at fraværet av anerkjennelse også handler om kjønn og klasse blant de som skriver og leser serieromanene. Serieromaner er i all hovedsak kvinnelitteratur, i den forstand at det er bøker skrevet av, om og for kvinner (Naper, 2007, s. 45). I sin avhandling ser Naper nærmere på hvem det er som leser serieromaner. Hun gjør blant annet en undersøkelse av abonnementene på Bladkompaniets mest solgte historisk-romantiske⁵ serier. Hun finner at andelen kvinnelige abonnenter er på hele 98,5 % (Naper, 2007, s. 45). Videre undersøker Naper om det finnes ulikheter knyttet til bakgrunn, utdanning og estetisk forståelse mellom de som leser den typiske biblioteklitteraturen (bøker fra innkjøpsordningen), og de som leser kiosklitteratur (serieromaner). Hun finner at tendensen er klar: «Mens bibliotekkvinnene har godt med utdanning og er mer aktive kulturbrukere enn gjennomsnittet, har lesere av kiosklitteratur markant mindre utdanning enn det samme gjennomsnittet, og de benytter seg også i mindre grad av offentlige støttede kulturtilbud» (Naper, 2007, s. 152). Videre finner hun at blant leserne av kiosklitteratur er det hele 79 %, som ikke leser litteratur utgitt på kulturforlag (Naper, 2007, s. 215).

Det er mulig å forestille seg at de Halvorsen refererer til som «litteraturfeltets inkumbenter», har et syn på serieromaner, som er farget av at serieromaner primært leses av kvinner, ofte med lavere utdanning. Det er for eksempel interessant å merke seg at det kun er én serieforfatter som har blitt opptatt som medlem hos Den norske Forfatterforening. Det skjedde i 1976, gjennom en direkte votering på foreningens årsmøte. Han heter Louis Masterson (eg. Kjell Hallbing), og er forfatteren bak Morgan Kane-serien (Naper, 2007, s. 15).

⁵ Jeg tolker historisk-romantiske serier som å være det samme som det jeg definerer som serieromaner i denne studien

Serien er på alle måter formellitteratur, men på ingen måter litteratur skrevet av, om eller for kvinner.

2.2 Bibliotekarenes holdninger til serieromanene

Serieromanenes status i dagens samfunn vil naturlig nok måtte sees i sammenheng med også det andre forskningsspørsmålet: Hva er bibliotekarenes holdninger til serieromanene? For å svare på dette ønsker jeg å undersøke hvilke funksjoner og kvaliteter bibliotekarene ser i serieromanene, og hvilken verdi de mener at bøkene kan ha for lånerne. I den forbindelse trenger jeg analytiske nøkkelbegreper for å kunne beskrive hvordan bibliotekarene vurderer serieromanene. Jeg henter vurderingskriterier fra avhandlingen til Jofrid Karner Smidt (2002), *Mellom elite og publikum. Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek og Jakten på kvalitet. Litteraturteori og populærlitteratur* (1994), av Cecilie Naper, og fra avhandlingen til Knut Oterholm (2019) *Kvalitet i praksis. En sammenliknende studie av profesjonelle leseres situerte diskusjoner av litterær kvalitet*. Samtidig anser jeg det som viktig å se de aktuelle vurderingskriteriene i lys av hvordan kvalitetsbegrepet har utviklet seg over tid, og hvilke iboende spenninger som preger kvalitetsbegrepet i dag. Jeg starter derfor med en kort gjennomgang av noen viktige utviklingstrekk, før jeg går over til å definere de analytiske nøkkelbegrepene.

Avslutningsvis undersøker jeg om bibliotekarenes egne lesepreferanser og arbeidsplassenes ulike feltlogikker påvirker holdningene til serieromanene. I den forbindelse trekker jeg veksler på tre smaksprofiler som Karner Smidt beskriver i sin avhandling, diskusjonen om folkebibliotekenes ulike praksiser for samlingsutvikling i *Logikker i Strid* (2020).

2.2.1 Det vanskelige begrepet «litterær kvalitet»

Cecilie Naper skriver i boka *Jakten på kvalitet. Litteraturteori og populærlitteratur* (1994) at estetiske normer vris i pakt med nytt tankegods og nye produksjonsformer. Hva vi får ut av teksten kommer ikke bare an på hva vi leser, men også brillene vi leser med (Naper, 1994, s. 18). I boka viser hun hvordan ulike forskningstradisjoner og ulike epoker har lagt vekt på forskjellige sider ved populærlitteraturen, og demonstrer samtidig hvordan kvalitetsbegrepet er bevegelig. For eksempel trekker hun frem strukturalismen, hvor de fremste kjennetegnene på populærlitteraturen var at den er oppskriftsbasert. Under nykritikken gikk innvendingene

snarere i retning at populærlitteraturen manglet intensitet, integritet og kompleksitet, mens under ideologikritikken var populærlitteraturen «opium for folket» (Naper, 1994, s. 24). I dag, skriver Naper, svinger pendelen mer mot leseren. Hun trekker frem leserorienterte retninger som den europeiske Konstanz-skolen og den amerikanske reader-response-skolen, hvor det legges stor vekt på leserens kulturbakgrunn og hva leseren venter seg av teksten og i hvilken sammenheng teksten skal brukes. I et slikt perspektiv handler litterær kvalitet ikke bare om objektive tekstlige forskjeller, men også om samspillet mellom tekst og leser (Naper, 1994, s. 17).

Knut Oterholm beskriver en lignende utvikling i sin avhandling (2019). Der Naper har blikket rettet mot ulike forskningstradisjoner og epoker, ser Oterholm på samfunnsutviklingen som sådan, og særlig utviklingen innen det norske kunst- og kulturfeltet. Han trekker frem midten av 1990-tallet som startpunktet for en fornyet litteraturdiskurs, hvor kvalitetsspørsmålet står i sentrum for diskusjonene om litteratur. Samtidig beskriver han et annet trekk ved den samme perioden, som handler om en tilsvarende pendelbevegelse mot leseren som det Naper beskriver: «[L]itteraturens virkning på leseren får en mer framtrødende betydning i forståelsen, bestemmelsen og begrunnelsen av litterær kvalitet» (2019, s. 8). Utviklingen har med andre ord beveget seg bort fra holdningen om at kvalitet er en fastlagt og objektiv størrelse.

Dette er en utvikling som har pågått over tid. Oterholm peker på særlig tre faktorer som alle henger sammen, og som er en del av den gradvise utviklingen. Den første handler om at institusjonenes rolle som forvalter av et enhetlig kvalitetsbegrep nært knyttet til folkeopplysning og dannelses, har blitt mindre dominerende. For eksempel ser vi at folkebibliotekene har gått fra å være en dannelsesinstitusjon forankret i formidlingen av borgerlig kultur, til å sette publikum og deres preferanser mer i sentrum (Oterholm, 2019, s. 10). Den andre utviklingen handler om at perioden frem til midten av 1900-tallet preges av et uproblematisk kvalitetsbegrep, hvor også premissene for kvalitetsvurderingene var forhånds-gitt. På denne tiden hadde modernistiske kvalitets- og verdikriterier en sterk posisjon, og den amerikanske nykritikken dominerte de litteraturteoretiske programmene på universitetene, for siden å gjenspeiles i bakgrunnen til datidens anerkjente litteraturkritikere (Oterholm, 2019, s. 10). Den tredje faktoren Oterholm trekker frem, dreier seg om en

problematisering av distinksjonen mellom «høy» og «lav», eller finkultur og massekultur. Dette henger sammen med beskrivelsen av hvordan kretsløpene for kiosklitteraturen og biblioteklitteraturen er i ferd med å smelte sammen (se 2.1.4). Når skillene ikke oppfattes som like tydelige lenger, vil bøkene kunne falle under samme vurderingshorisont, noe som kan bidra til å forvanske kvalitetsvurderinger ytterligere.

Litterær kvalitet er ikke et entydig begrep, og over tid har vi beveget oss i retning av større verdipluralisme og en demokratisering av kvalitetsbegrepet. Dette er en viktig del av bildet når jeg vil studere bibliotekarenes holdninger til serieromanene.

2.2.2 Vurderingskriterier for serieromaner

Folkebibliotekene er, som nevnt i innledningsvis, pålagt ved lov å vektlegge «kvalitet» i sitt tilbud. Men forskning peker på at bibliotekarene ofte har en ambivalent holdning til å forstå kvalitet normativt, og at kvalitetsvurderingene i større grad er orientert rundt leserne (Oterholm, 2019; Smidt, 2002). I Karner Smidts avhandling (2002) viser hun hvordan bibliotekarene som sosial gruppe skiller seg fra kulturelt dominerende grupper, gjennom måten de betrakter litteraturen på. Bibliotekarene anser skjønnlitteraturen mer som brukskunst, enn ren kunst, og er med dette åpne for å vektlegge også andre kvaliteter enn de rent estetiske i sin vurdering av skjønnlitteraturen. Karner Smidt analyserer sitt materiale i lys av Mikhail Bakhtins språkteori, Jan Mukařovskýs teori om estetisk funksjon, norm og verdi og Pierre Bourdieus teorier om felt og smaksdannelse. I analysen av bibliotekarenes litterære smak (og dermed implisitt deres vurderingskriterier), er det særlig Mukařovskýs funksjonsteori hun lener seg på. I denne studien vil jeg ikke gå dypere inn på funksjonsteorien, jeg forholder meg til teorien gjennom Karner Smidt. Noe forenklet, beskriver hun at et viktig aspekt ved funksjonsbegrepet er at alle objekter har flere funksjoner, noe som gjør at litteraturen kan betraktes og vurderes ut fra både estetikk og nytte (Smidt, 2002, s. 25ff). Med det som utgangspunkt definerer Karner Smidt funksjoner og estetiske normer⁶, som ofte kommer til syne i bibliotekarenes litteraturbetraktninger (Smidt, 2002, s. 275–291).

⁶ Karner Smidt skriver at Mukařovský behandler de estetiske normene i nær tilknytning til den estetiske funksjon. Når noe tillegges en estetisk funksjon, vil også estetiske normer være tilstede (Smidt, 2002, s. 287).

I *Dikterkunstens relasjoner* (2009), beskriver Atle Kittang at et springende punkt i våre dagers debatt om vurdering av litteratur, er hvordan kriterier knyttet til funksjoner skal vektes i forhold til de estetiske (Kittang, 2009, s. 85). Dette er den samme diskusjonen som Naper og Oterholm er inne på, når de beskriver at dagens kvalitetsvurderinger har beveget seg i retning av å ikke bare handle om det objektive tekstlige, men også litteraturens virkning på leseren. Jeg mener derfor at en bestemmelse av hvilke funksjoner bibliotekarene tillegger serieromanene, og hvilken rolle den estetiske funksjon spiller i forhold til disse, vil si noe vesentlig om synet deres på serieromaner og skjønnlitteratur som sådan. Karner Smidt peker på at både Mukařovský og Bourdieu finner at de kulturelt dominerende sjiktene i samfunnet har en tendens til å vektlegge den estetiske funksjons betydning fremfor andre funksjoner (Smidt, 2002, s. 275). Det betyr at de bibliotekarene som vekter estetiske funksjoner over andre funksjoner, ligger nærmere det rådende litteratursynet i feltet. Jeg vil bruke Karner Smidts funksjoner og estetiske normer som analytiske nøkkelbegreper for å nyansere og få frem forskjellene i bibliotekarenes holdninger til serieromanene.

Funksjonene det er snakk om kan regnes som praktiske, teoretiske eller symbolske (Smidt, 2002, s. 72). Karner Smidt har kalt funksjonene for «underholdning», «tankevekkende og gripende» og «gavne og fornøye». De estetiske lyder «Normen om en nyansert personskildring», «originalitetskravet» og «sannhet og allmenngyldighet» (Smidt, 2002, s. 275–291). Jeg vil komme tilbake til hvordan hun definerer og avgrenser funksjonene og normene i analysen. Men ett forhold er viktig å nevne: Jeg betrakter i denne studien de ulike funksjonene og estetiske normene som et uttrykk for vurderingskriterier. Karner Smidt er selv opptatt av bibliotekarenes litteraturbetraktninger og den verdien de tillegger litteraturen, og unngår derfor ordene kriterier og kvalitet (Smidt, 2002, s. 33ff). I min studie bruker jeg både «kvalitet», og «verdi» når jeg analyserer bibliotekarenes holdninger til serieromanene. Dette fordi jeg er interessert i hvordan holdningene kommer til syne i vurderingen av serieromanene som litteraturuttrykk, men også i form av hvilke verdier bibliotekarene ser at serieromanene har for lånerne. Jeg kan for eksempel se for meg at det er mulig å avvise serieromanenes litterære kvalitet, men like fullt oppvurdere serieromanenes verdi for lånerne.

Det er nok en funksjon jeg mener er relevant for å vurdere serieromanene, som jeg ikke finner blant Karner Smidts funksjoner. Det er serieromanene som en potensiell språkfremmer. Naper skriver om forholdet mellom lesing av populærlitteratur og språkferdigheter i *Jakten på kvalitet* (1994). Hun har blikket rettet på unge lesere, men jeg mener at populærlitteratur som språkfremmer kan være viktig også for voksne lesere. På hjemmesidene til Dysleksi Norge står det at så mange som 20 % av dem som går ut av skolen, har generelle lesevansker, og at 50 % av dem som står utenfor arbeidslivet har lesevansker (Dysleksi Norge, 2021). Naper viser til forskning som peker på at lesing av populærlitteratur kan være mer språkfremmende enn lesning av annen litteratur. Det handler om at populærlitteraturen gir god lesestøtte gjennom å være innholdsmessig og språklig forutsigbar og tydelig (Naper, 1994, s. 13). Jeg er interessert i om noen av bibliotekarene anser serieromanene som et godt alternativ for svake lesere.

2.2.3 Alternative kvalitetsperspektiver

Oterholm har forsket på hvilke kvalitetsperspektiver som er rådende i bibliotekarenes vurderinger av skjønnlitteratur. Oterholm har et annet teoretisk utgangspunkt enn Karner Smidt, og henter sentrale begreper og tematikker fra Richard Sennett, John Dewey, Wayne Booth og Rita Felski. Samtlige av disse er opptatt av hvordan teorier kan anvendes i praksis, og de søker å skape en forbindelse mellom teori og handling. Hos Oterholm kommer dette til uttrykk gjennom at avhandlingen fokuserer på skjønnsutøvelse som håndverk.

Bibliotekarene i Oterholms materiale virker å sette skjønnlitteraturens estetiske funksjoner høyt, noe som påvirker bokeksempelene de trekker frem, og kvalitetsperspektivene Oterholm beskriver. I Karner Smidts materiale er det etter min mening et større fokus på litteraturen som brukskunst, noe som gjør hennes vurderingskriterier mer egnet for en analyse av bibliotekarenes holdninger til serieromanene. Jeg vil likevel ha med to av Oterholms kvalitetsperspektiver i analysen, «kvalitet som lokal tilknytning» og «kvalitet som mangfold og bredde». Disse perspektivene inkluderer bibliotekets institusjonelle og samfunnsmessige omgivelser, og tilbyr dermed et alternativt blikk på mulige kvaliteter ved serieromanene. Jeg kommer nærmere inn på Oterholms beskrivelse av de to kvalitetsperspektivene i analysen.

2.2.4 Holdningene til serieromanene, egne litterære preferanser og arbeidsplassenes ulike feltlogikker

Jeg ønsker å se informantenes holdninger til serieromanene i lys av bakgrunnsfaktorene «egne litterære preferanser» og «arbeidsplass». Det er nærliggende å tro at informantene som eventuelt vektlegger estetiske funksjoner i sin vurdering av serieromanene, også foretrekker å lese litteratur hvor dette er fremtredende kvaliteter. Et blick på informantenes lesevaner vil dermed kunne nyansere litteratursynet deres ytterligere. Jeg vil bruke de tre smaksprofilene som Karner Smidt definerer i sin avhandling, for å analysere informantenes ulike lesepreferanser. Smaksprofilene kaller hun: «populær», «seriøs» og «eksperimentell» (Smidt, 2002, s. 74). Jeg kommer tilbake til hvordan hun definerer profilene i analysen.

I «Kulturfondbøkene i biblioteka» (2020) beskriver Halvorsen og Bente Gunn Lien hvordan balansen mellom feltlogikker blir påvirket av arbeidsplassen. I analysen vil jeg benytte meg av deres diskusjoner om folkebibliotekenes ulike syn på samlingsutvikling, for å belyse sammenhenger mellom informantenes arbeidsplass og holdningene til serieromanene. Jeg vil i likhet med Halvorsen og Lien benytte begrepet feltlogikk for å undersøke hvordan informantene resonerer, også i forbindelse med andre temaer i denne oppgaven. Artikkelen er en del av *Logikker i strid* (2020), hvor feltlogikk blir brukt for å beskrive hvordan ulike samfunnsområder er underlagt ulike logikker. (Bjerke & Halvorsen, 2020, s. 14). I likhet med Karner Smidt og Naper bruker Halvorsen og Lien, blant annet, Bourdieu og hans studier av det litterære feltet som sitt teoretiske utgangspunkt⁷.

Jeg finner feltlogikk som et nyttig begrep i denne oppgaven, fordi begrepet tjener å beskrive spenninger i bibliotekfeltet som kan påvirke bibliotekarenes holdninger til serieromanene, og synet deres på å formidle serieromaner. Spenningene oppstår fordi bibliotekfeltet er et svakt sosialt felt, med en utydelig logikk. Feltlogikken er utydelig på grunn av bibliotekfeltets sterke koblingene til andre samfunnsområder og deres logikker (Halvorsen, 2020, s. 102). Halvorsen beskriver at bibliotekene står i et spenn mellom kulturpolitikk, i form av dannelse og folkeopplysning på den ene siden, og kommunal tjenesteyting i form av utlån og informasjon om litteratur på den andre siden. Mangelen på en overordnet feltlogikk fører til et

⁷ Jeg vil bemerke at jeg i denne studien ikke forholder meg direkte til Bourdieu, men anvender begreper fra hans studier av det litterære felt slik de benyttes i sentrale sekundærtekster for denne oppgaven.

spenningsforhold mellom bibliotekets roller som dannelsesinstitusjon og tjenesteyter (Halvorsen, 2020, s. 102–103). I analysen vil jeg bruke dette som perspektiv når jeg analyserer bibliotekarenes holdninger og syn på å formidle serieromaner.

2.3 Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromanene?

Mitt tredje og siste forskningsspørsmål handler om hvordan bibliotekarene begrunner sitt syn på formidling av serieromaner. Dagens formidlerrolle er preget av det nevnte spenningsforholdet mellom tjenesteyting og kulturpolitikk (Halvorsen, 2020, s. 102–103), i tillegg til spenninger knyttet til kvalitetsbegrepet. I den forbindelse vil jeg undersøke om holdningene til serieromanene får bestemte konsekvenser for formidlingen. Jeg vil i det følgende trekke frem ulike utviklingsspor for bibliotekarenes litteraturformidling, slik at jeg i analysen kan sette bibliotekarenes syn på formidling av serieromaner i relasjon til kjente formidlingsstrategier. Jeg benytter meg av Karnes Smidts avhandling, og hennes beskrivelse av to formidlerroller. Disse ser jeg så i sammenheng med funn fra artikkelen «Verdier i bevegelse. Litteraturformidlingen, bibliotekarprofesjonen og formidlingen» (2010) av Knut Oterholm og Åse Kristine Tveit.

Videre er jeg interessert i om bibliotekarenes formidling av serieromaner er påvirket av likhetsidealene som Ove Skarpenes beskriver i artikkelen «Den «legitime kulturens» moralske forankring» (2007).

2.3.1 Etterspørselsstyrt og opplysende formidling

I sin doktoravhandling (2002) undersøker Karner Smidt bibliotekarenes oppfatning av seg selv som litteraturformidlere. Hun trekker et skille mellom to former for formidlerroller. Disse kaller hun for etterspørselsstyrt formidling og opplysende formidling. I den etterspørselsstyrte formidlingen, står lånernes interesser og preferanser i sentrum for formidlingen. Den opplysende formidlingen sees her i sammenheng med folkeopplysningstanken, der idealet er å bidra til lånernes utvikling som lesere, gjennom å formidle bøker av kvalitet (Smidt, 2002, s. 263–264). Det å se de ulike formidlerrollene i lys av to poler er ikke uvanlig. Det er også et bilde for hvordan de ulike feltlogikkene kommer til

syne, i form av tjenesteyting (etterspørsel) og kulturpolitikk (folkeopplysning) (Halvorsen, 2020, s. 102–103). Motsetningsforholdet er grundig dokumentert i en rekke andre forskningsarbeider (bl.a. Naper, 2007, 2009; Oterholm & Tveit, 2010; Oterholm, 2019).

Jeg nevnte tidligere at når lesernes preferanser har fått større betydning for kvalitetsvurderingen, påvirker dette også hvordan bibliotekarene oppfatter sin rolle som formidler. På mange måter speiler utviklingen av formidlerrollen demokratiseringen av kvalitetsbegrepet, og går fra å være avsenderstyrt til å bli mer mottakerstyrt. Men det er viktig å merke seg at opplysning og etterspørselsstyrt litteraturformidling ikke står i noe steilt motsetningsforhold. Mellom disse holdningene finnes både spenninger og nyanser. Dette bemerker også Karner Smidt om sine informanter, og sier at de to standpunktene ofte veies mot hverandre på en måte som gjør at visse fortrinn ved begge holdninger kommer frem (Smidt, 2002, s. 266).

2.3.2 Verdinøytral og personlig orientert formidling

En annen utvikling i bibliotekarenes litteraturformidling handler om en bevegelse fra en mer verdinøytral tilnærming til en mer personlig orientert, subjektivt innstilt formidling. Dette blir beskrevet i artikkelen «Verdier i bevegelse» (2010), av Oterholm og Tveit. Artikkelen belyser forståelsen av litteraturformidling, og hvilke verdier som legitimerer den i dag. De beskriver en litteraturformidling som har beveget seg fra å være styrt av kollektiv legitimering og idealer som folkeopplysning og dannelse, til å bli mer fri fra ideologi og knyttet til det personlige og individuelle (Tveit & Oterholm, 2010, s. 5). De finner støtte i sitt synspunkt fra de danske forskerne Casper Hvenegaard Rasmusen, Henrik Jochumsen og Henrik Kaare Nielsen. Felles for forskerne er at de setter det økte fokuset på personlig formidling i sammenheng med en generell samfunnstrend som har økt fokus på opplevelse og opplevelsesøkonomi.

2.3.3 Likeverd og likhet

I likhet med Karner Smidt (2002) finner Tveit og Oterholm (2010) at mange av deres bibliotekarinformanter opplever en spenning mellom den etterspørselsstyrte og den opplysende formidlingen av litteratur. Men de finner også at ambivalensen synes å avta, jo yngre bibliotekarene er. Dette kobler de til at de yngre bibliotekarene i større grad lener seg

på personlig formidling, og lar sin egen smak skinne igjennom når de formidler. De er ikke redde for å påvirke leserne med sin smak og uttrykker en tydelig vilje til å utvide eller utvikle lesernes smak. De vil gjerne formidle også annen litteratur enn den rent bekreftende, og litteratur de anser som bedre enn underholdningslitteraturen. Men det må gjøres med forsiktighet, og uten å sette seg til doms over lesernes smak (Tveit & Oterholm, 2010, s. 9). En tilsvarende tilnærming til formidlerrollen finner Oterholm også i sin avhandling (2019).

Dette er en markant forskjell fra Karner Smidts funn angående det samme spenningsforholdet. Hennes informanter etterstreber å skjule sin smak i møte med lånerne (Smidt, 2002, s. 319). Bak standpunktet om en formidling orientert mot etterspørsel, ligger en politisk og etisk norm om likeverd og likhet, mener Karner Smidt (Smidt, 2002, s. 262). For hennes informanter, handler likeverd ikke bare om likeverdighet mellom sosiale grupper og ulike litterære preferanser, men også om prinsipiell likeverdighet mellom det høye og det lave. Likhetsideologien bidrar dermed til at bibliotekarene skjuler sin smak, både for å unngå å distingvere seg og ut av respekt for lesernes smak (Smidt, 2002, s. 319).

2.3.4 Litteraturformidling og den norske middelklassens likhetsidealer

Selv om Oterholm og Tveit, og Karner Smidt beskriver ulike formidlingsstrategier blant sine informanter, finnes det likevel en tydelig fellesnevner knyttet til stor grad av ambivalens og forsiktighet i bibliotekarenes forhold til egen kvalitetsvurdering og lesernes smak. I lys av dette ønsker jeg å trekke inn et siste perspektiv, fra en studie av den norske middelsmaken, gjort av sosiologen Ove Skarpenes.

I artikkelen «Den «legitime kulturens» moralske forankring» (2007) beskriver Skarpenes at det i Norge rår en generell skepsis mot å felle smaksdommer. I studien viser han hvordan den høyt utdannede middelklassen i Norge mener det er udemokratisk å si at noe er bedre enn noe annet, og at det å felle kulturelle dommer er uttrykk for arroganse og nedlatenhet. Et mindretall i studien oppgir at det er greit å si at noen deler av litteraturen er bedre enn andre, men selv blant disse finner Skarpenes at de modererer seg og at de «foretar sine rangeringer med stor grad av ambivalens og gardering» (Skarpenes, 2007, s. 549).

Min hypotese er at det moralske aspektet ved å felle smaksdommer kan bli ekstra fremtredende hva angår serieromaner. Serieromaner befinner seg nederst på den litterære

rangstigen, og leserne er som kjent ofte lavt utdannet (Naper, 2007, s. 152). Det er mulig å se for seg at i den grad bibliotekarene uttrykker et ønske om å formidle litteratur av bedre kvalitet, eller å bidra til at serieromanleserne også finner annen litteratur, vil begrunnelsene bli preget av gardering og ambivalens.

3. Metode

Innledningsvis formulerte jeg prosjektets problemstilling som et spørsmål om hva som er serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag. For å best mulig svare på problemstillingen formulerte jeg tre forskningsspørsmål. De lyder:

FS1: Hvordan er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek?

FS2: Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene?

FS3: Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på innkjøp og formidling av serieromaner?

Jeg vil nå beskrive de ulike overveielsene som førte frem til valget av metodiske tilnærminger. Etter dette går jeg over til å redegjøre for metodene jeg bruker, og å vise hvordan jeg vil anvende dem for å få tilgang på den dataen jeg trenger, for å svare på studiens problemstilling. Jeg avslutter metodegjennomgangen med å reflektere over eget syn på serieromaner ved studiens inngang.

3.1 Valg av metodisk tilnærming

Spørreundersøkelse som metode

For å kunne si noe om serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag, og hvordan praksisen er for å kjøpe inn og formidle serieromaner, trengte jeg en form for oversikt. I den forbindelse fant jeg spørreundersøkelse som et aktuelt metodevalg. Asbjørn Johannessen, Per Arne Tufte og Line Christoffersen skriver i *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode* (2016) at spørreundersøkelser åpner for å se på likheter og variasjoner i måten respondenter svarer på, man kan samle inn data fra mange individer på forholdsvis kort tid, og man kan undersøke sammenhenger mellom fenomener (2016, s. 259). Mitt mål var ikke å kartlegge eller å lage en uttømmende oversikt over serieromanenes plass i bibliotekene. Det jeg ønsket var å få et overblikk over fenomenet serieromaner i norske folkebibliotek, og en spørreundersøkelse var godt egnet til dette.

En spørreundersøkelse ville samtidig hjelpe meg med å svare på de to andre forskningsspørsmålene som handler om hvilke holdninger bibliotekarene har til serieromanene, og hvordan de begrunner sitt syn på innkjøp og formidling av serieromaner.

Skulle jeg kunne si noe om dominerende holdninger i profesjonen, trengte jeg å hente inn faktaopplysninger fra yrkesgruppa.

Intervju som metode

Jeg ville undersøke bibliotekarenes holdninger og syn på formidling av serieromaner, og anså det derfor som viktig å hente inn data som gir en dypere forståelse av hvordan bibliotekarene selv vurderer serieromanenes plass i biblioteket. Det er gjennom deres egne refleksjoner jeg kan forstå mer av hvorfor noen bibliotekarer velger å kjøpe inn og formidle serieromaner, og andre ikke. Johannesen, Tuft og Christoffersen skriver at bruken av én-til-én intervjuer er egnet når man ønsker detaljerte beskrivelser av informantens «forståelse, følelser, erfaringer, oppfatninger, meninger, holdninger og refleksjoner knyttet til et fenomen» (Johannesen et al., 2016, s. 144). Det kvalitative intervjuet fremsto derfor som et naturlig metodevalg.

Metodetriangulering

Behovet for å få en oversikt over serieromanenes plass i biblioteket, sammen med bibliotekarenes syn på fenomenet, gjorde det aktuelt å kombinere en innledende kvantitativ spørreundersøkelse med en etterfølgende kvalitativ intervjuundersøkelse.

En spørreundersøkelse ville også gi meg muligheten til å se sammenhenger mellom syn på innkjøp og formidling av serieromaner, og bakgrunnsvariabler som fagutdanning, kjønn, alder og bibliotekenes lokasjon. Videre kunne spørreundersøkelsen gi meg innsikt i bibliotekarenes holdninger til serieromanene, og gjøre det enklere for meg å velge ut informanter til prosjektets kvalitative del.

I artikkelen «Metodetriangulering – et metodisk minefelt eller en berikelse av fenomener?» (2008) beskriver Kari Røykenes ulike holdninger til det å mikse metoder. Hun skriver at for noen forskere vil kombinasjonen av kvalitative og kvantitative metoder fremstå som et «minefelt». Til grunn legger de at metodene tradisjonelt sett har tilhørt forskjellige forskningsparadigmer, og at det kan være vanskelig å integrere ulike former for data og kunnskap. Andre igjen, inkludert Røykenes selv, mener at metodetriangulering er et godt redskap for å studere flere og ulike sider ved et fenomen (Røykenes, 2008).

Metodetriangulering kan bidra til å øke studiens validitet, gjennom å ta utgangspunkt i flere settinger (Johannesen et al., 2016, s. 230).

Tilsvarende argumenter finner jeg i artikkelen *Mixing methods in a qualitatively driven way*, av Jennifer Mason. Hun argumenterer for nytten med å se forbi de klassiske skillene mellom kvalitative og kvantitative studier: “Mixing methods helps us to think creatively and ‘outside the box’, to theorize beyond the micro-macro divide, and to enhance and extend the logic of qualitative explanation” (Mason, 2006, s. 9).

Jeg anså metodetriangulering som et nyttig verktøy for å nærme meg en problemstilling som virker på flere plan: Hva er serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag? Dette er et spørsmål som byr opp til både en konkret og praktisk, så vel som en verdi- og holdningsmessig fortolkning, noe som også fremkommer av forskningsspørsmålene. Det innebærer at det er to ulike former for data jeg var interessert i. Både den målbare, kvantitative, som kan fortelle noe om hvor utbredt det er med serieromaner i norske folkebibliotek, og den kvalitative dataen som kan bidra til å belyse det som ligger bak de målbare tallene.

En masteroppgave har begrenset omfang og det var derfor en fare for at det å velge to metoder kunne føre til et for omfattende datagrunnlag. Jeg forsøkte å ta høyde for dette gjennom å gjøre spørreundersøkelsen mest mulig prekodet, og ved å holde antall informanter i nedre sikte av det som er anbefalt for kvalitative intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 148).

3.2 Andre metoder som ble vurdert

For å besvare første forskningsspørsmål trengte jeg å skape en form for oversikt, som kunne si noe om serieromanenes utbredelse i norske folkebibliotek. Den første metoden jeg vurderte var søk. Jeg så for meg å bruke biblioteksøk⁸ for å sammenligne data, men det skulle vise seg å være vanskelig. Bibliotekene er ikke omforente om hvordan de katalogiserer serieromaner, verken med tanke på emneord eller genre-innførsel. Etter et par søk på eksemplarnivå hadde jeg notert følgende genre-varianter: *Lett underholdning, pocketserie, serieroman, bygd, historisk, kjærlighet, bygdefortellinger, historiske fortellinger, romantikk,*

⁸ Biblioteksøk er en tjeneste fra Nasjonalbiblioteket som gir én felles inngang til norske bibliotekskataloger, herunder alle folkebibliotekskatalogene.

pocketkjærlighet, slektsromaner. Mangelen på felles emne og genre-innførsler anså jeg som et hinder for å hente ut sikker data om serieromanenes utbredelse gjennom søk.

En annen tilnærming kunne vært å sammenligne utbredelsen av kjente serier. Men en slik strategi forutsetter at det finnes enighet i miljøet om hva som er de mest kjente seriene. Etter samtale med de tre bibliotekarene som hjalp meg med å definere serieromanene, og en telefon til de to største utgiverne av serieromaner, Cappelen Damm og Bladkompaniet, ble det tydelig at det ikke finnes en slik enighet. Jeg mener det kan ha å gjøre med at serieromanene ofte har en lokal bakgrunnsramme, som påvirker hvilke serier som blir populære på ulike steder i landet. Underveis i utprøvingen av søk som metode, fikk jeg tilgang til fjernlånstall for serieromanene. Jeg vil komme tilbake til dette i analysen, fordi det bidrar til å belyse enkelte funn fra spørreundersøkelsen.

En annen metode som kunne gitt et innblikk i bibliotekarenes holdninger og syn på formidling av serieromanene, er en form for skjult observasjon. Jeg så for meg å oppsøke ulike folkebibliotek og utgi meg for å være en låner på utkikk etter serieromaner. En slik undersøkelse kunne vært interessant fordi den ville ha vist hvordan bibliotekarene i praksis håndterer lånerforespørsler om serieromaner. Det etiske aspektet ved denne metoden fant jeg derimot tvilsomt. Mine forskningsspørsmål dekkes dessuten godt av kvalitative intervjuer, hvor bibliotekarene selv kan beskrive hvordan de navigerer i slike møter. Jeg valgte derfor å ikke benytte observasjon som metode.

3.3 Spørreundersøkelsen

Jeg beveger meg nå over til å redegjøre for metodene jeg bruker. Jeg starter med spørreundersøkelsen, før jeg kommer inn på de kvalitative intervjuene

Spørreundersøkelsen er todelt og henter inn opplysninger både om folkebibliotekene og bibliotekarene som svarer. I første del av undersøkelsen var målet å innhente data om hvor utbredt det er å ha serieromaner blant folkebibliotekene i Norge i dag, og hva som er de viktigste prinsippene for innkjøp og formidling av serieromaner. I spørreundersøkelsens andre del var målet å få opplysninger om holdningene til serieromanene fra bibliotekarene

som svarer på spørreundersøkelsen, sammen med bakgrunnsinformasjon knyttet til alder, kjønn, fagutdanning, og eget forhold til å lese serieromaner.

Spørreundersøkelsens to deler henter inn to ulike typer data. I første del er det snakk om *faktaopplysninger* om bibliotekenes samlinger og ulike praksiser. I den andre delen er det faktaopplysninger knyttet til respondentens bakgrunnsinformasjon, men også opplysninger som handler om *holdninger*. Tove Mordal har skrevet en innføringsbok i arbeid med survey-opplegg. Hun skriver at svar kvaliteten på faktaspørsmål avhenger av spørsmålsstruktur, og valg av ord og uttrykk. Det er viktig å jobbe frem spørsmålsformuleringer som er så konkrete, at både den som stiller spørsmålet og den som skal svare, vet hva det spørres om (Mordal, 1989, s. 37–39). Dette blir enda viktigere i utformingen av holdningsspørsmål. Mordal presiserer at for å lykkes med holdningsspørsmål bør en kjenne bakgrunnen til respondentene, slik at man vet hvordan de oppfatter og tolker spørsmålene (Mordal, 1989, s. 40). I utformingen av spørsmålene har jeg vært bevisst disse forholdene og brukt tid på å utarbeide egnede termer og spørsmålsstillinger. Jeg mener det er en fordel at jeg selv har arbeidet i bibliotekmiljøet i mer enn ti år, noe som gjør at jeg er kjent med de uttrykkene og logikkene som preger feltet.

Spørreundersøkelsen henvender seg til den på biblioteket som er ansvarlig for samlingsutviklingen til voksne lesere. Jeg forstår begrepet samlingsutvikling i tråd med hvordan Lis Byberg definerer det i boka *Velge og vrake: samlingsutvikling i folkebibliotek* (2006). Der beskriver hun samlingsutvikling som summen av planlegging, evaluering, innkjøp, kassering, fjernlån og formidling. Videre skriver hun noe som styrker mitt valg av respondenter, nemlig at samlingsutviklingen vil være preget av holdninger og ideologier i samfunnet (Byberg, 2006, s. 12–13). Det vil variere hvorvidt bibliotekene har en ansatt som er titulert ansvarlig for samlingsutvikling, men begrepet er kjent for de aller fleste og det er grunn til å anta at formuleringen fører til at den som sitter tettest på valgene knyttet til innkjøp og formidling av serieromaner, er den som vil svare på spørreundersøkelsen.

Ved utarbeidelsen av spørreundersøkelsen fant jeg det nyttig å studere spørreundersøkelsen til Jofrid Karner Smidt, som hun gjennomførte i forbindelse med sin avhandlingen (2002). Jeg så på måten hun utformet spørsmålene, og vurderte om noen av spørsmålene ville være

relevante også for min problemstilling. Der det passet, formulerte jeg spørsmålene på en måte som gjorde at resultatene våre kunne bli sammenlignbare.

Første utkast av spørreundersøkelsen ble delt med en testgruppe på fem bibliotekarer. De fylte ut spørreundersøkelsen og kom med flere nyttige tilbakemeldinger, spesielt hva angikk terminologien. Jeg gjorde flere små justeringer før jeg sendte spørreundersøkelsen til to nye bibliotekarer. Etter deres godkjenning anså jeg spørreundersøkelsen som klar til utsending sammen med informasjon om deltagelse i studien. Spørreundersøkelsen og tilhørende informasjon er tatt med som vedlegg.

3.3.1 Spørreundersøkelsens form, og valg av spørsmål og terminologi

Til å gjennomføre undersøkelsen har jeg valgt å bruke Microsoft Forms, som er en tjeneste jeg har tilgang til gjennom min arbeidsplass. Det innebærer at jeg har opprettet spørreundersøkelsen med utgangspunkt i en jobbkonto, men kun jeg har tilgang til å se og redigere spørreundersøkelsen. Jobbkontoen er beskyttet med totrinnsautentifikasjon. Samtykke til deltagelse i studien og oppbevaring av data er innhentet skriftlig gjennom spørreundersøkelsen. Studien var på forhånd meldt inn til Sikt⁹, som vurderte min behandling av persondata til å være i samsvar med personvernlovgivningen. Jeg sørget for at dataen ble samlet og lagret i tråd med Sikts retningslinjer.

Innledningsvis adresserer jeg hvem spørreundersøkelsen er til, hvem den er fra og hva svarene skal brukes til. Jeg oppgir estimert svartid. Jeg definerer også hva jeg legger i begrepet serieromaner, i tråd med oppgavens definisjon av begrepet (se 1.3.1). For å gjøre det så klart som mulig hva slags bøker det er snakk om, har jeg tilpasset bakgrunnen på spørreundersøkelsen, og rammet den inn med en bildekollasj av serieromaner.

⁹ Tidligere Norsk senter for forskningsdata (NSD)

Figur 1: Illustrasjon av bildekollasjen som rammet inn spørreundersøkelsen

Spørreundersøkelsen inneholder 15–18 spørsmål, avhengig av om du svarer på vegne av et bibliotek med avdelinger, eller ikke. Spørreundersøkelsen anvender hovedsaklig lukkede spørsmål med faste svarverdier, med unntak av et siste spørsmål som lyder «Har du noe å legge til?». Noen av spørsmålene har flervalgsmuligheter. Ett av spørsmålene er utformet som syv påstander respondentene tar stilling til på en skala fra «helt enig» til «ikke enig i det hele tatt».

Norske folkebibliotek er svært forskjellige. Hva slags type lokalsamfunn biblioteket betjener, størrelse på personalgruppa, økonomi og andre faktorer, vil variere etter hvor i landet biblioteket ligger, og kommunestørrelse. De første spørsmålene handler derfor om fylkestilhørighet og størrelse på kommune. Det hadde også vært interessant å undersøke bibliotekenes KOSTRA-tilhørighet¹⁰. Det ville gjort det mulig å sammenligne bibliotekene med utgangspunkt i kommuneøkonomi. Biblioteksjefene bør vite hvilken KOSTRA-gruppe biblioteket tilhører, men det er ikke sikkert at den som er samlingsansvarlig sitter på denne informasjonen. Jeg forsøker å tilrettelegge for så stor svaropplutning som mulig, gjennom å gjøre det enkelt for informantene å svare på undersøkelsen. Jeg valgte derfor å gå bort fra opplysninger om KOSTRA-tilhørighet. For at spørreundersøkelsen skulle være mest mulig prekodet, og for å gjøre det enklere for respondenten å svare, har jeg fire ulike størrelseskategorier for hvor mange serieromaner bibliotekene har i samlingen. Det ville vært interessant å vite hvor stor andel serieromanene utgjorde av bibliotekenes samlinger, men siden jeg er mest interessert i å danne et oversiktsbilde, fant jeg ikke dette nødvendig.

¹⁰ KOSTRA står for Kommune Stat Rapportering. SSB publiserer hvert år et omfattende datamateriale om kommunenes økonomi og tjenester i KOSTRA (Bibliotekutvikling, u.å.b).

Det neste spørsmålet er om biblioteket har avdelinger. Det varierer hvorvidt bibliotekene kaller sine avdelinger for filialer, områdebibliotek, bydelsbibliotek eller lignende. Min oppfatning er at filialer fremdeles er mest utbredt, men siden bibliotekets hovedavdeling ikke faller inn under begrepet filial, førte det til knotete spørreformuleringer. Jeg valgte derfor ordet avdeling. Grunnen til at jeg åpner for at respondentene kan svare på vegne av en avdeling, handler om at det varierer hvorvidt samlingsutviklingen foregår sentralt eller også på avdelingene. Det er dessuten interessant å se om bibliotekene fordeler ansvaret for serieromanene ulikt mellom avdelingene.

Videre spør jeg om bibliotekets praksis for innkjøp, plassering og formidling av serieromanene. Respondenten kan huke av for flere alternativer. Svaralternativene er utformet på bakgrunn av egne erfaringer med bibliotekarbeid og innspill fra kollegaer og testgruppen. Jeg anser plasseringen av serieromanene som et ledd i formidlingen av serieromanene. Plasseringen kan også si noe om bibliotekarenes syn på serieromanene.

Andre del av spørreundersøkelsen henvender seg til respondenten. Det har jeg også markert i skjemaet, hvor det fremkommer at man nå svarer på vegne av selv og ikke biblioteket. Jeg fremsetter påstander om serieromaner og litteraturformidling, som informanten blir bedt om å vurdere på en skala fra «helt enig» til «ikke enig i det hele tatt». Den siste delen av spørreundersøkelsen er faktaspørsmål om respondentens bakgrunn.

3.3.2 Utsendelse

Spørreundersøkelsen ble sendt ut 12. januar 2023, og ble avsluttet 10. februar 2023.

Invitasjon til deltagelse ble først sendt ut gjennom fylkesbiblioteksjefkollegiet. Min leder er en del av kollegiet og videresendte en e-post med invitasjon fra meg. Fylkesbiblioteksjefene ble oppfordret til å sende e-posten videre til biblioteksjefene i sin region. Det er etter min erfaring ulike rutiner for hvordan folkebibliotekene tar imot e-poster som sendes direkte til biblioteket, og jeg ønsket derfor å adressere biblioteksjefene. Alle fylkesbiblioteksjefene sendte e-posten videre, foruten i ett fylke. Her gikk jeg inn i basebibliotek og hentet ut e-postadressene til alle folkebibliotekene i fylket. Jeg sendte så spørreundersøkelsen direkte til disse folkebibliotekene. Underveis sendte jeg også ut en påminnelse på Biblioteknorge-lista.

Det er en fare for skjevhet i datamaterialet hvis spørreundersøkelsen appellerer mer til de som allerede er positive til serieromanene, eller motsatt. Jeg har prøvd å ta høyde for dette gjennom å oppfordre til deltagelse på en måte som burde appellere like mye til de som er positive, negative eller ambivalente til serieromanenes plass i folkebiblioteket. Jeg har også bevisst prøvd å skape engasjement for å delta i undersøkelsen gjennom å stille et innledende spørsmål som kaller på oppmerksomhet. Starten på invitasjonen lyder derfor: «Hva er serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag? Er bøkene som også blir kalt kioskromaner nå inne i bibliotekvarmen?». Jeg oppnådde en svarprosent på 56 % av hele folkebibliotekpopulasjonen, noe jeg vurderer som mer enn tilstrekkelig for å danne et oversiktsbilde.

3.3.3 Analyse av spørreundersøkelsen

Presentasjonen av spørreundersøkelsen er ikke bare en gjennomgang av hvilken data som ble samlet inn, men innebærer også en tolkning av dataen. Dataene har blitt sortert og bearbeidet i Excel. Jeg så det som hensiktsmessig å vurdere mesteparten av dataen i form av prosenter og ikke antall respondenter, og har derfor gjort omregninger til prosenter flere steder. Dette er særlig praktisk for å kunne sammenligne svar på tvers av kategorier som har ulike størrelsesfordelinger, som for eksempel antall menn og kvinner. Jeg fikk 78 svar i fritekstkategorien. Svarene har jeg meningskategorisert og nærlest for å kunne berike tolkningen av den kvantitative dataen. Under gjennomgangen vil jeg hente inn sitater fra fritekstkategoriene der disse tjener til å belyse tallene. Analysen vil ta utgangspunkt i teorigrunnet, som jeg bruker for å se etter mønstre og sammenhenger i materialet.

3.4 Intervjuundersøkelsen

Før jeg utarbeidet intervjuguiden brukte jeg tid på å identifisere hvilke spørsmål som kunne bidra til å belyse de to siste forskningsspørsmålene:

FS2: Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene?

FS3: Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?

Spørsmålene plukket jeg ut på bakgrunn av teori på feltet og egne forkunnskaper om emnet. Mange av spørsmålene tangerer de jeg stiller i spørreundersøkelsen. Slik kan jeg få innsyn i

informantenes begrunnelser for de ulike synspunktene som kommer til uttrykk i spørreundersøkelsen. Temaene for intervjuene er ellers sentrert rundt bibliotekarenes syn på serieromanene, verdivurderinger av skjønnlitteratur og formidlerrollen. Jeg vil komme nærmere inn på de ulike temaene og spørsmålene i forbindelse med analysen. Intervjuguiden finnes blant oppgavens vedlegg.

3.4.1 Utarbeidelse av intervjuguide

Jennifer Mason fremhever at bak et vellykket intervju ligger en god del planlegging: «Just because you are planning a loosely structured or semi-structured interview which is going to feel (to the interviewee) like a ‘conversation with a purpose’, this does not mean that you do not need to engage in some detailed and rigorous planning» (Mason, 2002, s. 67). Mason beskriver at i et vellykket intervju skapes et rom hvor informanten kjenner tillit til den som intervjuer, og dermed kan senke skuldrene og tenke fritt. Samtidig må den som intervjuer hele tiden innrette samtalen slik at intervjuet bidrar til data som svarer på problemstillingen. For å lykkes med dette kreves god planlegging, slik at man kan følge flyten i samtalen uten å miste oversikten over de spørsmålene man ønsker å få besvart.

Jeg har en del erfaring med å intervjuere forfattere på scenen. Dette er en erfaring jeg har tatt i bruk under arbeidet med å lage intervjuguide, og i gjennomføringen av selve intervjuene. Jeg benyttet meg av en semistrukturert intervjuguide, hvor jeg kategoriserte spørsmålene på en måte som gjør at jeg enkelt kan bevege meg mellom og innenfor de ulike temaene jeg ønsket å ta opp. Jeg hadde problemstillingen klart for meg underveis i samtalen, og kunne derfor hoppe over spørsmål når informantene hadde svart tilstrekkelig på det jeg trengte å vite. Tilsvarende sørget jeg for å stille oppfølgingsspørsmål hvis jeg opplevde at jeg trengte mer informasjon.

Til utprøving av intervjuguiden fikk jeg hjelp av to kollegaer som har erfaring med samlingsutvikling. Etter det første testintervjuet gjorde jeg endringer i ordlyden til noen av spørsmålene. Jeg forstod at det ville være nyttig å stille direkte spørsmål om verdivurderinger og holdninger til serieromanene. Dette fikk jeg bekreftet i det andre testintervjuet, og jeg gjorde bare mindre revideringer før jeg anså intervjuguiden som klar. Testintervjuene ga meg dessuten muligheten til å bli kjent med det tekniske utstyret og intervjusituasjonen. Jeg tok opptak av testintervjuene og lyttet til disse før jeg gjorde revideringer i intervjuguiden.

Opptakene gjorde meg spesielt bevisst viktigheten av å gi rom for stillhet, slik at intervjupersonen fikk mer tid til å assosiere og reflektere før jeg stilte neste spørsmål.

3.4.2 Utvelgelse og rekruttering av informanter

I boka *Det kvalitative forskningsintervjuet* (2015) skriver Steinar Kvale og Svend Brinkmann at det ikke finnes en gyldig standard for antall intervjupersoner som skal med i en studie, men de sier også at det vanligste i intervjustudier er 15 informanter pluss minus 10, altså 5 -25 intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 148). Til denne studien har jeg valgt seks informanter, noe som er i det nedre sjiktet av det Kvale og Brinkmann beskriver som vanlig.

Hovedbudskapet deres er riktignok: «Intervju så mange personer som det trengs for å finne ut det du trenger å vite». Jeg mener at seks informanter er tilstrekkelig for å skape et nyansert bilde av bibliotekarenes holdninger til serieromanene, og deres syn på formidling av serieromaner. Seks bibliotekarer gir meg muligheten til å intervju tre som er positive og tre som er restriktive til serieromaner i folkebibliotekene. Spørreundersøkelsen bidrar også med data som vil kunne underbygge eller nyansere de funnene jeg gjør i intervjuene.

Jeg brukte svarene fra spørreundersøkelsen for å velge ut intervjuobjektene. Jeg ønsket å intervju bibliotekarer som på bakgrunn av spørreundersøkelsen fremsto som markant positive, eller markant restriktive til serieromaner. Jeg antok at det ville være enklere å få øye på ulike resonnementer og logikker i miljøet, dersom jeg sørget for å velge informanter fra de to ytterpunktene. Jeg unngår å kalle gruppen som er restriktive til serieromaner for «negative». Dette fordi de ikke er utelukkende negative i sitt syn på serieromaner, men også fordi informantene virker opptatt av å ikke fremstå som negative. Dette er et poeng jeg vil komme tilbake til under analysen av intervjuene.

Fra spørreundersøkelsen fant jeg ingen markante tendenser knyttet til alder og holdninger til innkjøp og formidling av serieromaner. Jeg har derfor ikke latt alder være en faktor i utvelgelsen av bibliotekarene. Bibliotekarene har likevel fått en god aldersspredning fra 35 til 65 år. Med tanke på at serieromaner er ansett som kvinnelitteratur (Naper, 2007, s. 45), mente jeg at kjønnsperspektivet er interessant å forfølge. Jeg ønsket derfor at flere av deltagerne skulle være menn.

I den grad det var mulig ønsket jeg også å få en bredde i størrelsen på respondentenes bibliotek. Det gjør det mulig å utforske om bibliotekarenes nærhet til lokalsamfunnet er en faktor i synet på innkjøp og formidling av serieromanene. Jeg har derfor plukket ut informanter som jobber i både store, mellomstore og små folkebibliotek. Fire av bibliotekene befinner seg på det sentrale Østlandet, mens to av bibliotekene ligger andre steder i landet.

Nedenfor følger en oversikt over de seks informantene som ble valgt ut på bakgrunn av alder, kjønn, størrelse på bibliotek og innstilling til serieromaner.

Fiktivt navn	Alder	Kjønn	Størrelse på bibliotek	Innstilling til serieromaner
Live	56	Kvinne	Mer enn 50 000 innbyggere	Positiv
Tuva	35	Kvinne	Mellom 20 000 og 50 000 innbyggere	Positiv
Arne	58	Mann	Mellom 5000 og 20 000 innbyggere	Positiv
Mona	59	Kvinne	Over 100 000 innbyggere	Restriktiv
Paul	63	Mann	Færre enn 5000 innbyggere	Restriktiv
Gro	48	Kvinne	Mellom 5000 og 20 000 innbyggere	Restriktiv

Tabell 1: Oversikt over studiens informanter i form av fiktivt navn, alder, kjønn, størrelse på bibliotek og innstilling til serieromaner

Etter å ha studert svarene fra spørreundersøkelsen plukket jeg ut seks informanter som til sammen utgjorde den sammensetningen jeg ønsket av innstilling til serieromaner, kjønn og størrelse på biblioteket. Jeg ønsket i utgangspunktet å rekruttere kun fra sentrale Østlandet, da dette ville gjort det mulig å gjennomføre alle intervjuene fysisk. Dette ble ikke mulig med tanke på den spesifikke sammensetningen av informanter som jeg ønsket meg. Jeg valgte derfor å rekruttere to fra andre steder i Norge, hvor jeg da la opp til å gjennomføre intervjuene digitalt.

De seks informantene kontaktet jeg på e-post. Her beskrev jeg studien og formålet med studien og hva det ville innebære å delta, og la ved et informasjonsskriv. Vi avtalte deretter tidspunkt og sted for intervjuet.

3.4.3 Data- og kildebehandling, teknikk og transkribering

I de tilfellene intervjuene foregikk fysisk møtte jeg opp på informantens arbeidsplass. De digitale intervjuene ble gjennomført ved hjelp av Microsoft Teams. Hvert av intervjuene varte mellom 45–60 minutter, og jeg benyttet lydopptak av alle seks intervjuene. Informantene hadde på forhånd signert en samtykkeerklæring med informasjon om deres rettigheter, personvern og muligheten til når som helst å trekke seg fra undersøkelsen.

Samtykkeerklæringen ligger blant oppgavens vedlegg.

Før jeg startet transkriberingene hørte jeg først igjennom opptakene slik at jeg hadde et klart bilde av samtalene. Intervjuene ble transkribert fortløpende, og jeg sørget for å gjennomføre hver transkripsjon før neste intervju. Jeg transkriberte intervjuene selv, og opplevde det som et nyttig ledd i å bli godt kjent med materialet. Kvale og Brinkmann minner om at det å transkribere betyr å transformere, eller å skifte fra en form til en annen (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 205). Et intervju er et sosialt og muntlig samspill hvor blant annet stemmeleie og kroppsspråk er en del av samtalen. Dette forsvinner i en skriftlig gjengivelse, og gjør at ironi og andre troper kan gå tapt. Jeg har markert i transkripsjonene de stedene hvor utsagnene bør sees i kontekst av den muntlige situasjonen. Det kan handle om latter, nøling, pauser og lignende. Slik etterstreber jeg å ivareta den opprinnelige meningen i utsagn som for eksempel er av en ironisk art.

Transkripsjon innebærer flere etiske spørsmål. Jeg har anonymisert mine deltagere, og som et element i dette har jeg valgt å transkribere dialekter som moderat bokmål. Jeg har også endret eller fjernet navn og andre opplysninger som kunne ha identifisert informantene. Intervjuene ble ellers transkribert ordrett og jeg har beholdt den muntlige formen også når jeg siterer fra intervjuene. I sitatene er det gjort en forsiktig redigering i form av å fjerne fyllord og gjentakelser der det har vært nødvendig. Siden deler av min problemstilling handler om hvilke holdninger bibliotekarene har til serieromanene, mener jeg at det ikke bare er et poeng hva de sier, men også hvordan de sier det. Jeg har derfor søkt å ivareta nyansene i hvordan de ordlegger seg.

3.4.4 Analyse av intervjuene

Kvale og Brinkmann slår fast at hvordan noe skal analyseres, avhenger av hva som skal undersøkes. Med hjelp av intervjuene har jeg ønsket å beskrive hvordan informantene oppfatter serieromanenes verdi, og hvordan de begrunner sitt syn på formidling av serieromanene. Det er med andre ord analyseformer med vekt på mening, som har vært nærliggende å gripe til.

Min akademiske bakgrunn fra litteraturvitenskapen og dermed kjennskap til nærlesning, har vært en nyttig måte å lese gjennom transkripsjonene på. Jeg har tatt meg god tid, lest teksten flere ganger og prøvd ut ulike perspektiver. Jeg har notert underveis og stadig funnet nye lag i de ulike ytringene. Kvale og Brinkmann fremhever den nære relasjonen mellom meningstolkning og den hermeneutiske forskningsprosessen. De skriver at en meningstolkning kan utvide den opprinnelige teksten ved å legge til hermeneutiske lag som muliggjør forståelse (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 230). Jeg har nærlest intervjuene del for del, og satt dem i sammenheng. Denne vekslingen mellom del og helhet har gitt meg muligheten til å stadig korrigere og nyansere min forståelse av de ulike ytringene.

For å få oversikt over materialet har jeg brukt ulike teknikker for meningsanalyse, som Kvale og Brinkmann beskriver som tematisk meningstolkning og meningskategorisering. Jeg har også sammenlignet resultatene fra intervjuundersøkelsene med dataen fra spørreundersøkelsen, for å se om det er forhold ved intervjudataen som bekrefter eller motsier det jeg fant der. Jeg har med andre ord kombinert flere innfallsvinkler i min analyse, og benyttet det Kvale og Brinkmann kaller meningsgenerering gjennom ad-hoc metoder (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 263).

Meningstolkning med utgangspunkt i mitt teoretiske perspektiv utgjør en vesentlig del av intervjuanalysen. Et viktig poeng for analysen har vært å sammenligne bibliotekarenes ulike resonnementer, og jeg har derfor brukt de stedene de er enige eller uenige til å skape oversikt i materialet. I denne formen for meningskategorisering har jeg brukt fargekoding av utsagn i teksten, for å markere de ulike temaene. Videre har jeg plassert utsagn som omhandler ulike temaer i en tabell som viser hvordan de posisjonerer seg innenfor de ulike temaene. Slik har jeg kunnet se etter mønstre i hvordan de som er positive og de som er

restriktive til serieromanene, posisjonerer seg i spørsmål som handler om holdninger til serieromaner, verdivurderinger av skjønnlitteratur og syn på formidlerrollen.

3.5 Eget ståsted

Mine personlige preferanser er ikke gjenstand for denne oppgaven. Men siden ingen er nøytrale, kan det være på sin plass med en kort presentasjon av meg selv og mitt forhold til serieromaner. Jeg vokste opp i Østfold og var en typisk boksluker som barn. I takt med at jeg ble interessert i mer voksen litteratur, leste jeg stort sett alt jeg kunne komme over. Ikke sjeldent var dette serieromaner. De stod pent plassert i bokhylla og fulgte med ukebladene som min mor abonnerte på.

Jeg er i dag utdannet litteraturviter, med tilleggsutdanning innen bibliotek- og informasjonsvitenskap, og tysk litteratur og lingvistikk. De siste ni årene har jeg jobbet på fire ulike fylkesbibliotek i Norge, med særlig ansvar for oppgaver som faller inn under litteraturformidling til voksne. Jeg har blant annet hatt ansvar for flere prosjekter som handler om Lesersørvis, som er en formidlingsmetode som stammer fra amerikanske Readers' Advisory. Jeg har tilpasset metoden til norske forhold og gjort den kjent i bibliotekmiljøet. Et grep jeg har gjort i den forbindelse er å tilføre formidlingsmetoden en dimensjon som handler om å formidle bredden i samlingene. Slik metoden brukes og formidles i USA, er formidlingen sentrert rundt det rent bekreftende, hvor bibliotekaren foreslår bøker som ligner mest mulig på det låneren har likt tidligere. I Norge er folkebibliotekene en viktig brikke i kulturpolitikken, og det er nedfelt i lov og i styringsdokumenter at bibliotekene skal formidle kulturfondbøker og mangfoldet i samlingene. I Lesersørvis kommer dette til uttrykk gjennom et fokus på å finne bøker til låneren som vil ligne, og samtidig introdusere låneren for andre typer bøker som låneren også kan like (Øyrås, 2021, s. 15–17). Metoden er den samme, men målet er et annet. Det delte fokuset på lånerne og samlingene i Lesersørvis mener jeg bidrar til at informantene ikke har noen grunn til å anta at jeg er positiv eller restriktiv i spørsmålet om serieromaner, og jeg ser derfor ikke at min bakgrunn burde påvirke hvordan informantene uttrykker sine holdninger til serieromanene.

I boka *Analyse i kvalitative studier* (2014) skriver Vivi Nilssen om viktigheten av forskerrefleksivitet. Hun argumenterer for at forskerens subjektivitet verken kan eller bør unngås, men at forskeren må forholde seg refleksivt til egen subjektivitet gjennom hele forskningsprosessen, og vurdere hva den gjør deg i stand til å se og hva den hindrer deg i å se. (Nilssen, 2012, s. 140). Min utdanningsbakgrunn og arbeidserfaring preger mitt syn på serieromanene. Jeg er opptatt av at bibliotekene har et samfunnsoppdrag, og at bibliotekarene har en unik rolle i dagens bokmarked. Det at innkjøp ved norske folkebibliotek ikke er styrt av etterspørsel, mener jeg er en gave til bibliotekene og til mangfoldet i norsk litteratur – men at dette også er en rolle som forplikter. I et slikt perspektiv er ikke serieromanenes plass i norske folkebibliotek selvskreven.

På et personlig plan har jeg opplevd gleden ved å lese serieromaner i oppveksten, og ikke minst har jeg vært vitne til hvor mye serieromanene betydde for mormor de siste årene av hennes liv. Hun fortalte meg at dette var det eneste hun orket å lese på sengekanten, fordi alle andre bøker var så tunge å holde. Mormor hadde lese- og skrivevansker, og jeg tror at serieromanenes ofte enkle språk og forutsigbare form bidro til at dette var lesing hun behersket og koste seg med. Jeg vet i alle fall at mine forsøk på å introdusere andre bøker stort sett endte som fyllstoff i bokhylla. Ved inngangen til denne studien opplever jeg derfor at mitt blikk på serieromaner i folkebibliotekene er preget av ambivalens. Jeg trekkes mellom å ville anerkjenne serieromanenes verdi på et personlig plan, samtidig som jeg er usikker på hvordan denne verdien bør vurderes, sett fra et institusjonelt perspektiv.

4. Analyser av spørreundersøkelsen

Kapittel 4 markerer starten på studiens analyser. I dette kapittelet vil jeg gjennomgå funn fra spørreundersøkelsen. Analysene av de kvalitative intervjuene følger i kapittel 5.

Jeg innleder med å se på fakta om respondentene, herunder antall respondenter, geografisk spredning og størrelse på kommunene. Etter dette går jeg over til spørsmålene som er relatert til det første forskningsspørsmålet (FS1): Hvordan er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek? Her ser jeg på forhold knyttet til antall serieromaner i folkebibliotekenes samlinger, regionale variasjoner og ulike innkjøps- og formidlingsstrategier. Andre del av spørreundersøkelsen retter seg mot den som er samlingsansvarlig på biblioteket. Denne delen av undersøkelsen handler om forskningsspørsmålene (FS2): Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene? og (FS3): Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?

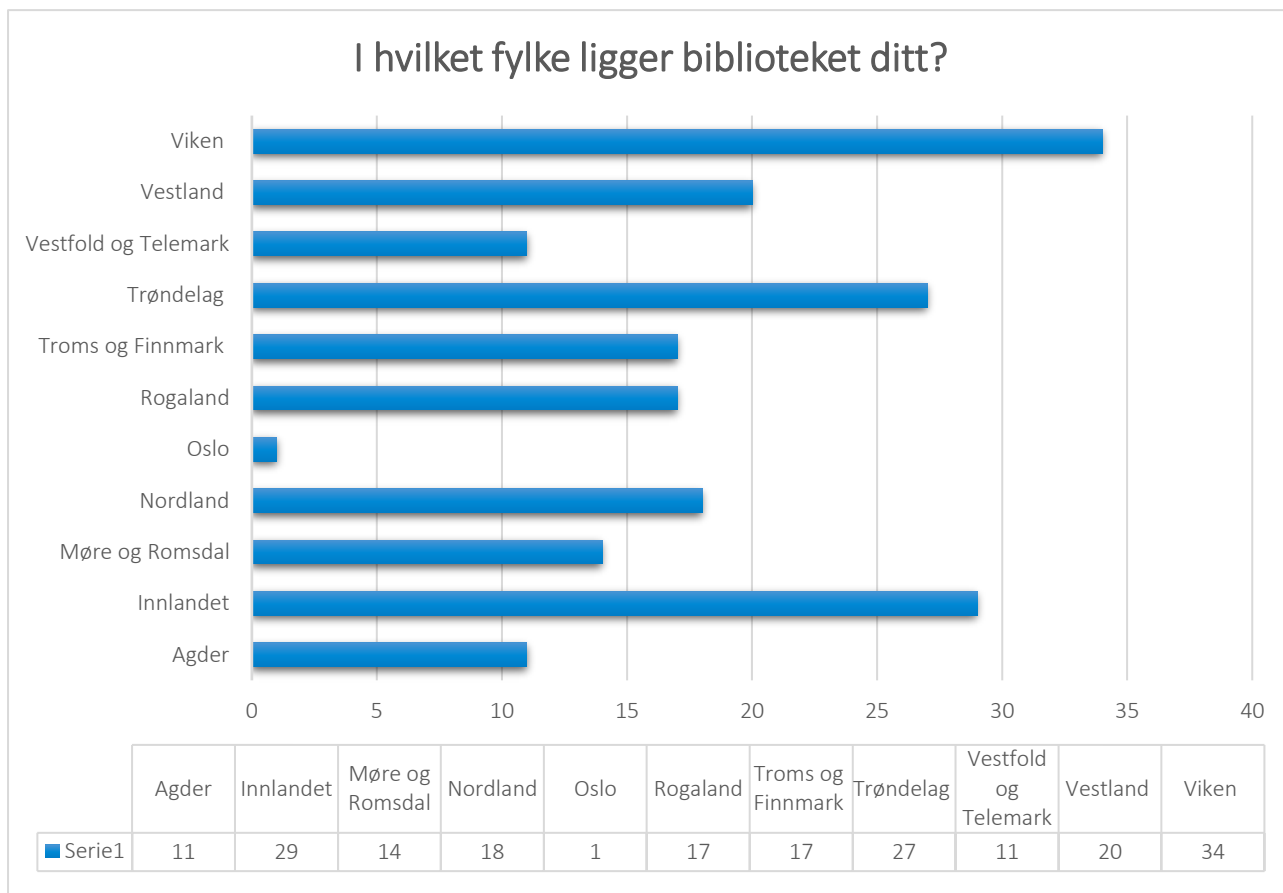
I spørreskjemaet var det et avsluttende fritekstfelt med spørsmålet «Er det noe du vil legge til?». 78 respondenter har lagt ved utfyllende informasjon om sin praksis og sine tanker om serieromanene. I gjennomgangen av spørreundersøkelsen vil jeg trekke inn svar fra fritekstfeltet der det kan bidra til å nyansere den kvantitative dataen. Spørreundersøkelsen ligger blant oppgavens vedlegg.

4.1 Antall respondenter, geografisk spredning og størrelse på kommune

Spørreundersøkelsen fikk 211 svar. Det har vært mulig å svare både på vegne av ett bibliotek, og som avdeling av ett bibliotek. I undersøkelsen av den geografiske spredningen, størrelsen på kommunen og antall serieromaner i samlingene¹¹ bruker jeg kun ett svar fra hver kommune. Dette for å unngå skjevheter i materialet. Til sammen har 199 kommuner deltatt i undersøkelsen.

¹¹ Bibliotek med flere avdelinger har felles samlinger.

I dag er det 356 kommuner i Norge. Lagt til grunn at alle kommuner har et folkebibliotek, betyr det at spørreundersøkelsen har en representasjon på 56 %¹².

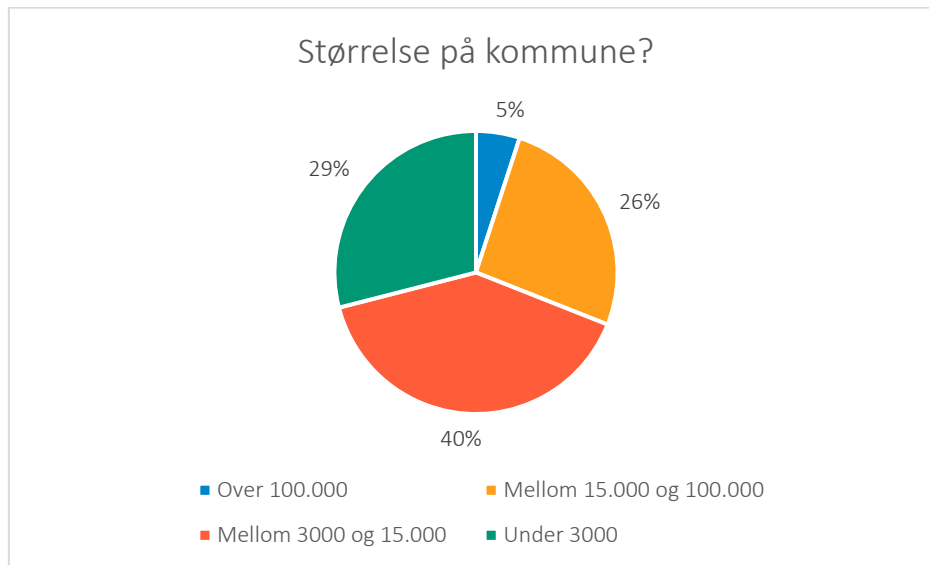

Figur 1: Respondentenes fylkestilhørighet

I undersøkelsen er alle fylkene representert. Figur 1 viser at det er høyest svarprosent blant bibliotekene i Viken, som også er fylket med flest kommuner. I Oslo er ansvaret for samlingsutviklingen sentralisert, og det er derfor kun ett svar på vegne av alle bydelsbibliotekene. Figur 2 viser at det er god svarbalanse mellom små og store bibliotek som har deltatt i undersøkelsen. 29 % av svarene kommer fra kommuner med under 3000 innbyggere. Det er flest svar (40 %) fra kategorien «Mellom 3.000 og 15.000 innbyggere». Det er også flest kommuner med denne størrelseskategorien i Norge (Statistisk sentralbyrå, u.å.). 26 % av svarene kommer fra kategorien mellom 15 000 og 100 000 innbyggere. Kun 5 % av svarene kommer fra kommuner med flere enn 100 000 innbyggere, men her bør den

¹² Alle prosenttall er i analysen avrundet etter vanlige regler.

lave svarprosenten sees i sammenheng med at det i dag bare er syv kommuner med flere enn 100 000 innbyggere i Norge. Alle syv kommuner er representert i undersøkelsen.

Figur 2: Størrelsen på respondentenes kommune

Sett sammen med at svarene er adekvat fordelt geografisk og innbyggermessig, mener jeg en svaropplutning på 56 % er mer enn tilstrekkelig for å vurdere tendenser knyttet til serieromanenes plass i norske folkebibliotek¹³. Samtidig mener jeg det er viktig å være klar over at det kan være skjevheter i dataen. Det kan tenkes at de bibliotekarene som ikke har interesse for serieromaner, eller er avvisende til fenomenet, kan ha vært mindre motiverte for å svare på undersøkelsen. Jeg har prøvd å ta høyde for dette gjennom måten jeg formulerte invitasjonen på, som nevnt under kapittel 3 (se 3.3.2). Dette er likevel et forhold det er verdt å være oppmerksom på i den videre gjennomgangen.

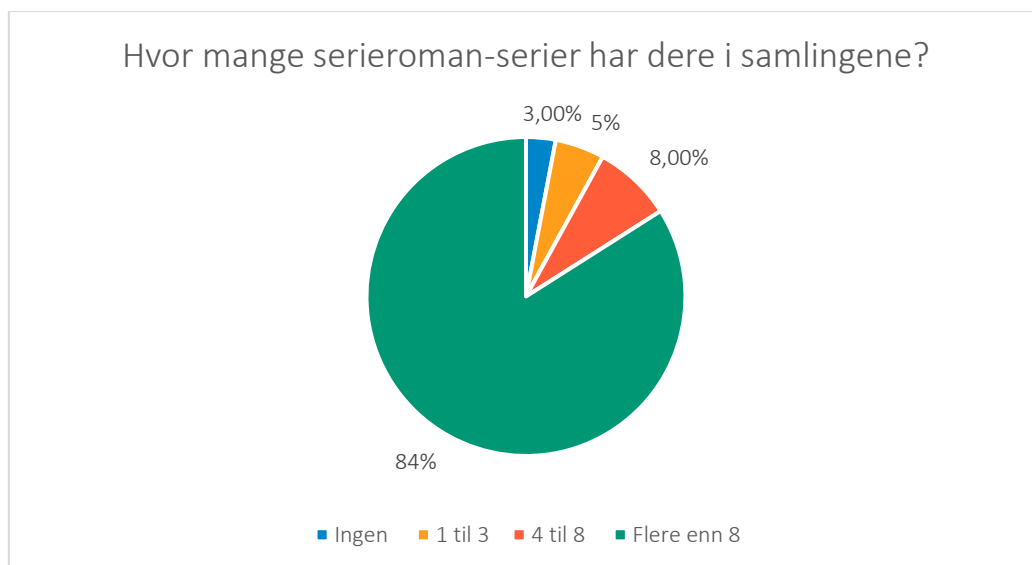
4.1.1 Antall serieromaner

På spørsmål om antall serieromaner i samlingene konstruerte jeg på forhånd fire størrelseskategorier. Jeg brukte kategoriene «ingen», «1 til 3», «4 til 8» og «flere enn 8». Ikke alle kategoriene var like egnet, da utbredelsen av serieromener i norske folkebibliotek skulle vise seg å være vesentlig større enn det jeg hadde forventet. En av informantene fra de

¹³ Jeg har ikke funnet en fasit for hvor høy representasjonen i en spørreundersøkelse bør være, men til sammenligning virker det som at flere befolkningsundersøkelser ligger på omtrent 1000 personer. Populasjonen er da hele Norges befolkning (Bibliotekutvikling, u.å.a).

kvalitative intervjuene kunne meddele at de har 87 serier i sine samlinger. Fra friteksten i spørreskjemaet ser jeg at noen nevner 49, 20-30 og 28 serier.

I retrospekt ser jeg at mine størrelseskategorier tar utgangspunkt i samlingen på biblioteket hvor jeg jobber i dag, hvor vi har syv serier tilgjengelig. Dessverre var det heller ingen i testgruppen som reagerte på størrelseskategoriene. Det interessante med dette er møtet med egen forforståelse. Jeg trodde jeg gikk inn i denne studien som relativt positivt innstilt til serieromaner i folkebibliotekene, men tanken på å ha flere enn åtte serier fremsto for meg som massivt, tatt i betraktning at flere serier er på godt over femti bøker. Jeg skulle gjerne visst hvor mange bibliotek som har satset på serieromaner, og har flere enn 20 eller 50 serier i samlingene. Men «flere enn 8» serier, er ikke en ubetydelig mengde bøker. Kategorien er fortsatt egnet for å dokumentere et solid utvalg av serieromaner. Kategoriene under åtte serieromaner kommer jeg i den videre gjennomgangen til å behandle som «færre enn 8».

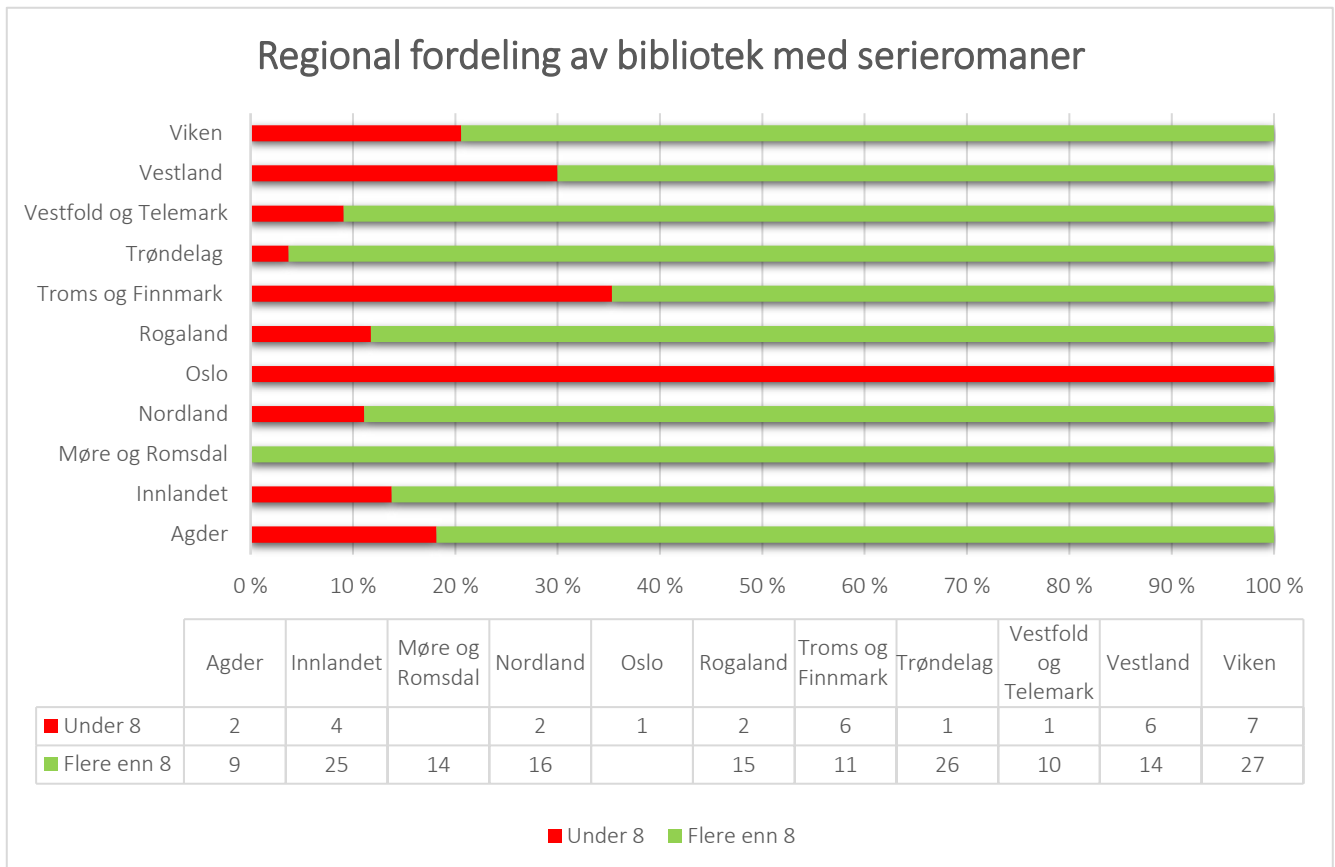
Figur 3: Antall serier med serieromaner i folkebibliotekenes samlinger

I studiens innledning nevnte jeg hvordan flere folkebibliotek vegret seg for å kjøpe inn *Sagaen om Isfolket*, da den var på sitt mest populære. Jeg trakk også frem en undersøkelse gjort av Karner Smidt i forbindelse med hennes avhandling (2002), hvor hun finner at hele 79 % er mer eller mindre skeptiske til at folkebibliotekene skal kjøpe inn populær serielitteratur¹⁴ (Smidt, 2002, s. 128). I lys av dette finner jeg en *markant* utvikling i

¹⁴ Spørreundersøkelsen ble sendt ut til yrkesaktive bibliotekarer ansatt i folkebibliotek, med en svarrespons på to tredjedeler av populasjonen (Smidt, 2002, s. 105)

utbredelsen av serieromaner i norske folkebibliotek. Figur 3 viser at hele 97 % av bibliotekene har serieromaner, og 84 % oppgir at de har flere enn åtte serier. 13 % har under åtte serier, og kun 3 % av bibliotekene har ikke serieromaner.

4.1.2 Regionale variasjoner

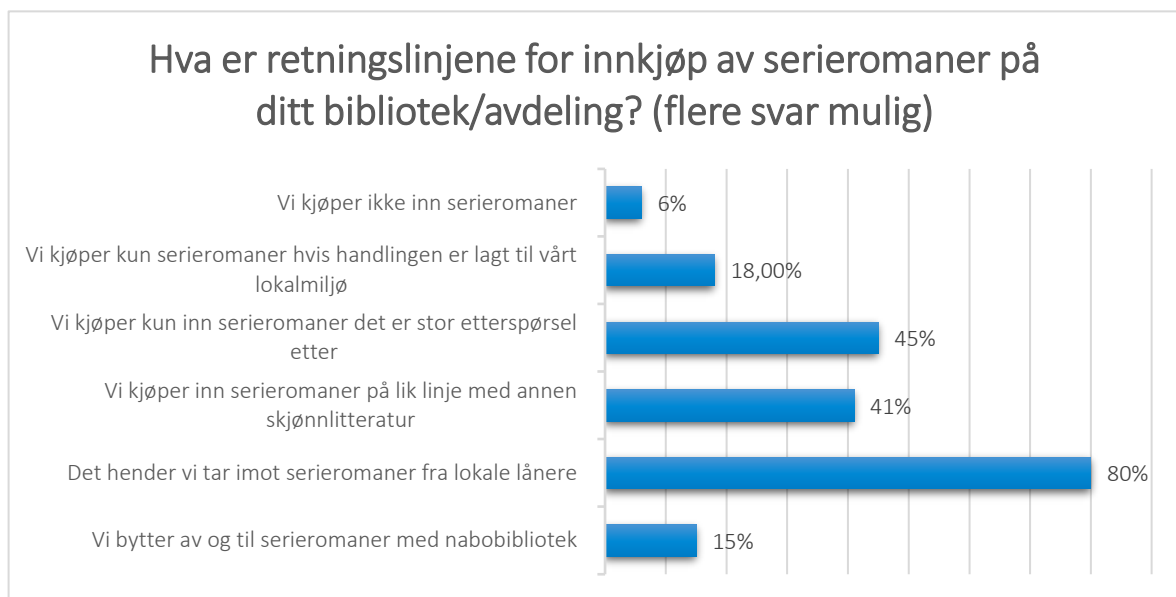

Figur 4: Regional fordeling av serieromaner på folkebibliotekene

Med tanke på at svarene er godt fordelt mellom de ulike fylkene, er det interessant å sjekke om det fortøner seg regionale ulikheter. Er det noen av fylkene som virker å ha færre eller flere serieromaner? Til sammen er det 33 kommuner som har svart at de har færre enn åtte serieromaner i samlingene. Fordelt på de ulike fylkene blir det synlig noen variasjoner. Det mest i øyenfallende er Oslo. Oslo regnes som både fylke og bykommune, og innkjøp foregår sentralt. Deichman har huket av for størrelseskategorien 1–3 serieromaner. Det vil i praksis si at det nesten ikke er serieromaner på folkebibliotekene i Oslo. I motsatt ende er Møre og Romsdal. Av de 14 kommunene som svarte er det ingen som har færre enn åtte serieromaner i samlingene. Trøndelag skiller seg også ut, hvor bare én av 26 kommuner har færre enn åtte serieromaner.

Det er har gått mer enn tjue år siden Karner Smidt skrev sin avhandling, men også hun fant regionale ulikheter i holdningene til de populære sjangrene. Hun skriver at hun ikke har funnet en forklaring på dette, annet enn toneangivende grupper eller personers ideologiske påvirkningskraft (Smidt, 2002, s. 300). I analysene vil jeg se på en annen mulig forklaring, som handler om størrelsens på bibliotekene og hvordan dette påvirker bibliotekarenes feltlogikk (se. 5.4.2)

4.2 Bibliotekenes praksiser for innkjøp og formidling av serieromaner

Figur 5: Ulike retningslinjer for innkjøp av serieromaner på bibliotekene

Den første delen av spørreundersøkelsen handler om bibliotekenes praksiser for innkjøp og formidling av serieromaner (FS1). Jeg starter med å se på hvordan bibliotekene praktiserer innkjøp av serieromaner. Figur 5 illustrerer de ulike innkjøpsstrategiene jeg har undersøkt. Det var mulig å huke for flere svaralternativer. Størst oppslutning får mottak av serieromaner som gaver. Så mange som 80 % av bibliotekene praktiserer mottak av serieromaner som gaver. 7 % av bibliotekene baserer seg kun på gaver, og kjøper ikke inn serieromaner. En av respondentene skriver i fritekstfeltet:

Serieromaner får vi i all hovedsak i gave fra lokale lånere. Vi har en stor lånegruppe som kun leser serieromaner, så dette er en vinn-vinn situasjon for oss. Lånerne er fornøyde, og vi bruker nesten ingenting av mediebudsjettet vårt på innkjøp.

Fra fritekstfeltet finner jeg flere kommentarer som handler om lånergaver. I noen tilfeller virker lånergavene å være hovedkilde for tilveksten av serieromaner. Noen nevner at lånergavene er årsaken til at de begynte med serieromaner:

Vi begynte å få serier i bokgaver, og fra da av tok vi det inn og hadde det til utlån. Vi kjøper bare inn bøker i serier som vi har hull i eller får tak i på bibliotekenes bytteside på Facebook. For å slippe mye fjernlån. Men vi prioriterer det ikke i utgangspunktet.

41 %, svarer at «vi kjøper inn serieromaner på lik linje med annen skjønnlitteratur». Dette antyder at selv om serieromanene nå befinner seg i bibliotekenes samlinger, er det flere som kunne svart i tråd med respondenten over: «Men vi prioriterer det ikke i utgangspunktet».

15 % svarer at de av og til bytter serieromaner med nabobibliotek. Fra fritekstfeltet ser jeg at det også er praksis å sirkulere serieromanene mellom de ulike avdelingene:

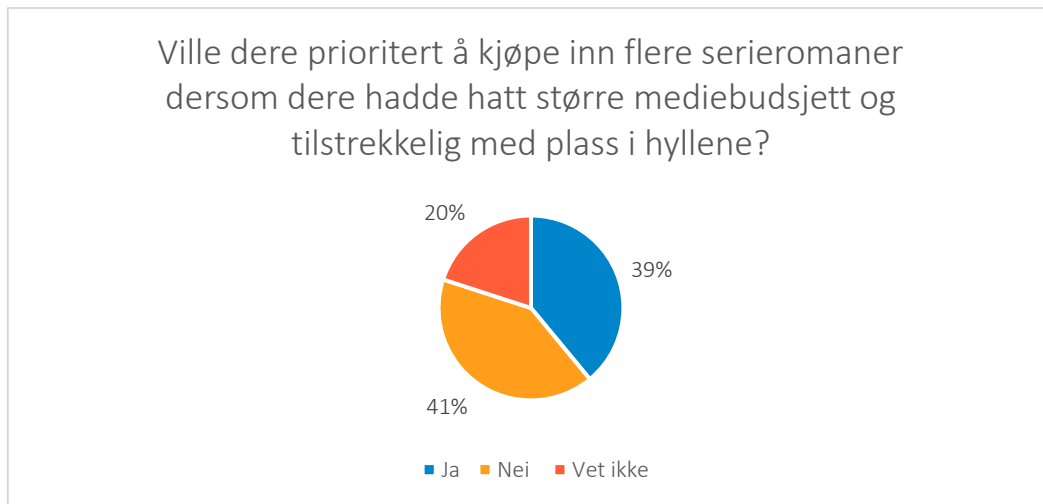
Vi har seks bibliotek og har serieromaner på fem av disse. Vi bytter serieromaner mellom avdelingene for å holde det spennende og kasserer på lik linje som annen skjønnlitteratur, da kjøper vi gjerne inn noe nytt (om vi har råd).

18 % legger lokal bakgrunnsramme til grunn for innkjøp. Jeg formulerte spørsmålet som et «kun»-spørsmål, for å se om bakgrunnsrammen var et kriterium for innkjøp. Flere av respondentene huket av for svarkategorien, i tillegg til andre kategorier. Det kan bety at spørsmålet i noen tilfeller ble oppfattet som et prioriteringsspørsmål. En av de respondentene det gjelder skriver:

Vi har i dag seks aktive abonnement på serieromaner. Vi forsøker å lytte til lånernes innkjøpsønsker, og prioriterer serier fra vårt lokalområde eller fra lokale forfattere.

4.2.1 Vilje til innkjøp

Bibliotekenes praksis for innkjøp av serieromaner bør sees i sammenheng med *viljen* til innkjøp. Det er store regionale forskjeller knyttet til bibliotekenes økonomi og størrelse. Spørsmålet er dermed om bibliotekene ville prioritert å kjøpe inn flere serieromaner, dersom de hadde hatt større mediebudsjett og tilstrekkelig med hylleplass.

Figur 6: Bibliotekenes vilje til å kjøpe inn serieromaner gitt større mediebudsjett og hylleplass

Figur 6 viser at 41 % svarer «nei» og 20 % svarer «vet ikke». Det kan peke på mer av den reservasjonen som tegnet seg under retningslinjene for innkjøp av serieromanene. Bibliotekene er åpne for å innlemme serieromaner i samlingene, men bare inntil et visst punkt. Av de 39 % som svarer «ja», er det 48 % som også svarer at de kjøper inn serieromaner «på lik linje med annen skjønnlitteratur». Hvorfor ikke flere av denne gruppen svarer «ja», kan kanskje handle om at de allerede har et godt tilbud. Det betyr også at like over halvparten av de som svarer «ja», er bibliotek som i dag ikke kjøper inn serieromaner på «lik linje med annen skjønnlitteratur». Blant de bibliotekene som har færre enn åtte serieromaner i samlingene, oppgir 42 % at de ville kjøpt inn flere serieromaner hvis de hadde hatt midler og plass. Det er med andre ord praktiske og økonomiske årsaker som hindrer en stor del av denne gruppa i å ha et større tilbud.

4.2.2 Serieromaner og fjernlån

Jeg mente det ville være interessant å se i hvilken grad serieromanene er gjenstand for fjernlån. I forlengelse av at jeg vurderte søk som metode kontaktet jeg Trygve Kikut. Han ledet arbeidet med fjernlånsrapporten (2022), og hadde dermed tilgang til å gjøre utvidede søk i Bibsok.no, som gir innblikk også i fjernlånstall. Kikut møtte på de samme problemene som meg knyttet til mangel på konsistente ordningsord for serieromaner. Vi ble derfor enige om at han gjorde søk på noen kjente serieromaner. Det var ikke mulig å trekke ut data på serienivå. Søket er derfor gjort på eksemplarnivå, med utgangspunkt i den første boka i hver serie.

Bok	Antall folkebibliotek	Antall bestillinger 2020	Antall bestillinger 2021	Antall bestillinger 2022
Sønnavind, Gullnålen	261	11	6	2
Årringer, Elvekongen	197	2	9	9
Sagaen om Isfolket, Trollbundet	73	56	81	49

Tabell 2: Oversikt over antall bibliotek som har kjente serieromaner i samlingene, og fjernlånsbestillinger for årene 2020, 2021 og 2022.

Det første som er verdt å merke seg er hvor mange folkebibliotek som har de aktuelle serieromanene i samlingene. Det er som vi kan mange folkebibliotek som har første bok i serien *Sønnavind* (261) og *Årringer* (197). Dette styrker mine funn om at det i dag er utbredt praksis å ha serieromaner i samlingene. De tre siste kolonnene beskriver antall fjernlånsbestillinger i 2020, 2021 og 2022. Her er det verdt å merke seg hvor mye høyere fjernlånet er for *Sagaen om Isfolket*, enn de to andre seriene. Dette henger naturlig nok sammen med at flere bibliotek har *Sønnavind* og *Årringer* i sine samlinger. Kikut fant fjernlånstallene for første bok i *Sagaen om Isfolket* bemerkelsesverdig høyt, og utvidet derfor søket til å gjelde alle Margit Sandemos bøker. Da fant han at det i 2021 ble gjort hele 1361 fjernlånsbestillinger på bøker av Margit Sandemo. Ifølge Kikut utgjør det hver trehundrede bestilling, noe han karakteriserer som «enormt mye» (personlig kommunikasjon, 08. februar 2023). Videre skriver han i samme e-post, at han umiddelbart tenker at alle burde ha *Sagaen om Isfolket* i sine samlinger. Til bibliotekenes forsvar bør det nevnes at *Sagaen om Isfolket* ikke lenger er til salgs.

Grunnen til at Kikut mener at alle bibliotek burde ha *Sagaen om Isfolket*, finner vi i fjernlånsrapporten. Den konstaterer at «[f]jernlån er dyre utlån» (Kikut, 2022, s. 9). I rapporten står det at for de 9 sørligste fylkene (inklusive Oslo) koster transportordningen i dag ca. 30 millioner. Summen tilsvarer nesten 20 % av det totale bokbudsjettet i folkebibliotek, mens fjernlånet utgjør ca. 4 % av utlånet (Kikut, 2022, s. 9). Sett i et slikt perspektiv, er det gunstigere for bibliotekene å kjøpe de mest etterspurte serieromanene,

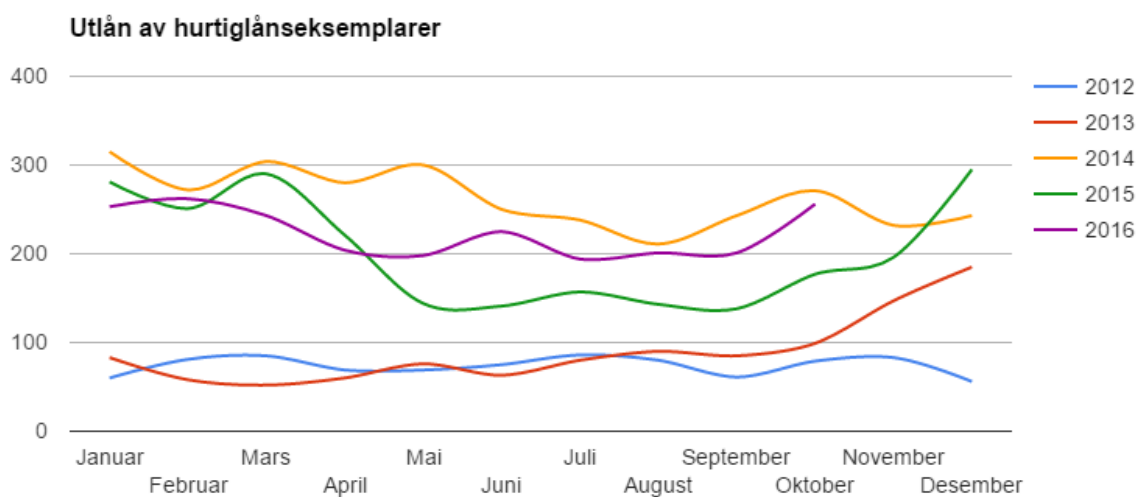
enn å lene seg på fjernlån ved behov. En slik logikk beskriver også en av bibliotekarene i fritekstfeltet:

Serier er vanskelige å forholde seg til på grunn av fjernlån, på grunn av reserveringer og fordi både fjernlån og reserveringer genererer kostnader (porto/emballering og gebyr for utsending av hentemeldinger ved reservering) i tillegg til bruk av personalets tid. Disse kostnadene er ikke i samsvar med bibliotekets mandat eller det ei bok koster i innkjøp i bokhandelen/kiosken.

Det bør også legges til at flere av respondentene nevner i fritekstfeltet at serieromaner tåler bibliotektransport dårlig, på grunn av den svake innbindingen.

4.2.3 Plassering av serieromaner

Det neste forholdet jeg vil undersøke er hvordan bibliotekene plasserer serieromanene. Plassering og formidling henger tett sammen. Hvor synlig bøkene er for lånerne, påvirker omløpstallene. Dette beskriver Jannicke Røgler og Tord Høivik i artikkelen «Levende bøker og død kapital». De viser hvordan hyllehøyde, så vel som utstillinger og fronteksponering påvirker utlånet (Røgler & Høivik, 2015, s. 9). Et praktisk eksempel på plasseringens betydning finner vi i figur 7, som er hentet fra Tønsberg og Færder bibliotek¹⁵.

Figur 7: Graf som illustrerer utlån av hurtiglånsbøker på Tønsberg og Færder bibliotek.

¹⁵ Kjent som Tønsberg og Nøtterøy bibliotek før 2018

Biblioteket har jobbet systematisk etter en samlingsutviklingsplan i mange år, og har blant annet målt omløpet på bøker med hurtiglån for perioden 2012–2015. I 2012 og 2013 var hurtiglånshylla plassert i underetasjen. Mot slutten av 2013 ble hurtiglånshylla flyttet til å stå i et trafikkert område i første etasje, der den stod til mars/april 2015. Hurtiglånshylla ble så flyttet litt utenfor det trafikkerte området i samme etasje, før den igjen ble plassert på det trafikkerte området. Plasseringen av bøkene i biblioteket er som vi ser av grafen under, vesentlig for omløpstallene¹⁶.

Det er interessant å undersøke hvordan bibliotekene plasserer serieromanene, fordi det implisitt kan si noe om holdningene de har til serieromanene, og ikke minst hvordan de tolker sitt samfunnsoppdrag gjennom hva de velger å gi synlighet på biblioteket.

Figur 8: Ulike plasseringer av serieromaner på folkebibliotekene De respondentene som har avgitt svar på vegne av flere avdelinger, bes her om å ta utgangspunkt i avdelingen med flest serieromaner.

Figur 8 viser fire ulike kategorier for plasseringer i biblioteket. Høyest oppslutning (59 %) får kategorien «middels synlighet, verken bedre eller dårligere enn den øvrige skjønnlitteraturen». Fra fritekstfeltet ser jeg at flere nevner at de skiller ut serieromanene på egne hyller. 33 % svarer at serieromanene plass er preget av «god eksponering og lett tilgjengelig for lånerne». En av respondentene skriver:

¹⁶ Kilde for informasjonen og grafen er Trygve Kikut, rådgiver ved Vestfold og Telemark fylkesbibliotek. Grafen er gjengitt med tillatelse.

Har en hel vegg med bare serieromaner - godt eksponert i biblioteket. Egen kategori.

En annen beskriver hvordan plasseringen er et uttrykk for omsorg for leserne:

Vi har per i dag 28 serier som alle står på egen reol i inngangspartiet til biblioteket. De sto tidligere lenger inne, men ettersom en del av leserne er dårlige til beins valgte vi å ha dem nærmest skranken så det ble kortere vei.

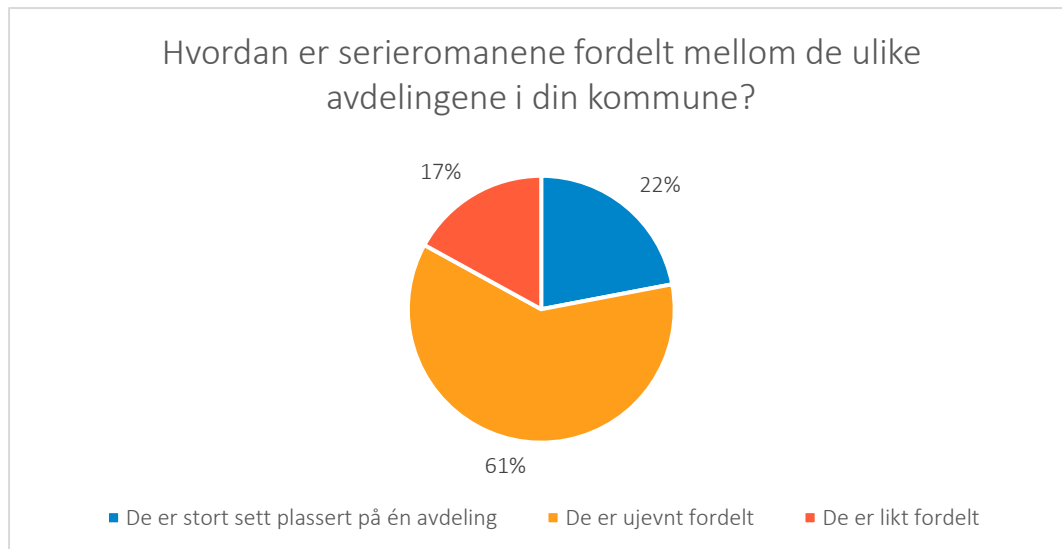
5 % oppgir at serieromanene er «lite synlige, for eksempel i eget rom, skap eller lignende», og 1 % svarer at serieromanene befinner seg «i lukket magasin, eller på andre måter utilgjengelig». Jeg finner ingen markant sammenheng mellom de 6 % som har lite synlighet eller lukket magasin, og negativ innkjøpsvilje (20 % av de som har lite synlighet har en samtidig negativ innkjøpsvilje). Negativ innkjøpsvilje blir her definert ut ifra dagens innkjøpspraksis (biblioteket kjøper ikke inn serieromaner på lik linje med annen litteratur), og viljen til å kjøpe inn flere serieromaner, gitt mer plass og midler («nei», eller «vet ikke»).

De to bibliotekarene som har svart at serieromanene står i lukket magasin, bruker fritekstfeltet til å presisere at dette er på grunn av plassmangel. I fritekstfeltet er det flere som adresserer serieromanene og den plassen de tar som en praktisk utfordring. For noen er mangelen på plass medvirkende årsak til at de ikke har serieromaner i samlingene. En av respondentene skriver:

Ettersom vi har små lokaler (liten fysisk plass i forhold til kommunens størrelse) blir ikke serieromaner prioritert hos oss da disse seriene tar alt for mye plass i forhold til alt annet vi må ha i et folkebibliotek.

Under analysen av de kvalitative intervjuene vender jeg tilbake til hvordan de praktiske utfordringene er en del av argumentasjonen for å ikke kjøpe inn serieromaner.

4.2.4 Ulik fordeling på avdelingene

Figur 9: Serieromanenes fordeling mellom bibliotekavdelinger

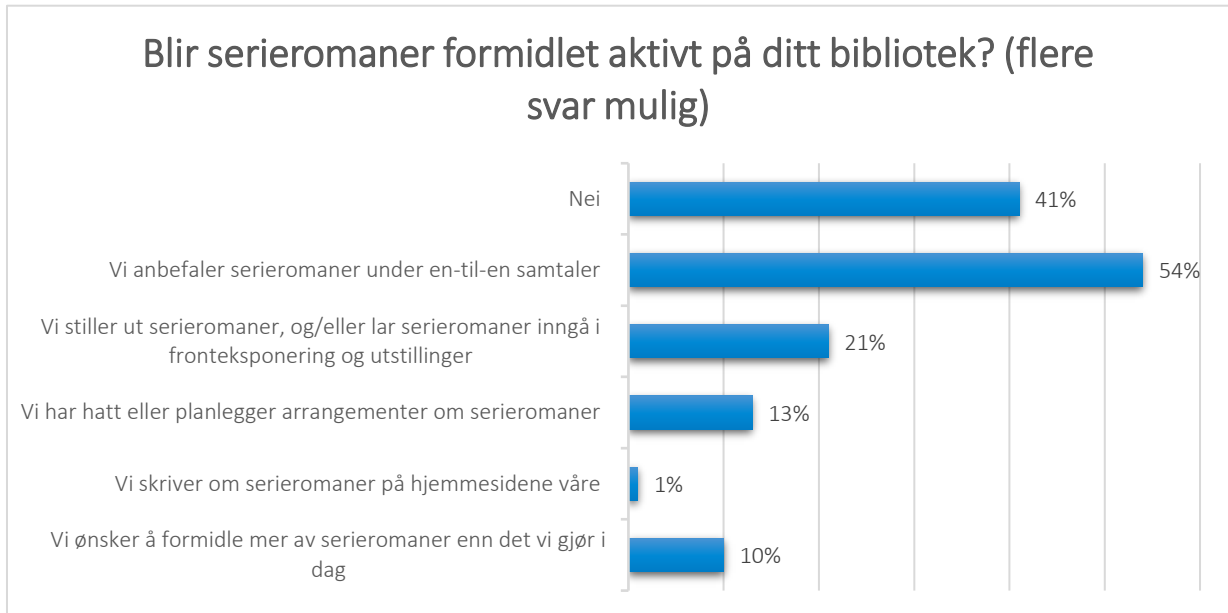
I forlengelse av hvordan bibliotekene plasserer serieromanene, er jeg også interessert i hvordan bibliotek med flere avdelinger fordeler serieromanene seg imellom. Av de 211 respondentene svarer 94 at de jobber på et bibliotek med flere avdelinger. Figur 9 viser at blant disse svarer 61 % at serieromanene hos dem er ujevnt fordelt, og 22 % at de stort sett er plassert på én avdeling. 17 % svarer at serieromanene er likt fordelt mellom avdelingene. Det er med andre ord en utbredt praksis å fordele serieromanene ulikt mellom avdelingene. En bibliotekar skriver:

Når det gjelder fordelingen av serieromaner på avdelingene (vi har i dag 11 avdelinger), så er det ujevnt fordelt. Litt fordi det er veldig stor forskjell på størrelsen på bibliotekene og hvor stor plass og budsjett de har, og også litt hva slags brukergrupper som benytter seg av dem.

Oterholm beskriver at det i dag er vanlig å praktisere lokalt tilpassede boksamlinger. Bibliotek med flere avdelinger har ulike plasseringer i kommunen, noe som tilsier at de bør ta høyde for ulik demografi (Oterholm, 2019, s. 127). Tilsvarende påpeker Halvorsen og Lien at det er typisk å ha en klar arbeidsfordeling mellom avdelingene, hvor én avdeling for eksempel har et særskilt ansvar for én brukergruppe (Halvorsen & Lien, 2020, s. 394).

4.2.5 Formidling av serieromaner

Plassering og formidling av serieromaner henger, som vi har sett, tett sammen. Det siste forholdet jeg undersøker i denne delen av spørreundersøkelsen, handler om bibliotekenes ulike formidlingspraksiser for serieromanene.

Figur 10: Ulike formidlingspraksiser for serieromaner på folkebibliotekene. Respondenter som svarer på vegne av flere avdelinger, ble bedt om å svare med utgangspunkt i den avdelingen som har flest serieromaner.

Figur 10 viser de ulike formidlingspraksisene jeg har undersøkt. Det var mulig å huke av for flere svaralternativer. 41 % svarer «nei» til at serieromaner blir formidlet aktivt på deres bibliotek. Ved nærmere undersøkelse ser jeg at 20 % av de som har svart «nei», også har huket av for «vi anbefaler serieromaner under en-til-en samtaler». Det kan tyde på at noen av bibliotekarene forstår begrepet *aktiv formidling* som noe annet enn en-til-en formidling. Oterholm og Tveit peker på lignende funn i «Verdier i bevegelse» (2010). I artikkelen belyser de ulike oppfattelser av begrepet litteraturformidling. De har snakket med fagansatte og studenter ved Bibliotek- og informasjonsvitenskap, og ansatte og ledelse ved folkebibliotek. De finner ulike beskrivelser av litteraturformidling både mellom og innenfor de ulike gruppene (Tveit & Oterholm, 2010, s. 7–8).

Justert for de som oppgir at de formidler serieromaner under andre formidlingsformer, er det 28 %, som svarer «nei» til at de formidler serieromaner. Jeg finner ingen markant

sammenheng¹⁷ mellom de 28 % som svarer «nei», og en samtidig negativ innstilling til innkjøp av serieromaner. Fra fritekstfeltet finner jeg muligens noe av forklaringen på dette:

Serieromanane promoterer seg meir eller mindre sjølv, lånarane veit godt kva dei er ute etter og kvar dei finn det.

Neste formidlingspraksis jeg undersøkte var «vi anbefaler serieromaner under én-til-én samtaler». Fra figur 10 ser vi at det er 54 % som oppgir at de formidler serieromaner på denne måten. Det viser at et svakt flertall av bibliotekene ser en verdi i å formidle serieromaner på et personlig plan. Videre ser vi at det også er en del av bibliotekene som formidler serieromaner i form utstillinger (21 %), arrangementer (13 %), eller gjennom å skrive om de på hjemmesidene (1 %). 10 % svarer at de ønsker å formidle mer av serieromanene i fremtiden. En skriver dette om et fremtidig arrangement med serieromanforfatter Bente Bratlund:

Vi har avtalt forfattersamtale med Bente Bratlund i vår, og det er jeg litt stolt av.

Det at litt over halvparten (54 %) formidler serieromaner under én-til-én-samtaler er et interessant tall, sett i lys av hvor mange bibliotek som har serieromaner i samlingene: 97 %. Det innebærer at nesten halvparten av bibliotekene velger å ikke formidle serieromaner, selv om bøkene har fått hylleplass. Mangelen på formidling kan handle om, som vi så av sitatene over, at det ikke er behov for å formidle bøkene – lånerne vet hva de skal ha og hvor de finner det. Men det kan også være et uttrykk for en holdning om at bøkene ikke bør formidles. Dette vil jeg komme tilbake til under 4.3.3 når jeg ser på hvordan bibliotekarene svarer på påstanden «formidlingen av serieromaner er en viktig oppgave for bibliotekene».

4.3 Bibliotekarenes holdninger og syn på formidling av serieromaner

Den andre delen av spørreundersøkelsen retter seg mot den som er samlingsansvarlig på biblioteket, og handler om forskningsspørsmålene (FS2): Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene? Og (FS3) hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?

¹⁷ 23 % av de som svarer «nei» har en samtid negativ innkjøpsvilje. Negativ innkjøpsvilje er definert under 4.2.4.

Jeg starter analysen med å se på bakgrunnsinformasjon om informantene i form av kjønn, alder, fagutdanning og eget forhold til serieromaner. Deretter går jeg over til å se hvordan de vurderer ulike påstander om serieromaner og formidlerrollen. Jeg avslutter med å undersøke om det er sammenhenger mellom respondentenes kjønn, fagutdanning, alder, egne lesevaner og holdningene de har til serieromanene.

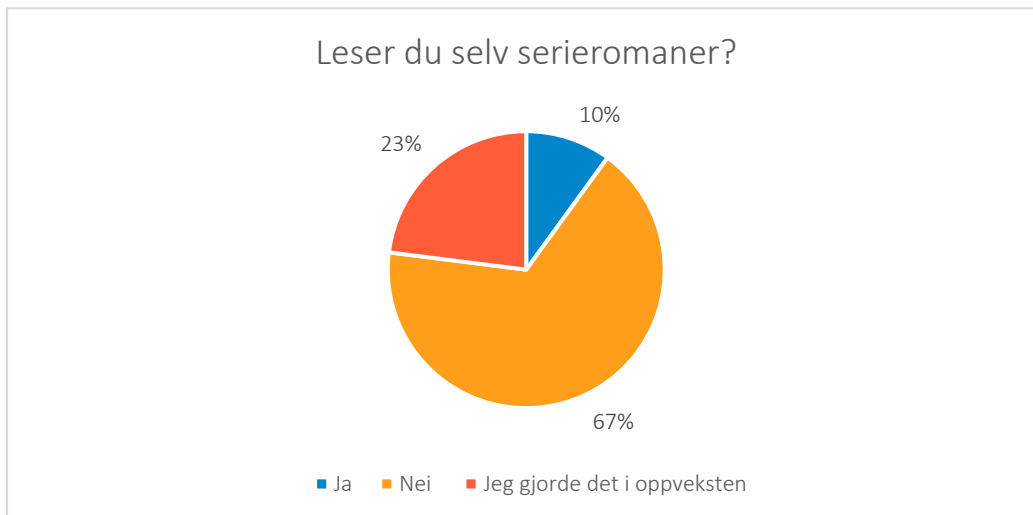
4.3.1 Respondentenes kjønn, alder, fagutdanning og forhold til serieromaner

Ikke overraskende er en høy andel av respondentene kvinner. Av de 211 bibliotekarene som svarte på spørreundersøkelsen, er 89 % kvinner og 10 % menn. 1 % er huket av for «annet». Alderen på bibliotekarene har en spredning fra 25 til 72 år. Aldersgruppene fordeler seg på følgende måte:

- 29 år	6
30 - 39 år	36
40 - 49 år	55
50 – 59 år	64
60 - år	48

Tabell 3: Respondentenes aldersfordeling. Merk at to av bibliotekarene har oppgitt ugyldig data i aldersfeltet og er derfor holdt utenfor aldersfordelingen.

Det sterke innslaget av bibliotekarer i 50-årsalderen kan handle om at de som svarer på spørreundersøkelsen har *ansvaret* for samlingsutviklingen på folkebiblioteket. Dette er trolig en stilling som blir ervervet litt senere i karriereforløpet. Det at det kun er seks respondenter i aldersgruppen 29 år og yngre, gjør det vanskelig å sammenligne tendenser innenfor denne aldersgruppen med de andre. I den videre analysen, velger jeg derfor å utvide den nederste aldersgruppen til 39 år eller yngre. På spørsmålet om bibliotekfaglig utdanning, svarer 79 % at de har minimum 60 studiepoeng.

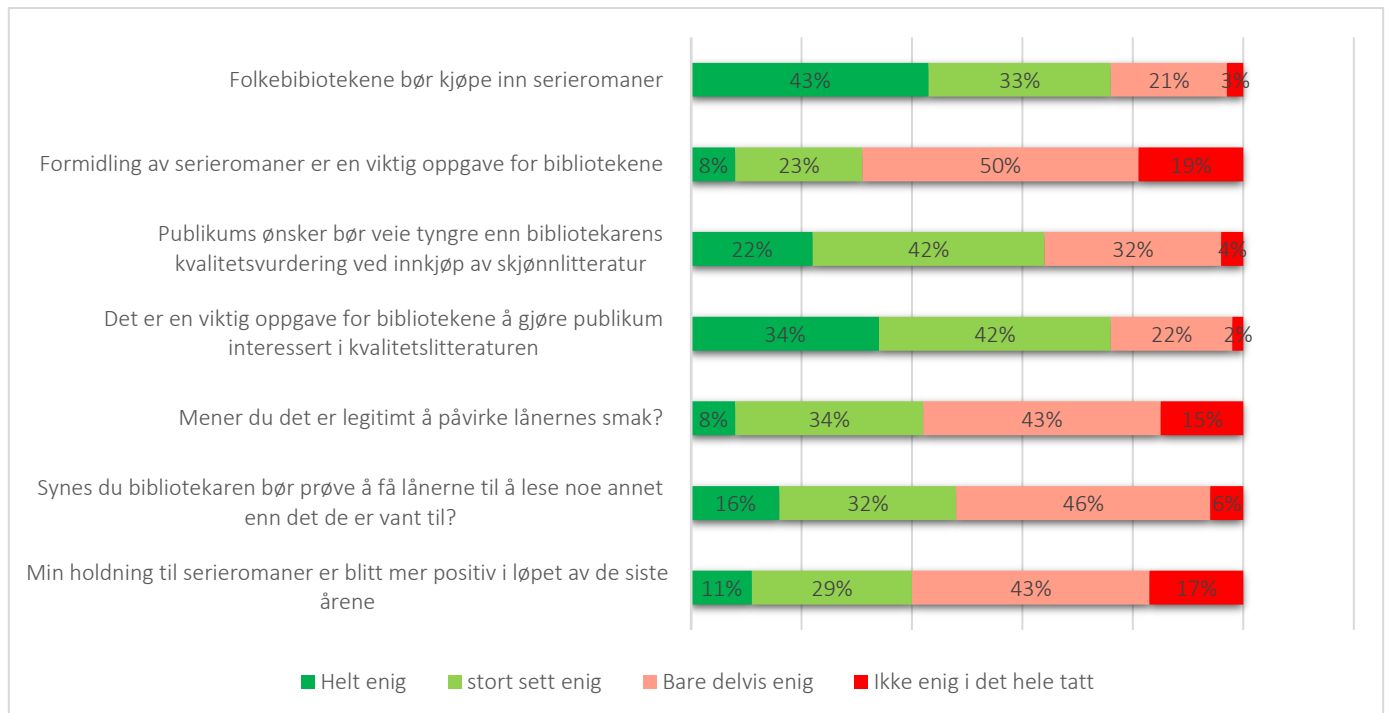

Figur 11: Fordeling av respondenter som leser, ikke leser, eller leste serieromaner i oppveksten

Det er ikke utbredt blant bibliotekarene å lese serieromaner. Kun 10 % svarer at de leser serieromaner, og 23 % svarer at de gjorde i oppveksten. Blant de 10 % som leser serieromaner er 55 % ikke fagutdannet bibliotekar. Det at få bibliotekarer leser serieromaner, stemmer med avhandlingen til Karner Smidt (2002). Et av hovedfunnene i hennes avhandling er at bibliotekarene har en «smak på midten», hvor de på den ene siden avgrenser seg mot eksperimentelle tekster, og på den andre siden mot den populære serielitteraturen (Smidt, 2002, s. 311). Jeg vil komme tilbake til Smidts smaksprofiler i den kvalitative analysen, når jeg analyserer informantenes ulike lesepreferanser (se 5.4.1).

4.3.2 Vurdering av påstander

Respondentene ble bedt om å svare på påstander om serieromaner og formidlerrollen. Påstandene vurderte de på en skala fra «helt enig» til «ikke enig i det hele tatt». Figur 12 illustrerer vurderingene av de ulike påstandene.

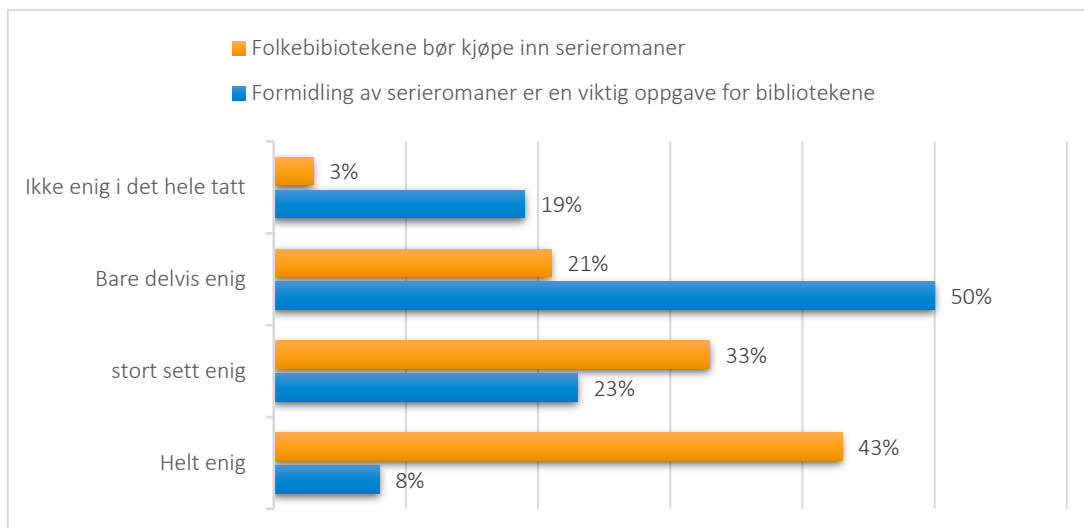

Figur 12: Oversikt over respondentenes vurderinger av ulike påstander om serieromanene og formidlerrollen

Jeg vil i det følgende gå nærmere inn på hver påstand, og se vurderingene i sammenheng med hverandre der det er hensiktsmessig.

4.3.3 Innkjøp og formidling av serieromaner

De to første påstandene handler om innkjøp og formidling av serieromaner. I figur 13 ser vi tendensene som meldte seg under bibliotekenes ulike praksiser for innkjøp og formidling av serieromaner enda tydeligere. Bibliotekarenes holdninger er preget av en sterk vilje til å kjøpe inn serieromaner: 76 % svarer helt enig/stort sett enig i at bibliotekene bør kjøpe inn serieromaner. Viktigheten av å formidle serieromaner er derimot flere avvisende til. 69 % svarer at de er bare delvis enig/ikke enig i det hele tatt i påstanden «formidling av serieromaner er en viktig oppgave for bibliotekene».

Figur 13: Respondentens vurderinger av påstandene «folkebibliotekene bør kjøpe inn serieromaner» og «formidling av serieromaner er en viktig oppgave for folkebibliotekene».

Det at formidling av serieromaner vurderes som ikke viktig, kan handle om det vi pekte på tidligere – at serieromanene ofte finner veien ut av hylla selv. Det kan også handle om en oppfattelse av at serieromanene ligger i grenseland av bibliotekenes mandat, og at det ikke er bibliotekarenes oppgave å gjøre denne litteraturen kjent. Ser vi dette i sammenheng med påstanden «det er en viktig oppgave for bibliotekene å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen», gir det siste mening.

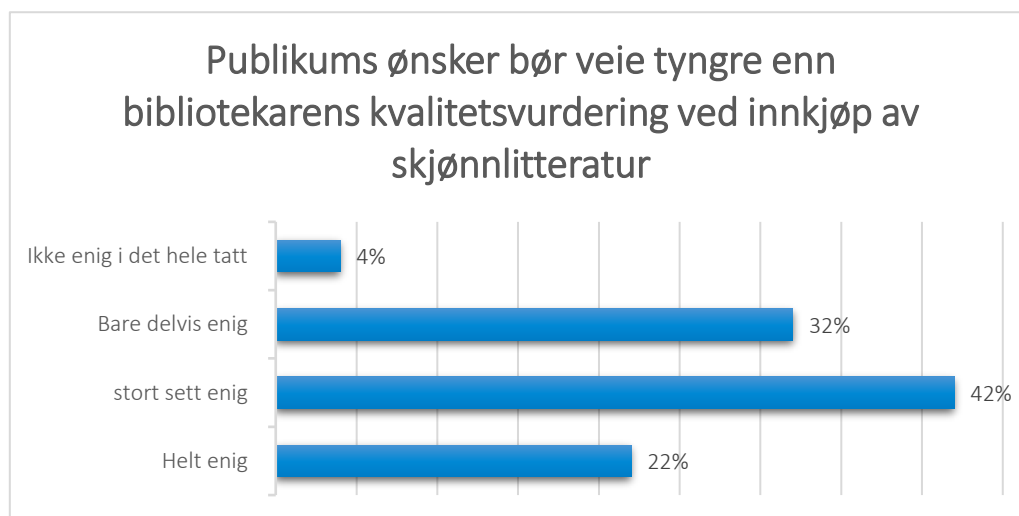

Figur 14: Respondentenes vurderinger av påstanden «det er en viktig oppgave for bibliotekene å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen».

Figur 14 viser et markant flertall (76 %), som er helt enig/stort sett enig i at det er en viktig oppgave for bibliotekene å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen. Den ulike oppslutningen peker på at bibliotekarene oppfatter kvalitetslitteraturen som noe annet enn serieromaner. Den høye graden av bibliotekarere som svarer helt enig/stort sett enig i at det er en viktig oppgave for biblioteket å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen, kan tyde på at bibliotekarene er godt forankret i folkeopplysningstanken og oppfatter litterær kvalitet som et sentralt parameter for sitt samfunnsoppdrag. Tallene forteller også at selv om serieromanene nå er inne i bibliotekvarmen, opprettholdes likevel de to kretsløpene – bare på nye måter.

4.3.4 Innkjøp basert på bibliotekarenes kvalitetsvurderinger eller etterspørsel

I forlengelse av at 76 % av respondentene oppfatter det som viktig å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen, er det interessant å se hva respondentene mener bør veie tyngst ved innkjøp av skjønnlitteratur generelt: bibliotekarens kvalitetsvurdering, eller publikums ønsker?

Figur 15: Respondentenes vurderinger av påstanden «publikums ønsker bør veie tyngre enn bibliotekarens kvalitetsvurderinger ved innkjøp av skjønnlitteratur».

Figur 15 viser en overvekt, 64 %, som mener at publikums ønsker bør veie tyngre enn bibliotekarens kvalitetsvurdering ved innkjøp. Til sammenligning fant Karner Smidt et markant flertall for det motsatte (80 %) (Smidt, 2002, s. 128). Sett i sammenheng med at mange bibliotek nå kjøper inn serieromaner, gir det mening at det har skjedd en utvikling i

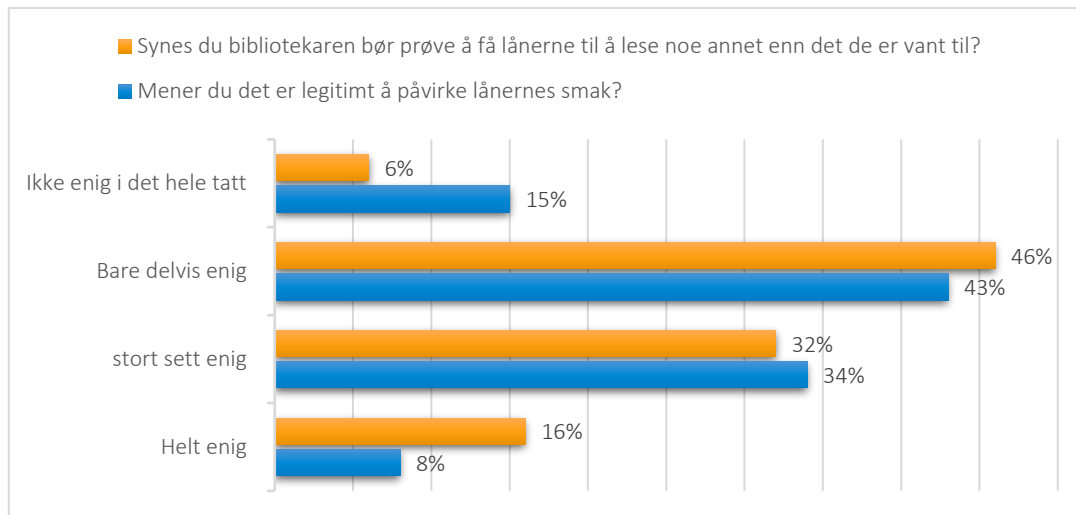
synet på hva som veier tyngst av bibliotekarens kvalitetsvurdering og publikums etterspørsel ved innkjøp.

Grunnen til at flertallet både kan være positivt innstilt til «å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen» og til at «publikums ønsker bør veie tyngre enn bibliotekarens kvalitetsvurdering ved innkjøp av skjønnlitteratur», kan ha å gjøre med innkjøpsordningene. Innkjøpsordningene sørger for at alle bibliotekene har en grunnstamme med bøker preget av litterær kvalitet. Det bibliotekene kjøper i tillegg kan da tilpasses det lånerne etterspør, uten at det går utover muligheten til å gjøre publikum kjent med kvalitetslitteraturen. Dette er en diskusjon jeg vil komme tilbake til under 5.3.2 når jeg undersøker synet på serieromaner i lys av Oterholms kvalitetsperspektiv «mangfold og bredde».

4.3.5 Verdinøytral eller personlig orientert formidling

I kapittel 2 gjennomgikk jeg tidligere forskning om bibliotekarenes syn på egen formidlerrolle, og viste hvordan Oterholm og Tveit (2010) fant en annen innstilling til det å påvirke leserne, enn det Karner Smidt fant (2002). I den forbindelse la jeg merke til en nyanseforskjell i måten de formulerte spørsmålene som handler om det å påvirke lånerne. Karner Smidt formulerer seg på følgende måte: «Hva syns du om at bibliotekarer prøver å få lånerne til å lese noe annet enn det de er vant til?» (Smidt, 2002, s. 379). I intervjuguiden til Oterholm og Tveit er spørsmålet: «Er det legitimt å påvirke brukernes smak?»¹⁸. Spørsmålene er i samme gate, men jeg opplever det siste spørsmålet som noe mer ladet. Jeg mener det kan ha å gjøre med ordet «smak». Siden de finner ulike tendenser, fant jeg det nyttig å fremsette begge spørsmålene i spørreundersøkelsen, for å se om respondentene vurderer spørsmålene ulikt.

¹⁸ Intervjuguiden har jeg fått tilsendt på forespørsel av Åse Kristine Tveit 24.10.2022. Intervjuguiden er utarbeidet for samtale med bibliotekets ledelse, jeg antar at de har beholdt samme spørsmålsformulering i samtale med bibliotekarene.

Figur 16: Respondentenes vurderinger av påstandene «Synes du bibliotekaren bør prøve å få lånerne til å lese noe annet enn det de er vant til?» og «mener du det er legitimt å påvirke lånernes smak»

Figur 16 illustrerer hvordan respondentene vurderer de to ulike spørsmålene. Her kan vi se at i all hovedsak vurderes spørsmålene likt, men at ytterpunktene er ulikt vektet. Flere av respondentene opplever spørsmålet om litterær smak som hakket sterkere. Jeg mener at dette bidrar til å forsterke Oterholm og Tveits funn om at det har pågått en utvikling fra funnene til Karner Smidt. Hvor Karner Smidt fant at bibliotekarene i sin studie i liten grad ville prøve å få lånerne til å lese noe annet, fant Tveit og Oterholm en tydelig vilje til å utvide lånernes smak – til tross for at spørsmålet oppfattes som mer ladet (2010, s. 9). Fra figur 16, ser vi at svarene i min undersøkelse peker på en ambivalent holdning, med en svak negativ tendens til å ikke ville påvirke, eller få leserne til å lese noe annet enn det de er vant til.

Fra fritekstfeltet ser jeg at denne delen av spørreundersøkelsen har vakt engasjement blant respondentene. Jeg fikk som sagt 78 svar i undersøkelsens fritekstfelt. Svarene har jeg meningskategorisert, og jeg finner at 29 av svarene på en eller annen måte handler om å forsvare lesernes rett til å like serieromaner. Jeg vil trekke frem tre eksempler på hva respondentene skriver. Første eksempel handler om å ikke stille seg til doms over lånerne:

Vil ikkje setja meg til doms over kva folk likar å lese. Anbefaler litteratur på forespørsel, ein til ein, men det kunne ikkje falle meg inn å si noko om at lånarar heller burde lesa noko anna enn serieromanar! So høg er ikkje den kulturelle hesten eg ynskjer å sitja på!

Det andre eksempelet minner om at vi ikke må være nedlatende mot lånerne:

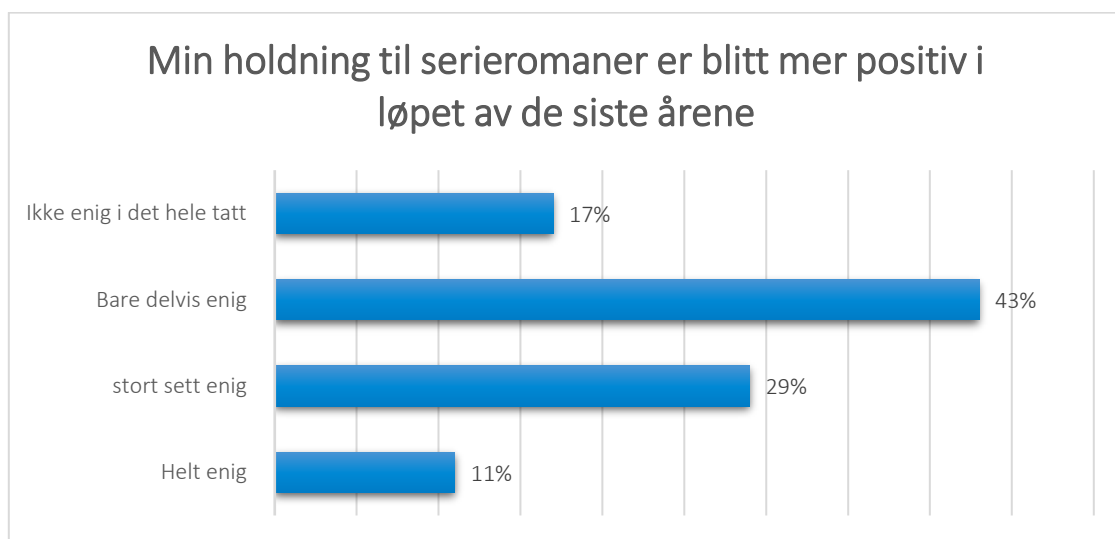
Jeg har ingen tro på at vi får alle til å lese Tolstoj og ser ikke at det er bibliotekets poeng heller - mange av fordelene ved å lese krever kun at man leser, og vi skaper ikke leselyst ved å være nedlatende eller møte folk med en "slik har vi ikke her" holdning.

Det tredje eksempelet peker på at det er gammeldags og elitistisk å skulle styre folks lesevaner:

Jeg synes det er gammeldags og elitistisk å skulle styre folks smak- og bokønsker. De som er glad i å lese serieromaner og koser deg med dette bør få muligheten på lik linje med andre type romaner.

Jeg synes det er interessant at så mange av respondentene fant det nødvendig å kommentere spørsmålene. Jeg mener det er aktuelt å se dette i sammenheng med min hypotese om at serieromanenes lave status kan bidra til at det fort oppleves umoralsk å skulle påvirke lånerne til å lese noe annet, i tråd med Skarpenes' (2007) funn om likhetsidealer i samfunnet (se 2.3.4).

4.3.6 Endringer i holdninger over tid

Figur 17: Respondentenes vurderinger av hvorvidt holdningene til serieromaner har blitt mer positive over tid

Det er rimelig å anta at det har skjedd en utvikling i bibliotekarenes holdninger til serieromanene, siden synet på å kjøpe inn serieromaner i dag ser annerledes ut enn under studien til Karner Smidt i 2002. Derfor overrasket det meg at ikke flere svarer at holdningen til serieromanene har blitt mer positiv i løpet av de siste årene. Faktisk svarer 60 % at dette ikke er tilfelle. Hva som ligger bak dette, er overlatt til spekulasjoner. Men en mulighet er at det er lenge siden Karner Smidt gjennomførte sin studie (2002). I spørreundersøkelsen finner

hun en tendens til at de yngre respondentene er mer positive til populærlitteraturen (Smidt, 2002, s. 132). De yngre respondentene i Karner Smidts studie var da studien ble gjennomført, 29 år eller yngre. Det innebærer at det er først fra aldersspennet 50 - 59 jeg har respondenter som kan ha vært med i Karner Smidts undersøkelse. Når de allerede i 2002 markerte seg som mer positive til serieromaner, kan vi anta at det kanskje ikke har skjedd noe spesielt med holdningene deres til serieromanene «i løpet av de siste årene».

I min spørreundersøkelse finner jeg ingen markante variasjoner knyttet til hvordan de forskjellige aldersgruppene vurderer at sine holdninger har endret seg de siste årene. Alder gir heller ingen utslag hva angår bibliotekarenes syn formidling av serieromaner.

4.4 Sammenhenger mellom kjønn, fagutdanning, egne lesevaner og synet på formidling av serieromaner

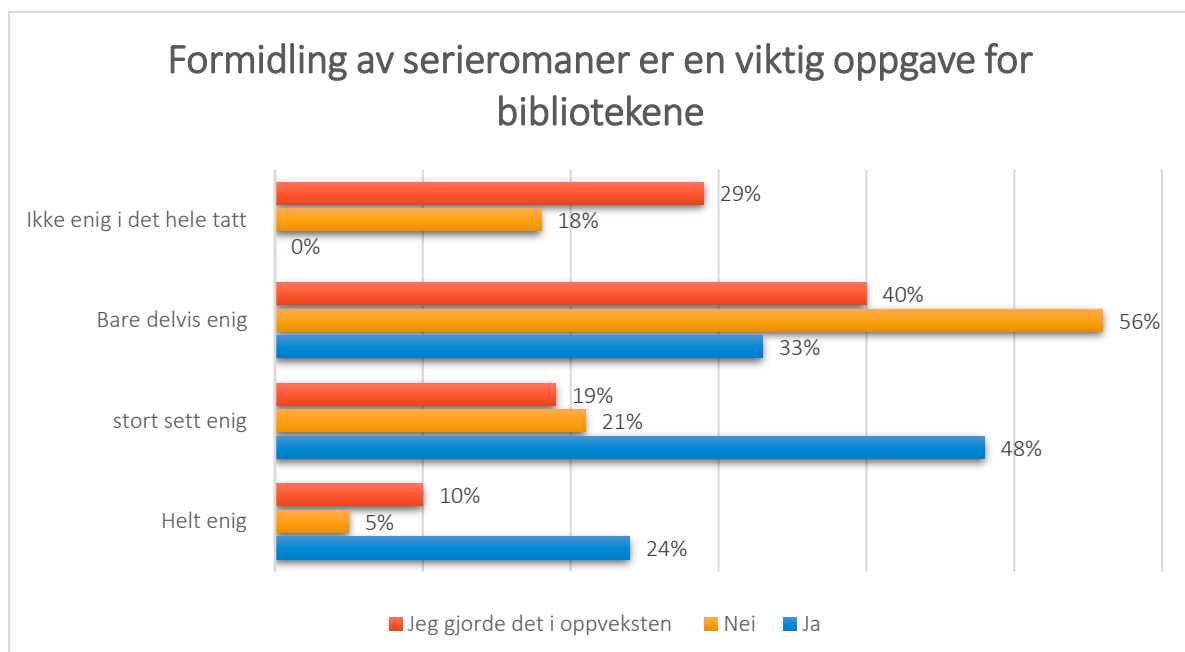
I siste del av analysen av spørreundersøkelsen vil jeg se om det foreligger sammenhenger mellom synet på formidling av serieromanene og parametere for kjønn, fagutdanning og egne lesevaner.

Jeg starter med å undersøke om informantenes kjønn kan være en utslagsgivende faktor. I denne sammenheng har jeg valgt å holde «annet» utenfor, da kategorien har bare 1 % svaropplutning. Til min overraskelse finner jeg at 50 % av mennene stiller seg stort sett enig/helt enige til at formidling av serieromaner er en viktig oppgave for bibliotekene, mens dette gjelder kun for 28 % av kvinnene. Jeg ville antatt at det skulle vært omvendt på bakgrunn av at serieromanene gjerne betraktes som litteratur skrevet av, om og for kvinner (Naper, 2007, s. 44). Karner Smidt finner en lignende tendens i sitt materiale, men riktignok på spørsmål om innkjøp av populær serielitteratur. Her svarer 35 % av mennene at de er helt eller stort sett enige i at bibliotekene bør kjøpe inn populær serielitteratur, mens bare 19 % av kvinnene er tilsvarende positive (Smidt, 2002, s. 35). Mye kan altså tyde på at menn er mer liberale i sitt syn på serieromanenes plass i norske folkebibliotek.

Jeg finner at bibliotekansatte uten bibliotekfaglig utdanning (42 %) i større grad svarer helt enig/stort sett enig på spørsmålet «Formidlingen av serieromaner er en viktig oppgave for biblioteket», enn fagutdannede bibliotekarere (28 %). Dette er en variasjon jeg hadde

forventet. I kapittel 2 beskrev jeg hvordan folkebibliotekene befinner seg i et spenningsforhold mellom kulturpolitikk og kommunal tjenesteyting. Dette kommer til uttrykk gjennom to poler, hvor bibliotekene på den ene siden vil bidra til dannelse og innsikt, og på den andre siden imøtekomme etterspørselen etter underholdningslitteratur (Oterholm, 2019, s. 117). Bibliotekarutdanningen er i denne sammenhengen en viktig komponent for å forankre de kulturpolitiske ideene, som det å bidra til dannelse gjennom å formidle god litteratur (Halvorsen, 2020, s. 102–103).

Det er mulig å se for seg at det å lese serieromaner i formativ alder kan bidra til at man opplever en ekstra verdi ved serieromaner, og er positiv til å formidle serieromaner. Figur 18 illustrerer hvordan jeg *ikke* kan spore en slik tendens i mine tall.

Figur 18: Oversikt over hvordan bibliotekarer som leste serieromaner i oppveksten, aldri har gjort det, eller gjør det nå, vurderer viktigheten av å formidle serieromaner på biblioteket.

Jeg vil trekke nok en parallell til spørreundersøkelsen til Karner Smidt, hvor hele 90 % av bibliotekarene oppgir å ha likt å lese populær serielitteratur i barndommen. Likevel, bemerker Karner Smidt, gikk debatten varmt i både pressen og i bibliotekmiljøet på slutten av 80-tallet, da mange bibliotekarer mente at serier som *Frk. Detektiv* og *Hardy-guttene* ikke hadde tilstrekkelig litterær kvalitet for en hylleplass. Karner Smidt tar dette til inntekt for at bibliotekarene ikke har med seg en mistro til serielitteraturen hjemmefra, men at utdanningen eller profesjonsmiljøet har ført til at slike holdninger har blitt dannet senere i

livet (Smidt, 2002, s. 108). Dette kan være en mulig forklaring også for mine tall, hvor de som leste serieromaner i oppveksten ligger tett på de samme vurderingene som de som ikke har lest serieromaner.

Blant de som selv leser serieromaner finner jeg en markant positiv innstilling til å formidle serieromaner. Figur 19 viser at 72 % av de som selv leser serieromaner er positive til å formidle serieromaner

5. Analyser av intervjuene

Fra den kvantitative spørreundersøkelsen plukket jeg ut seks informanter, hvorav tre er positive til å ha serieromaner i bibliotekene, og tre mer restriktive i sitt syn. Med utgangspunkt i de ulike innstillingene vil jeg undersøke hvilke holdninger disse seks har til serieromanene (FS2). Jeg ser på hvilke funksjoner de mener at serieromanene innehar, og hvordan de vekter funksjonene mot estetiske normer i sin vurdering av serieromanene. Etter dette ser jeg på to alternative kvalitetsperspektiver, før jeg går over til å analysere bibliotekarenes holdninger til serieromanene sett i lys av informantenes arbeidsplass og egne lesepreferanser.

Jeg starter analysen med å introdusere de seks informantene i form av alder, utdanningsbakgrunn og hvilket serieromantilbud de har på sitt bibliotek. Etter dette ser jeg på noen praktiske forhold som ofte blir adressert i forbindelse med serieromanene, før jeg går over til å analysere bibliotekarenes holdninger.

5.1 Bakgrunnsinformasjon om informantene

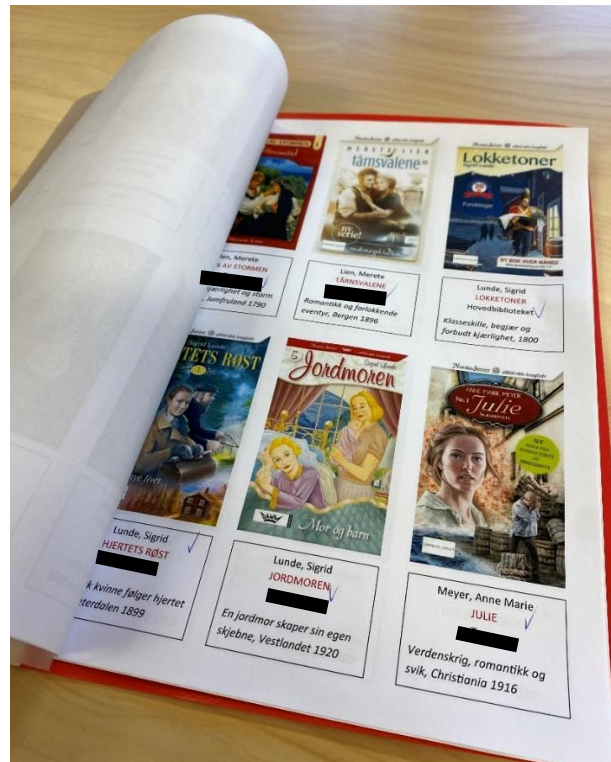
Live er 56 år og utdannet bibliotekar på bachelornivå. Hennes første utdanning var lærer med spesialpedagogikk, og hun arbeidet mange år i sosialomsorgen før hun bestemte seg for å gjøre noe nytt. Hun ønsket fremdeles å hjelpe folk, men uten å kjenne på det tunge ansvaret. Valget falt derfor på å bli bibliotekar.

Live er innkjøpsansvarlig, og forteller at de kjøper inn serieromaner på hennes bibliotek. De har en samling på 41 serier, og seriene blir mye utlånt. Mesteparten av seriene befinner seg i dag på én av avdelingene, men de flytter snart inn i nytt hovedbibliotek og da håper Live på mer plass til serieromanene. Hun forteller at planen er å kjøpe inn flere serier, for akkurat nå består innkjøpet mest av å fylle på de seriene de har fra før. Hun sier:

Vi fyller på de som går, men nå har vi begynt å tenke litt mer sånn, at ja, vi må jo kjøpe inn helt nye serier også med jevne mellomrom sånn at de som leser bare serier får noe nytt å sette tenna i. Det er viktig.

På avdelingen med flest serieromaner, står bøkene godt synlig på egen hylle. Det er ikke behov for å ta med bøkene i utstillinger eller fronte dem på andre måter, ettersom bøkene går av seg selv. Når lånerne har lest ferdig en serie, kan de ta en titt i bibliotekets

serieromanmappe. Dette er en mappe der biblioteket har samlet alle seriene de har tilgjengelig. Mappene har de liggende på alle bibliotekets avdelinger, slik at lånerne kan få oversikt over hele serieromantilbudet uavhengig av hvilken avdeling de befinner seg på. De fleste av serieromanleserne er eldre lånere som kommer innom biblioteket, og mappa er lagd med tanke på dem.

Figur 19: Bilde av serieromanmappa på Lives bibliotek. Sort markering for å anonymisere avdelingsnavn. Foto: Vanja Øyrås

Tuva er 35 år og utdannet bibliotekar på bachelornivå. Hun har innkjøpsansvaret for voksen skjønnlitteratur på sitt bibliotek, og forteller om stor interesse for serieromaner. Bøkene er stadig utlånt, og det er som regel venteliste. Biblioteket startet med å kjøpe inn serieromaner for en del år siden, i forbindelse med at de oppdaget at de hadde en lokal serieromanforfatter. Biblioteket er opptatt av å fremheve sine lokale forfattere, men bibliotekarene merket fort at serieromaner fenget lånerne. Siden den gang har biblioteket fortsatt med å kjøpe inn serieromaner, og har i dag 26 serier i samlingene.

Tuvas bibliotek har flyttet litt rundt på serieromanene, uten å finne noen optimal plassering. En dag var bibliotekarene på studiebesøk hos et nabobibliotek og fikk se deres serieroman-

kommoder. Tuva og kollegaene bestemte seg for at slike ville de også ha, for kommodene passer perfekt for pocketbøker og sparer hylleplass.

Figur 20: Bilde av kommodene med serieromaner på Tuvas bibliotek. Foto: Vanja Øyrås

På biblioteket til Tuva tar de med serieromaner i utstillinger eller skriver om dem på Facebook i blant. Men Tuva opplever at serieromanene stort sett går av seg selv.

Arne er 58 år og er utdannet bibliotekar på masternivå. Han har i tillegg studert religionsvitenskap. På biblioteket til Arne spiller serieromanene en viktig rolle. De har 87 serier i samlingene. I 2022 utgjorde serieromanene 21 % av det samlede utlånet på biblioteket. De har, basert på lånerens ønsker, konsentrert samlingen rundt serier med handling fra 17- og 1800-tallet. Biblioteket takker alltid ja til å få serieromaner i gaver, og har mange hyllemetere med ekstra serieromaner i magasinet. Hvis de mangler en bok i en serie, eller må kassere en bok, sjekker de først om de har boka stående der.

Figur 21: Bilde av seriemagasinet til Arnes biblioteket. Foto: Anne Grethe Lauritzen

De øvrige serieromanene står sentralt plassert på veggen ved inngangspartiet. Bibliotekarene tilbyr lånerne å skrive seg opp på ventelister, men ut over det ser ikke Arne behovet for å gi serieromanene ytterligere formidling. Han sier: «De lever sitt eget, ytterst gode liv».

Mona er 59 år og utdannet bibliotekar på bachelornivå. Siden hun var ferdig utdannet i 1988 har hun tatt tilleggsutdannelse i form av grunnfag i litteraturvitenskap og alle masteremnene om litteratur på OsloMet. Mona er leder for samlingsutviklingen på sitt bibliotek.

Monas bibliotek har kun én serie i samlingene, og det er *Sønnavind*.

Paul er 63 år og er utdannet bibliotekar på bachelornivå. I tillegg har han tatt engelsk grunnfag. Paul er ansvarlig for innkjøp av voksenlitteratur, og har vært det i et års tid. Biblioteket har aldri hatt serieromaner i samlingene. Det hender de har lånere som spør etter serieromaner, og da er de hjelpelige med fjernlån. De opplever ikke stor etterspørsel etter serieromaner i dag, men *Sagaen om isfolket* var i sin tid etterspurt.

Gro er 48 år og utdannet bibliotekar på bachelornivå. I tillegg har hun studert nordisk grunnfag, drama og teaterkommunikasjon. Gro er biblioteksjef med innkjøpsansvar, og hun er relativt nyansatt. På hennes bibliotek finnes det i dag 19 serier med serieromaner. Det har

ikke vært hennes beslutning å kjøpe inn serieromanene. Hun opplever ikke at det er stor etterspørsel etter serieromaner når hun står i skranken, men hun registrerer at de ofte er utlånt. De gangene biblioteket får spørsmål om serier de ikke har inne, løses dette med fjernlån.

Serieromanene er i dag skilt ut på egen hylle, et stykke unna den øvrige skjønnlitteraturen. Gro opplever at det er praktisk at serieromanene står for seg selv, for da kan lånerne som etterspør serieromaner vises til denne hylla. De jobber ikke for å få opp utlånstallet på serieromanene, men har bøkene tilgjengelig.

5.1.1 Oppsummering av informantene

Informantene jeg har intervjuet kommer fra seks ulike folkebibliotek og bringer med seg ulike erfaringer knyttet til innkjøp og formidling av serieromaner. Før jeg starter analysen av holdningene deres til serieromaner, vil jeg kommentere to forhold som ble nevnt i gjennomgangen, og som også ble adressert i spørreundersøkelsens fritekstfelt. Det handler om den ulike etterspørselen etter serieromaner som bibliotekarene opplever, og praktiske utfordringer knyttet til serieromaner.

5.1.2 Serieromaner og etterspørsel

Serieromaner er kjent som folkets litteratur, og få forfattere har så mange lesere som serieromanforfatterne (Ashraf, 2014). Det er derfor grunn til å anta at det finnes serieromanlesere i de fleste kommuner, også uavhengig av kommunens øvrige demografi. Likevel opplever noen bibliotek at det ikke er etterspørsel etter serieromaner. Dette ble også nevnt i fritekstfeltet til spørreundersøkelsen.

Fra intervjuene ser jeg en tydelig sammenheng mellom grad av etterspørsel og de bibliotekene som er positivt innstilt til serieromanene, og de som er mer restriktive. Det er mulig å anta at når biblioteket ikke har tradisjon for å tilby serieromaner, vil det påvirke hvor etterspurt bøkene er. Dette reflekteres også over av Mona og Paul, som begge jobber ved bibliotek uten tradisjon for å ha serieromaner. Mona mener at mangelen på etterspørsel kan ha å gjøre med at biblioteket er kjent for å være restriktivt. Opp igjennom tiden har det vært flere avisoppslag om at biblioteket ikke kjøper inn kjente serier. Mona sier:

Det kan jo hende at interessen blant vår befolkning er relativt lav, ellers så kan det hende at vår befolkning er vant til at biblioteket har lite serieromaner slik at de som er interessert i det ikke går og spør. Det vet vi jo ikke.

Paul er inne på noe av det samme. Han har inntrykk av at lånerne snakker mye seg imellom, og når noen spør etter en bok så er det ofte noe de har hørt at andre har lånt og likt. Han tror at de vet at det ikke er serieromaner på biblioteket. Han sier at når noen først spør, så er det gjerne noen som er nyinnflyttede og er vant til det fra sitt forrige bosted.

Mona forteller at den ene serien de har i samlingene (*Sønnavind*) har fått halvert utlånsstatistikken mellom 2019 og 2022. Jeg har spurt Cappelen Damm om de ser et tilsvarende fall i salgsstatistikken. De bekrefter at det har skjedd et fall i salget, men ikke at det har blitt halvert. De hadde ingen teorier om hvorfor (I. Sandaker, personlig kommunikasjon, 7. juni 2023). Det er mulig å tenke seg at *Sønnavind* har mistet lesere underveis. Serien er i dag på 119 bøker. Både Tuva og Live kommer inn på at lånerne foretrekker å lese avsluttede serier. Live nevner også at mange er klare for at *Sønnavind* snart blir avsluttet:

Vi liker best de seriene som er avslutta, og det gjør lånerne også. Det er noen av *Sønnavind*-leserne som spør når... Når blir det slutt? Mange synes at 15 bøker er bra. Da leser de dem så får de ny serie når den er ferdig.

En annen medvirkende årsak kan være at serien har pågått siden 2005. Tatt i betraktning at en stor andel av de lånerne som leser serieromaner er eldre mennesker, kan det hende at flere av de som fulgte serien innledningsvis ikke lever lenger.

I fritekstfeltet på spørreundersøkelsen, har en bibliotekar som ikke er videre intervjuet kommentert:

Vi oplever, at COVID har forårsaget en nedgang i bruk af serieromaner. Gætter på at folk er begyndt at høre de på nett.

Dette kan stemme med statistikken. Cappelen Damm sitter på rettighetene til en stor andel av serieromanene, og eier også 50 % av Storytel. Siden Storytel ble lansert på norsk marked i 2014 har mange av serieromanene blitt til lydbøker og gjort tilgjengelig på Storytel, deriblant *Sønnavind*. På bloggen *Serieliv* skriver Cappelen Damm i 2017 at Frid Ingulstad er den desidert mest nedlastede forfatteren i strømmetjenesten (*NorskeSerier*, 2017). Tilsvarende

melder NRK i en nylig publisert artikkel at *Sagaen om Isfolket* ligger helt i lyttetoppen hos flere lydbokselskap (Solli, 2023). Hvis flere og flere serieromanlesere beveger seg over til å lytte istedenfor å lese serieromaner, vil dette påvirke også etterspørselen etter de fysiske bøkene på bibliotekene.

5.1.3 Serieromaner og praktiske utfordringer

I spørreundersøkelsen var det flere som brukte friteksten til å fortelle om praktiske utfordringer ved å tilby serieromaner på biblioteket. Dette er forhold som kommer frem også under intervjuene. Det handler for det første om at serieromanene er plasskrevende. Tuva forteller at de måtte flytte serieromanene flere ganger, før de fant løsningen med å legge bøkene i kommoder. Mona og Paul påpeker at de opplever å ha dårlig plass fra før i hyllene. Et annet element handler om at seriene har svak innbinding. Det gjør kanskje at bøkene er gunstige å kjøpe inn, men de går også fort i stykker og tåler fjernlån dårlig. Er biblioteket først nødt til å kassere en bok, kan den være vanskelig å erstatte og man får da «hull» i serien. Tilsvarende kan bøkene være utfordrende å formidle. Seriene bør leses i rett rekkefølge, og da er biblioteket avhengig av å ha de første bøkene i serien tilgjengelig for utlån.

Både de som er positive og de som er mer restriktive i sitt syn på serieromanene kommer inn på de praktiske utfordringene i en eller annen forstand. Men der de som er positive opplever at det er verdt innsatsen å ha serieromaner i samlingene, er de praktiske utfordringene en del av argumentasjonen for å ikke ha serieromaner hos informantene som er mer restriktive. Jeg ser for meg at de praktiske utfordringene knyttet til serieromanene er helt reelle for mange av bibliotekene. Jeg observerer like fullt at informantene viser ulik vilje til å håndtere de praktiske utfordringene. Dette perspektivet tar jeg med meg videre når jeg nå vil undersøke bibliotekarenes holdninger til serieromanene, slik de kommer til uttrykk i de kvalitative intervjuene.

5.2 Bibliotekarenes holdninger til serieromanene

I analysen av bibliotekarenes holdninger til serieromanene, er jeg opptatt av hvilke funksjoner og kvaliteter bibliotekarene mener at serieromanene kan inneha, og hvilken verdi de ser at serieromanene kan ha for lånerne. I denne delen av analysen vil jeg undersøke hvilke av Karner Smidts (2002) eksempler på funksjoner og estetiske normer som kommer til

syne i intervjuene, i tillegg til en funksjon hentet fra Naper (1994). I analysen presenterer jeg én og én funksjon, og undersøker om, og hvordan, den kommer til syne i intervjuene. Etter dette gjør jeg det samme med de estetiske normene. På den måten beskriver jeg nyanser i informantenes syn på serieromanenes verdi, og får innblikk i den estetiske funksjons over- eller underordning i informantenes vurderinger av litteratur. Funksjonene og de estetiske normene er utførlig beskrevet av Karner Smidt og Naper. Jeg har i min gjennomgang valgt å fokusere på det som er relevant for denne studien, og tone ned eller utelate de nyansene som ikke er det.

5.2.1 Informantenes oppfattelse av serieromanenes funksjoner

Serieromanene som underholdning

Den første funksjonen Karner Smidt trekker frem handler om fornøyelsen ved å lese. Det er snakk om en underholdende funksjon, som Karner Smidt mener kan anta tre former. Den første knytter hun til en rent praktisk funksjon i form av skjønnlitteraturens evne til å skape virkelighetsflukt, kos og avslapning for den som leser. Her brukes litteraturen instrumentelt, som et middel for å oppnå avkobling og hyggefølelse. Videre argumenter hun for at litteratur brukt i en slik sammenheng også kan tillegges en symbolsk funksjon, da litteraturen for noen kan markere overgangen fra arbeid til fritid, fra hverdag til helg og ferie (2002, s. 276). Den tredje og siste formen er en estetisk, underholdende funksjon. Det handler om den lystbetonte leseopplevelsen, hvor oppmerksomheten er rettet mot de underholdende egenskapene ved teksten (2002, s. 277). Karner Smidt skriver at det å lese for underholdningens skyld, er en viktig motivasjon for å lese for mange av bibliotekarene i hennes undersøkelse (Smidt, 2002, s. 275). Samtidig vet vi fra Karner Smidts studie, så vel som fra denne studiens spørreundersøkelse, at det er få bibliotekarer som ville valgt en serieroman som kilde til underholdning. Gro, som er blant de restriktive i min undersøkelse, sier følgende om serieromanenes underholdende funksjon:

[D]et er litt som med danseband – det har sin funksjon. Danseband får deg til å danse. Serieromaner er underholdning. Det er lesing det også, og det er ikke noe galt i det.

Danseband og serieromaner har det til felles at de utenfra ofte blir sett på som lavkultur, og dansebandsjangeren har i likhet med serieromanene møtt mye institusjonell motstand (Haug, 2023). Sammenligningen er i den forstand treffende. Samtidig ligger det implisitt i

utsagnet at serieromaner og danseband, ikke er å regne som noe *mer* enn praktisk underholdning. På dette punktet skiller informantene seg i sitt syn på serieromanenes underholdende egenskaper. Gro, Paul, Mona (restriktive) og Tuva (positiv) adresserer serieromanenes praktiske, underholdende funksjon. Hos Tuva kommer dette til uttrykk gjennom at serieromanene fyller et underholdningsbehov i befolkningen. Paul er inne på den praktiske, underholdende funksjonen når han sier: «Det er jo mange som leser det og slapper av med det og synes det er allright». Mona omtaler her serieromaner som underholdningslitteratur.

Arne og Live bruker ikke ordet underholdning når de beskriver serieromanenes kvaliteter for leseren, men kvalitetene de beskriver kan tilbakeføres til underholdende funksjoner. For å beskrive dette, vil jeg trekke frem ordets etymologi. Underholdning kommer fra det tyske «unterhalten», og betyr «å holde under noe for å støtte det» («Underholdning», 2023). I Det Norske Akademis ordbok finner vi flere betydninger av ordet. Den betydningen som er mest brukt er synonymt med ord som «adspre, muntre og more», som viser til praktiske underholdende egenskaper. Arne og Live snakker derimot om serieromanenes underholdende funksjon i tråd med en sjeldnere bruk av ordet, nemlig underholdning i form av forsørgelse eller det å «holde i gang». De er opptatt av hvilken rolle serieromanene spiller i lesernes liv. Live mener bøkene er som «selskap» å betrakte, og forteller:

Kanskje de er ensomme, de har ikke så mange rundt seg, de bor alene, de er dårlige til beins, de kommer seg ikke ut, de går på biblioteket og låner med seg 10 sånne her og har det allright til neste gang de går på biblioteket.

Arne er opptatt av det samme. Han tror serieromanene er et viktig botemiddel for ensomhet. Han sier:

Vi har flere lånere som er alene, kvinner, de har mistet sin mann, og det er flere som kommer hit kontinuerlig og låner store mengder og sier «Hva var mitt liv uten bøker?». Og det er ikke få som sier det altså. Så jeg tror det har en utrolig viktig sån ... at det skaper glede og litt eufori i deres liv.

Serieromanene får i denne sammenhengen en annen funksjon enn den praktiske underholdende som Karner Smidt beskriver. Jeg vil betrakte det som en forsørgende funksjon, i tråd med underholdningsbegrepets etymologi. Arne og Live har også flere betraktninger som jeg mener at på en eller annen måte uttrykker underholdningsfunksjoner,

forstått på en slik måte. Arne mener at serieromanene gir leserne mye å mimre tilbake til, og setter det i forbindelse med hvordan demente og syke ser på filmer fra egen oppvekst. Han sier:

Det er som på sykehjem hvor de som er demente og syke ser på gamle norske filmer fra 30-tallet. Det blir liksom et slikt tilbakeblikk og humring. Den biten tror jeg mange som er kritiske har vanskeligheter med å se.

Live beskriver eldre lesere med dårlig motorikk. Serieromanene er lette og dermed gode for gamle folk som er svake i håndleddene. Det at bøkene er skrevet etter formel, mener hun bidrar til å gjøre leseopplevelsen til noe «trygt og godt». Hun sier:

Det er det de liker. De liker ikke det uforutsigbare. Kanskje de synes livet er veldig uforutsigbart, og da er det godt å ha en slik bok hvor ting skjer etter en formel. Du vet hva du kan forvente, du vet hva du får når du åpner en slik bok, og for mange mennesker er det kjempeviktig for å gi dem en god hverdag.

Tuva beskriver også en form for forsørgende funksjon, gjennom å gi et eksempel på en låner de har. Tuva beskriver henne som en aktiv leser og bibliotekbruker. Hun leser mye, og variert. En dag skulle låneren opereres, og da kom hun til Tuva og sa: «Nå må jeg ha en sånn pocket, vet du, sånne pocketbøker, for nå skal jeg opereres, og jeg orker ikke å lese Jon Fosse mens jeg ligger i sykehussenga.» Tuva bruker dette for å beskrive at det er en tid for alt, og at noen ganger kan man trenge litt serielitteratur i livet sitt.

Hva angår de to andre formene for underholdende funksjoner som Smidt trekker frem (symbolsk og estetisk), finner jeg ikke de representert i mitt materiale.

Tankevekkende og gripende

De neste funksjonene Karner Smidt trekker frem, er at bibliotekarene setter pris på romaner som er tankevekkende og gripende. Tankevekkende kobles her til at litteraturen kan gi ny erkjennelse og få leserne til å reflektere over egne opplevelser. Karner Smidt beskriver dette som litteraturens erkjennelsesutvidende, utviklende eller innsiktsgivende funksjon. Det gripende handler om følelser, og i hvilken grad teksten evner å engasjere og skape nærhet for leseren. Dette kaller Karner Smidt for en emosjonell og praktisk funksjon, der teksten blir instrumentell i å vekke følelser til live (Smidt, 2002, s. 280).

Ingen av informantene snakker om serieromanene som gjenstand for tankevekkende funksjoner. Live, Tuva og Arne, som er positivt innstilt til serieromanene, er alle inne på at

serieromanene kan ha en gripende funksjon for leserne. Live forteller at serieromanene «klarar å dra folk inn». Hun sier:

På en eller annen måte flytter de inn der, og blir litt sånn venn eller uvenn med de personene som er der. De føler med dem, så det kan gi folk mye følelser på godt og vondt.

På spørsmål om serieromanene har litterære kvaliteter, svarer Tuva at «det må de ha når så mange leser de og fortsetter å lese de og går og venter og lengter etter neste bok». Hun forteller at hun opplever at leserne higer etter neste bok og må vite hvordan det går med karakterene. Arne sammenligner leserne av serieromanene med andre lesere, og forteller at serieromanleserne er i særklasse hva angår å uttrykke glede ved lesingen. Han sier:

[J]eg opplever mange ganger at de som er meget gode lesere, og som leser mye, kan oppleve eufori når de leser en riktig god bok. Men jeg opplever at gleden er større hos dem som leser serieromaner.

Å gavne og fornøye

Den siste funksjonen Karner Smidt trekker frem, handler om kombinasjonen av nytelse og nytte. Kan leseren tilegne seg kunnskap om andre tider, miljøer eller kulturer mens de leser? Smidt kaller dette for en praktisk, kunnskapsutvidende funksjon (Smidt, 2002, s. 281–282).

Serieromanene har som regel en historisk bakgrunnsramme, som kan bidra til at leserne lærer om historie mens de leser. For eksempel har Frid Ingulstad mottatt Kongens fortjenestemedalje for å ha skapt stor leseglede og interesse for norsk historie (NorskeSerier, 2018). Dette er noe som alle informantene trekker frem i sin beskrivelse av serieromanene, men på litt ulike måter. Med unntak av Arne (positiv) som ikke adresserer serieromanene som en mulig kilde til historisk kunnskap. Blant de som er positive til serieromanene sier Live at hun tror forfatterne gjør en «ganske grei research, sånn at du på mange måter kan få et riktig tidsbilde». Tuva er enda tydeligere, hun sier:

Det er så mye historisk fakta innbakt i disse serieromanene, og mange av dem bruker masse tid på research. Så jeg tenker det er både underholdning, men også noen små drypp av kunnskap inn i lesingen.

Blant de som er restriktive i sitt syn på serieromaner er Mona og Paul positive til serieromanenes kunnskapsutvidende funksjoner. Paul beskriver at han ble overrasket da han prøvde å lese en serieroman. Han var ikke klar over den historiske bakgrunnsrammen, og opplevde at det så «ganske riktig og detaljert ut». Mona sier at forfattere som Ingulstad virker å være opptatt av at bøkene skal være historisk korrekte. Samtidig legger hun inn

forbehold om at hun personlig ikke har gått Ingulstad i sømmene. Gro omtaler ikke den historiske bakgrunnsrammen annet enn i ett tilfelle, der hun beskriver en feil i Margit Sandemos bøker. Det kan tyde på at Gro opplever bøkene som lite pålitelige, og den historiske bakgrunnsrammen mister med det sin funksjon i hennes perspektiv. Jeg kommer tilbake til dette under den estetiske normen «sannhet og allmenngyldighet».

Serieromanene som språkfremmer

Når Naper i boka *Jakten på kvalitet* beskriver forholdet mellom populærlitteratur og lesing, er hun opptatt av at populærlitteraturen kan fungere som en språkfremmer. Hun skriver at det viktigste i prosessen med å danne grunnleggende språklige ferdigheter, er mengden av ord som filtreres gjennom hjernen. Det er derfor leseforskere er så opptatt av «sluking» (Naper, 1994, s. 13). Lesere av serieromaner er kjent nettopp for å sluke. Jeg mener derfor at det er nærliggende å hevde at en mulig funksjon ved serieromaner kan være at de leses i mengder. For mange unge har *Sagaen om Isfolket* vært starten på en videre lesekarriere. Tilsvarende kan serieromanene være starten på en fornyet leseglede, også for voksne. Dette er noe Live, som er positiv til serieromaner, er opptatt av. Hun mener at en av de viktigste grunnene til at bibliotekene burde ha serieromaner, er at de hjelper svake lesere. Hun sier:

Jeg har lånere som kommer og sier at «jeg har aldri lest, men etter at jeg oppdaget serieromanene så leser jeg hele tiden»

Naper viser til forskning som peker på at lesing av populærlitteratur kan være mer språkfremmende enn lesing av annen litteratur. Det handler om at populærlitteraturen gir god lesestøtte gjennom å være innholdsmessig og språklig forutsigbar og gjennom at den er tydelig (Naper, 1994, s. 13). En viktig innvending, er at like mye som forskning peker på at *hvor mye vi leser* er det viktigste for å utvikle grunnleggende språklige ferdigheter, virker *hvor langt vi kommer* språklig, å være avhengig av hva vi leser (Naper, 1994, s. 172). Dette kan være noe av grunnen til at fokuset på lystlesning ikke er like utbredt i snakk om formidling til voksne. Men sett i lys av den økte skjermbruken i samfunnet, og det faktum at over en million nordmenn har generelle lesevansker (Dysleksi Norge, 2021), kan all lesing bli ansett som positiv - også lesing av serieromaner. Mona, som er restriktiv til serieromaner, anerkjenner en slik funksjon ved serieromanene, og sier:

Man lærer jo alltid noe av det. Man lærer en konsentrasjon, man lærer noe av språket, selv om språket kanskje ikke er det mest utfordrende i serielitteraturen.

Samtidig sier hun at dette ikke er nok for at hennes bibliotek ville vurdert innkjøp av serieromaner. De andre informantene kommer imidlertid ikke inn på dette som en funksjon ved serieromanene.

5.2.2 Ulik opplevelse av serieromanenes funksjoner og verdi for lånerne

Gjennomgangen viser hvordan informantenes holdninger til serieromanene kommer til uttrykk gjennom hvordan de vurderer serieromanenes funksjoner og verdi for lånerne. Det tegnes opp et tydelig skille mellom de som er positive til serieromanene og de som er mer restriktive til serieromanene, og i hvilken grad de ser andre funksjoner enn en rent praktisk, underholdende funksjon ved serieromanene. Spesielt Arne og Live skiller seg ut, i hvordan de betrakter serieromanenes verdi for lånerne. De tilkjenner serieromanene en form for forsørgende funksjon. Med dette som bakgrunn, går jeg nå over til å undersøke hvordan de estetiske normene kommer til syne i intervjuene.

5.2.3 Informantenes estetiske vurderinger av serieromanene

Normen om en nyansert personskildring

Normen om en nyansert personskildring er ifølge Karner Smidt en fremtredende estetisk norm i bibliotekarenes syn på romanen. Normen markerer for bibliotekarene grensen mellom uinteressant «triviallitteratur» og litteratur som kunst (Smidt, 2002, s. 288). Endimensjonale eller idylliserende personskildringer gjør at romanen taper kunstnerisk kvalitet.

Når jeg spør Gro (restriktiv) om hun selv har lest serieromaner, forteller hun at hun gjorde det en stund før hun gikk lei. I beskrivelsen av hvorfor hun ikke leser serieromaner lenger, beskriver hun det jeg oppfatter som mangel på nyanserte personskildringer. Hun sier:

Jeg fikk en dårlig følelse, for en gang var det slik at bondesønnen forelsket seg i en uverdigg kvinne, hun var sikkert fattig eller slik. De måtte kjempe mot foreldrene og fikk hverandre til slutt. Så kom neste føljetong, og da var plutselig hun blitt den slemme kjerringa.

Mona (restriktiv) kommer også inn på denne normen, og det flere ganger under intervjuet, gjennom å vise til at serieromanene er stereotype og har et stereotypisk persongalleri. Ingen av de andre informantene kommer inn på denne normen.

Originalitetskravet

Den andre estetiske normen Karner Smidt finner at gjør seg gjeldende blant bibliotekarene, er kravet om originalitet: «En roman må ikke være for forutsigbar eller 'floskelaktig'» (2002, s. 288). Den gode litteraturen bør ha en unik og ikke repeterbar form, den bør unngå å anvende kjente formler, og den bør være språklig fornyende. Kravet om originalitet blir også satt i sammenheng med det genuine, ikke kopierende og det autentiske. Det er viktig at forfatteren har sin unike stemme og har noe eget og sannferdig å meddele leseren. (2002, s. 289)

Serieromanene er som kjent formellitteratur, noe som i praksis innebærer at de bruker samme handlingsmønster, persontegning og intrige igjen og igjen. Men det er ulikt i hvilken grad informantene adresserer dette. Mona påpeker som sagt det stereotypiske ved serieromanene. Hun mener at det som skiller serieromanene fra annen og mer seriøs litteratur, handler om at de er skrevet etter en oppskrift. Paul (restriktiv), mener det er negativt med faste mønstre som bare gjentar og gjentar seg. Gro (restriktiv) forteller at grunnen til at hun sluttet å lese serieromaner, var på grunn av den samme handlingen som gjentok seg hver gang. Hun sier:

Jeg er for eksempel lei av at hun blir kidnappet hver gang, samme skjer hele tiden, samme samleie skjer hver gang.

Arne (positiv) kommer også inn på de estetiske normene når han får spørsmål om han har prøvd å lese serieromaner. Han svarer at det ikke gikk, for «det var så stor mangel på dybde og mangel på fantasi». Videre beskriver Arne hvordan bøkene ikke bare er like i innhold, men at de som regel også har akkurat det samme sidetallet. Når han gjør et søk på én tittel, får han ofte treff fra fem, seks serier som har den samme boktittelen. «Det er en sånn standard», sier han.

Sannhet og allmenngyldighet

Det å tilegne seg kunnskap mens man leser er for mange bibliotekarer en viktig funksjon ved lesingen. I forlengelse av dette, oppstår spørsmål om sannhet og pålitelighet. For at litteraturen skal ha en praktisk og kunnskapsutvidende funksjon, stiller det krav til at forfatteren gjør grundig research og er virkelighetstro i sine beskrivelser. Smidt kaller dette for et «sannhetskrav» (Smidt, 2002, s. 290). Normen om det allmenngyldige kommer til uttrykk gjennom tekstens evne til å stille evig aktuelle spørsmål. Det kan handle om menneskelige, eksistensielle og psykologiske grunnvilkår som vil tale til lesere på tvers av forskjellige bakgrunner og kulturell tilknytning (Smidt, 2002, s. 291).

Karner Smidt ser normen om sannhet i sammenheng med at litteraturen kan ha en kunnskapsutvidende funksjon. Vi har allerede sett hvordan flere av informantene tilkjenner at serieromanene kunne inneha en slik funksjon. Den eneste som var avvisende til dette var Gro, som i stedet snakket om at den historiske gjengivelsen i *Sagaen om Isfolket* ikke var riktig. Den praktiske og kunnskapsutvidende funksjonen mister også dermed sin gyldighet for Gro. Utover Gro er det ingen som adresserer denne estetiske normen. Ingen av informantene nevner krav til allmenngyldighet.

5.2.4 Bibliotekarenes vektning av serieromanenes funksjoner og estetiske normer

I gjennomgangen av de estetiske normene som blir nevnt i intervjuene, blir bildet enda tydeligere. Vi har allerede sett at de tre som er restriktive til serieromaner, i mindre grad enn de positive informantene ser og oppvurderer andre funksjoner enn de rent praktisk underholdende. I analysen av de estetiske normene, blir det også synlig at de som er restriktive til serieromaner i større grad adresserer mangelen på estetiske normer. To av de som er positive til serieromanene, Live og Tuva, snakker konsekvent om andre former for kvalitetsvurderinger enn estetiske i sine intervjuer. De inntar en tydelig verdipluralistisk holdning og avviser at serieromanene mangler litterær kvalitet. I deres blikk er det opp til leseren å avgjøre kvaliteten. Her skiller Arne seg ut. Sammen med Live er det han som ser flest positive funksjoner ved serieromanene, samtidig legger han estetiske vurderinger til grunn for hvorfor han personlig ikke leser serieromaner.

Så langt vil jeg konkludere med at de ulike holdningene til serieromanene viser seg i et ulikt syn på serieromanenes funksjoner og hvordan disse bør vektes mot estetiske vurderinger.

5.3 To alternative kvalitetsperspektiver

Den neste delen av analysen handler om to alternative kvalitetsperspektiver. Disse inkluderes for å undersøke om bibliotekarenes holdninger til serieromanene, kan være påvirket av bibliotekenes lokale tilhørighet og formelle rammeverk. Kvalitetsperspektivene er hentet fra Oterholm (2019) og heter «kvalitet som lokal tilknytning» og «kvalitet som mangfold og bredde». Det er viktig å presisere at kvalitetsperspektivene tar utgangspunkt i praktiske og konkrete vurderingssammenhenger, og er mer som beskrivende idealtyper å regne, enn som normative kategorier. Det blir dermed presentert flere mål og strategier under hvert kvalitetsperspektiv. I min gjengivelse av perspektivene har jeg kun tatt med de fasettene som er relevante for denne studien.

5.3.1 Kvalitet som lokal tilknytning

Det første kvalitetsperspektivet handler om at lokal tilknytning kan være en del av bibliotekarenes kvalitetsvurdering. Kvalitet kan i et slikt perspektiv bli beskrevet som relevans i forhold til lokalsamfunnet, eller det lokale blir sett på som en spesiell kvalitet ved litteraturen (Oterholm, 2019, s. 127).

Spørreundersøkelsen viste at en del av bibliotekene (18 %) la lokal bakgrunnsramme til grunn for å kjøpe inn serieromaner. For Tuvas bibliotek startet som nevnt innkjøpet av serieromaner da de oppdaget at de hadde en lokal serieromanforfatter. På biblioteket til Mona har de som kjent bare én serie med serieromaner, og den er fra en lokal forfatter. «Vi kjenner litt eierskap til henne», forteller Mona. Ingen av de andre informantene legger lokal tilknytning til grunn for valget om å kjøpe inn serieromaner, men jeg gjenkjenner kvalitetsperspektivet i måten Arne beskriver at serieromanene kan vekke minner for sine lånere. Han forteller at kommunen pleide å være et rent bondesamfunn, med industrier langs den lokale elva. Han mener røttene til bondesamfunnet gjør at hans lånere er mindre interessert i serier som *Sønnavind*, som foregår i Oslo.

Oterholm beskriver at kvalitetsperspektivet også kommer til syne, gjennom at bibliotekene kjøper inn bøker som de oppfatter at deres lånere finner interessant. Hos Arne kommer dette til uttrykk gjennom at hans bibliotek har konsentrert seg om serieromaner på 1700- og 1800-tallet. Han forteller:

De liker liksom ikke hokusfokus, og det finnes jo en og annen serie hvor dette er en ingrediens. De liker mer bygdesamfunn, dette med odel, gjerne noe i fjellheimen, en gård, noen fattig jente som flytter til en stor gård noe sted og kjemper seg frem og blir forelsket i odelsgutten på den gården.

Leserne til Live vil heller ikke at det skal være moderne. Hun sier: «Det skal være bondesamfunn på 1860-,70- og 80-tallet. Og det er det de vil ha. Punktum». Fra spørreskjemaet så vi at mange av bibliotekarene i dag (64 %), mener at publikums ønsker bør veie tyngre enn bibliotekarens kvalitetsvurdering ved innkjøp av skjønnlitteratur. Det kan handle om at kvalitet i større grad har blitt forankret i det som er lokalt interessant, gjennom lokalt tilpassede bok- og mediesamlinger (Oterholm, 2019, s. 127). For Tuva og Live, som begge er positive til serieromaner, er et slikt perspektiv på samlingsutviklingen ekstra synlig. Tuva forteller at de får mange innkjøpsønsker av lånerne, noe hun synes er «kjempegøy». Hun sier:

[J]eg er opptatt av at det skal være lånernes ønsker og behov som gjenspeiler seg i samlingen vår. Det skal være et bibliotek for innbyggerne i vår kommune. Ikke et bibliotek som er mitt.

Når jeg spør Live om hva hun ser på når hun skal vurdere et verks litterære kvalitet, forteller hun at hun vet hva folk låner hvor. Sammen med innkjøpsgruppa diskuterer hun hvilke bøker som skal kjøpes inn til hvilke avdelinger. For Live blir relevansen dermed en måte å forklare kvalitet på, i tråd med Oterholms kvalitetsperspektiv (2019, s. 127).

Jeg mener at kvalitet som lokal tilknytning er naturlig å se i sammenheng med at bibliotekene opplever ulik etterspørsel etter serieromaner. De bibliotekene som ikke opplever etterspørsel etter serieromaner, vil naturlig nok ikke hevde serieromanenes kvalitet i lys av lokal relevans. Dette gjelder også for de av mine informanter som har liten etterspørsel etter serieromaner.

5.3.2 Kvalitet som mangfold og bredde

Det andre kvalitetsperspektivet til Knut Oterholm handler om kvalitet som mangfold og bredde. Kvalitetsperspektivet er forankret i biblioteket som kulturinstitusjon, noe som kommer tydelig til syne gjennom sentrale bibliotekpolitiske dokumenter, og biblioteket som mottaker av innkjøpsordningene (Oterholm, 2019, s. 135). Men det er ulikt hvordan bibliotekarene oppfatter mangfold og bredde som uttrykk for kvalitet. Når jeg spør Tuva (positiv) om hvorfor biblioteket hennes har valgt å kjøpe inn serieromaner, sier hun følgende:

Fordi dette er jo bibliotekets oppgave. Vi skal tilby allsidighet. Vi skal ha noe for alle.

En tilsvarende argumentasjon finner jeg igjen i fritekstfeltet i spørreskjemaet, hvor et av svarene lyder:

Biblioteklova sier at vi skal legge vekt på allsidighet, og der hører serieromanene til.

Gro (restriktiv) er inne på det samme når hun sier:

[J]eg mener at man kan tenke både kvalitet og utlån. Jeg tror at biblioteket kan være alt! Både høylitteratur og Kafka, Dostojevski, og serielitteratur – de kan leve side om side. Jeg tror på et allsidig bibliotek.

Det kan virke som at for Tuva og Gro er det å ha serieromaner i samlingene et uttrykk for kvalitet, gjennom at samlingen er preget av bredde, og med det er allsidig og tilbyr noe for alle. Et slikt perspektiv kan minne om Oterholm og Tveits (2010) funn, da de finner at sine informanter identifiserer kvalitetsbegrepet sammen med «allsidighet» og «aktualitet». (Tveit & Oterholm, 2010, s. 10).

Et annet perspektiv på serieromanenes plass i samlingene, sett i lys av kvalitetsperspektivet mangfold og bredde, finner vi hos Arne. På hans bibliotek har de som kjent mange serieromaner (87 serier). Han forteller at de i personalgruppa er delte i sitt syn på om dette er for mye eller ikke. Arne mener på sin side at det ikke er et problem, «så lenge kvalitetslitteraturen, eller den smale litteraturen, finnes». På grunn av innkjøpsordningene, er denne delen av samlingen ivaretatt, mener han. I Arnes perspektiv er det plass til serieromanene, fordi kjernen i samlingene, takket være innkjøpsordningene, uansett er preget av mangfold og bredde.

5.4 Informantenes lesepreferanser og arbeidsplass

Et siste aspekt jeg vil utforske i undersøkelsen av bibliotekarenes holdninger til serieromanene, er hvorvidt bakgrunnsfaktorer som litterære smakspreferanser og informantenes arbeidsplass påvirker holdningene.

5.4.1 Holdningene til serieromanene og informantenes litterære smakspreferanser

Et blikk på informantenes litterære preferanser, kan bidra til å nyansere bibliotekarenes syn på serieromanene og skjønnlitteratur generelt. Er det en sammenheng mellom hva de selv foretrekker å lese, og hvordan de vurderer serieromanene? Karner Smidt definerer tre

smaksprofiler i sin avhandling, som tar utgangspunkt i en ren, midlere og folkelig smak. Hun kaller profilene for en eksperimentell, seriøs og populær leseprofil (Smidt, 2002, s. 74). Hun presiserer at det ikke dreier seg om klart avgrensede smaksprofiler, men at de tjener å vise et tyngdepunkt i preferansene. Karner Smidt beskriver at de kulturelt dominerende sjiktene i samfunnet har en tendens til å oppveie den estetiske funksjonen. Dette gjenspeiles i den eksperimentelle smaksprofilen. Tilsvarende er den estetiske funksjonen underordnet i den populære smaksprofilen. Den seriøse profilen preges av populær og anerkjent litteratur, der litteraturens øvrige funksjoner spiller en viktigere rolle enn den estetiske (Smidt, 2002, s. 312).

Den kvantitative spørreundersøkelsen viste at kun et fåtall av bibliotekarene leser serieromaner (10 %). Dette gjelder også for informantene. Alle har prøvd å lese serieromaner, men ingen leser det selv. Karner Smidts Lese profiler tar kun utgangspunkt i skjønnlitterær lesing. Det innebærer at profilene ikke vil passe dersom mine informanter foretrekker å lese sakprosa. Hvis det er tilfelle, holder jeg dem utenfor en profilplassering.

Live liker å lese det hun kaller «kvinner med ryggen til»-romaner. Hun leser oftest rett før hun skal sove, og da vil hun helst lese noe som er «hyggelig, allright, og som ikke krever for mye». I tillegg leser hun en del sakprosa. Karner Smidt inkluderer krimlitteratur og bestselgere som Anne Karin Elstad i kategorien «seriøs». Spørsmålet blir da om «kvinne med ryggen til»-romaner skal sees som et uttrykk for en «seriøs» eller «populær» smaksprofil. Slik jeg forstår Karner Smidts avgrensing, handler inkluderingen av krimlitteraturen om at dette er en «anerkjent populær genre» (Smidt, 2002, s. 311). Hva angår Anne Karin Elstad, skriver Karner Smidt at hun tilhører bestselgersikte og storproduksjonens område, uten å tilhøre de lavere sjikt av dette feltet (Smidt, 2002, s. 118). Jeg vurderer det slik at «kvinne med ryggen til»-romaner ikke er en anerkjent populær genre, eller at forfatterne typisk tilhører de midlere eller høyere sjiktene i feltet. Jeg gjør denne vurderingen i forlengelsen av min beskrivelse av hvordan Escarpits kretsløpsmodell er i ferd med å bryte, og et av symptomene er at det i dag utgis formellitteratur mellom stive permer som kan minne om serieromanene (se 2.1.4). Jeg plasserer derfor Live i smaksprofilen «det populære», selv om smaken hennes ikke er entydig all den tid hun også leser sakprosa. Sett sammen med vurderingene av serieromanene, vil jeg mene at Lives litteratursyn er preget av at estetiske funksjoner er

underordnet. Dette kommer også til syne når hun fremhever litteraturens *funksjon* som sengelektyre, i beskrivelsen av egen lesesmak.

Tuva forteller at hun som leser er ganske «altetende». Hun nevner både krim og norsk samtidslitteratur. Det hun leser mest av, er favorittsjangrene urban fantasy og science fiction. Jeg vurderer derfor at dette er sentrum for hennes smakspreferanser. Slik jeg forstår Karner Smidt er den seriøse profilen et uttrykk for den anerkjente litteraturen. Jeg ville normalt ha argumentert for at science fiction er en anerkjent sjanger, men Tuva nevner spesielt undersjangeren LitRPG. Denne undersjangeren virker å ligge nærmere «det populære» (Goodreads, u.å.). Men jeg, som Karner Smidt, understreker at dette ikke handler om klart avgrensede smaksprofiler (Smidt, 2002, s. 70). Tuvas litteratursyn minner ellers om Lives, hvor de estetiske normene er underordnet verdivurderingene av serieromanene, så vel som i egne lesepreferanser.

Arne får jeg ikke plassert i Karner Smidts smaksprofiler, da han for det meste leser sakprosa. Han er spesielt interessert i geopolitikk og religioner, eller biografier om internasjonalt kjente personer. Arne skiller seg fra Live og Tuva gjennom å avvise at serieromanene har litterær kvalitet. Samtidig vurderer han at serieromanene har stor verdi for lånerne, gjennom å adressere en rekke funksjoner. Jeg tolker det som at Arne forstår litterær kvalitet som et uttrykk for estetiske funksjoner, og at han skiller mellom estetiske vurderinger og andre former for verdivurderinger. På dette tidspunktet i analysen er jeg derfor usikker på om jeg mener at den estetiske funksjonen er av overordnet eller underordnet art i Arnes litteratursyn.

Mona passer smaksprofilen «eksperimentell». Hun leser mest skjønnlitteratur, og fortrinnsvis skandinavisk samtidslitteratur. Hun sier at hun liker det som er «spennende og utfordrende», og nevner navn som Annie Ernaux, Olga Tokarczuk, Helle Helle og Sara Stridsberg. Mona er også åpen for å lese krimbøker, men det er forbeholdt ferien. Beskrivelsen hennes passer det Karner Smidt beskriver som en symbolsk, underholdende funksjon (Smidt, 2002, s. 276):

Hvis jeg er på Gotland kan det være gøy å lese en krim fra Gotland, selv om den kanskje er for glemte og selv om man kanskje tenker at oi, dette var ikke så veldig bra, men ok, jeg er på ferie og har lyst til å bare lese ett eller annet.

Selv om Mona er åpen for å lese en krimbok i ferien, er det tydelig at sentrum for preferansene hennes ligger hos den eksperimentelle litteraturen. Tilsvarende viste vurderingene av serieromanene et litteratursyn hvor det estetiske har en overordnet funksjon.

Paul passer også smaksprofilen «eksperimentell». Han leser gjerne nynorsk og nevner spesielt Agnes Ravatn og Ragnar Hovland. Han leser også en del sakprosa, og helst historie. Han beskriver sin smak som ulik fra lånernes, som er preget av at den største lånergruppa er eldre kvinner som leser underholdningslitteratur. Paul har et litteratursyn hvor det estetiske har forrang, både i egne lesepreferanser og i hvordan han vurderer serieromanene.

Gro passer smaksprofilen «det seriøse». Hun leser gjerne det som er kjent og som mange av lånerne leser. Hun nevner Maja Lunde og Zeshan Shakar. Begge er bestselgere, men anerkjente. I vurderingen av serieromanene var det tydelig at det estetiske hadde forrang. Gros smaksprofil peker derimot mot at hun oppvurderer også andre funksjoner, enn det rent estetiske.

Jeg mener det er snakk om en tendens når to av tre som er positivt innstilt til serieromanene, ligger nærmest en populær smaksprofil, og to av tre som er restriktive i sitt syn, er nærmest en eksperimentell smaksprofil. Det er da mulig å snakke om en sammenheng mellom egne lesepreferanser, og hvordan informantene vurderer skjønnlitteratur generelt. Dette peker også mot at to av de som avviser serieromanene på bakgrunn av estetiske vurderinger, ligger nærmere feltet for kulturpolitikk både gjennom synet på hva som er litterær kvalitet og gjennom egne smakspreferanser.

5.4.2 Informantenes arbeidsplass og holdninger til serieromanene

Den neste bakgrunnsfaktoren jeg vil undersøke er informantenes arbeidsplass. Bibliotekfeltet er som kjent preget av å være et forholdsvis svakt felt, hvor feltlogikken befinner seg i et spenningsforhold mellom tjenesteyting og kulturpolitikk (Halvorsen, 2020, s. 102). Halvorsen og Lien undersøker i artikkelen «Kulturfondbøkene i biblioteka» (2020) kulturfondbøkene plass i bibliotekene. I den forbindelse kommer de inn på flere aspekter ved bibliotekene som påvirker hva som er den rådende feltlogikken. Det første aspektet handler om *størrelsen* og *sammensetningen* i personalgruppa. De finner at kompetansen i folkebibliotekene i stor grad varierer etter størrelsen på kommunen. De største folkebibliotekene har omtrent like mange

bibliotekarer som personer med annen høyere utdanning, og disse to gruppene utgjør et klart flertall av de ansatte. I folkebibliotekene med mer enn ti ansatte, består ansattstaben av et flertall bibliotekarer, og noen få med annen høyere utdanning. I bibliotek med færre enn 10 ansatte utgjør bibliotekarene omtrent halvparten av de ansatte (Halvorsen & Lien, 2020, s. 391–392).

Det samme mønsteret stemmer for mine informanter. Dette ser jeg ved hjelp av rådataen fra bibliotekstatistikken for folkebibliotekene 2021 (Bibliotekutvikling, u.å.c). Fordelt på antall ansatte, fordeler informantene seg slik:

Mona	Storbybibliotek
Live	Flere enn 10 ansatte
Tuva, Arne, Paul og Gro	Færre enn 10 ansatte

Tabell 4: Antall ansatte på informantenes arbeidsplass

Halvorsen og Lien finner en klar tendens til at det store antallet av ansatte med annen høyere utdanning, ofte har en utdanningsbakgrunn som bidrar til å trekke storbybibliotekene nærmere logikker knyttet til kulturpolitikken, med fokus på bredde, kvalitet og dannelse. Selv om kommuneadministrasjonen benytter besøks og utlånstall som evaluerings- og styringsparametere, gir informantene uttrykk for at etterspørsel er underordnet en kvalitetsstandard (Halvorsen & Lien, 2020, s. 405). Dette stemmer godt med at Monas bibliotek er restriktivt i sitt syn på serieromaner, og at de estetiske normene veier tyngst i hennes verdivurdering av serieromanene. Jeg spør Mona om hun ikke blir fristet til å kjøpe inn serieromaner for å øke utlånet. Da svarer hun:

Vi ser hele tiden etter tiltak som kan øke utlånet, men å kjøpe et større antall serieromaner har egentlig aldri vært et tiltak vi har vurdert seriøst i den forbindelse.

Videre finner Halvorsen og Lien at for ansatte i storkommuner, virker det som om det blir tatt noe mer hensyn til utlånstallene enn på storbybibliotekene, men at storkommunebibliotekene fortsatt er mer restriktive til innkjøp av bestselgende titler enn de små bibliotekene. Dette passer ikke med Lives bibliotek, hvor samlingsutviklingen virker å være preget av etterspørsel, og de har et godt utvalgt av serieromaner (41 serier). Hva angår de mellomstore og små kommunene, finner Halvorsen og Lien at det er «mindre forhold», i form av at den sosiale avstanden mellom lånerne og de som kjøper inn bøker, er kortere. En

konsekvens av dette er at lånernes etterspørsel blir viktigere (Halvorsen & Lien, 2020, s. 406). Dette mener jeg er svært synlig i hvordan Arne og Tuva begrunner sine innkjøp, som beskrevet under kvalitetsperspektivet «kvalitet som lokal tilknytning» (se 5.3.1). I et slikt perspektiv er det interessant at Gro og Paul virker nærmere forankret logikker knyttet til kulturpolitikken, selv om de jobber på bibliotek hvor avstanden til lånerne er kort. Gro er ny i sin stilling, og har tidligere jobbet på samme storbybibliotek som Mona. Det kan derfor tenkes at hun fremdeles er preget av dette. Hva angår Paul, er dette noe jeg vil komme tilbake til når jeg undersøker om informantenes syn på formidling er preget av likhetsidealer (se 5.5.4).

5.5 Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?

Mitt tredje og siste forskningsspørsmål handler om hvordan bibliotekarene begrunner sitt syn på formidling av serieromanene. Jeg vil først undersøke om informantenes syn på å formidle serieromaner, kommer til uttrykk som en formidling orientert rundt etterspørsel, eller opplysningsidealer. Jeg undersøker samtidig i hvilken grad formidlingen fremstår som verdinøytral eller personlig. Jeg er også interessert i hva som påvirker bibliotekarenes begrunnelser. I den forbindelse vil jeg se nærmere på hvilket forhold bibliotekarene har til innkjøpsordningene, og i hvilken grad begrunnelsene er preget av likhetsidealer.

5.5.1 Ulike syn på formidlerrollen

Jeg begynner med å se på hvordan Tuva og Live betrakter formidlerrollen. Vi vet at Live og Tuva skiller seg fra de andre informantene i sitt blikk på litterær kvalitet. De er positivt innstilt til serieromanene, og lånernes smak er i sentrum for deres kvalitetsforståelse. Det er mulig å anta at dette også påvirker måten de betrakter formidlerrollen.

Tuva er tydelig på at det er lånerens preferanser som danner utgangspunktet for formidlingen, og at det ikke er hennes oppgave å skulle utvikle lesere:

Hvis du trives med å lese bare serieromaner, eller bare krim, eller sakprosa for den saks skyld, så synes ikke jeg det er min oppgave å gå inn og fortelle deg at nei, du bør lese noe annet, det er godt for deg.

Hun hjelper gjerne leserne med å finne noe nytt eller noe annet å lese, men da må initiativet komme fra leseren selv. Noen av lånerne kjenner hun godt, og vet at de setter pris på en

utfordring. Til disse lånerne foreslår hun gjerne noe uventet. Det samme gjelder for lesesirkelen hun leder. Der velger hun bevisst bøker som verken hun eller de andre damene i lesesirkelen ville kastet seg over til å begynne med. Hun sier:

Det er vi skjønt enige om både jeg og damene i lesesirkelen, og de sier at de elsker det. De elsker å bli utfordret til å lese disse her bøkene som de sikkert aldri ville tatt i ellers.

Tuva ser med andre ord verdien i å utfordre lånerne og introdusere dem for ny litteratur, samtidig som hun er opptatt av at initiativet må komme fra låneren. Tilsvarende mener hun at det er fullt mulig å påvirke lånernes smak, men at det avhenger av lånerne forhold til biblioteket og relasjon til bibliotekaren.

Live skiller seg fra Tuva i synet på hvorvidt bibliotekaren bør prøve å få lånerne til å lese noe annet enn det de er vant til. Hun har flere eksempler på at hun har lyktes med det, og mener at det er fullt mulig å påvirke lånernes smak. Hun nevner et eksempel på en låner som hadde gått tom for serieromaner. Da fant hun frem til andre og lignende bøker, som hun mente at låneren ville like. Hun har også et eksempel på en sakprosabok, som hun gjerne formidler til skjønnlitterære lesere:

Den har jeg fått sneket inn hos mange og de har likt den. Du har mange av de fagbøkene som er lette å snike inn som en roman, for de er skrevet ikke som harde fakta, men mer poetisk.

Bruken av ordet «snike» tolker jeg som et uttrykk for at Live gjerne formidler ny og annen type litteratur til lånerne, også uten at lånerne selv ber om det.

Jeg vil argumentere for at Tuvas syn på formidling av serieromaner er tydelig etterspørselsorientert og preget av logikker vi forbinder med tjenesteyting (Halvorsen, 2020, s. 102). Lives tilnærming ligger et sted imellom etterspørselsorientert og opplysende formidling (Smidt, 2002, s. 262–265). Hun uttrykker ikke et mål om å påvirke leserne til å lese bedre bøker, eller å aktivt veilede leserne over til litteratur av høyere kvalitet. Det å bidra til at leserne får en bred litterær orientering, kan likevel tolkes som et uttrykk for opplysende formidling. Lives syn på formidling av serieromaner farges dermed av logikker vi forbinder med kulturpolitikken, men jeg mener at fraværet av et kvalitetsperspektiv i formidlingen bidrar til at hun ligger nærmest logikker for tjenesteyting og dermed den etterspørselsorienterte formidlingen.

Arne jobber på et bibliotek med mange serieromaner (87 serier), og i likhet med Live og Tuva tilkjennegir han at serieromanene har stor verdi for lånerne. I spørsmålet om formidling finner jeg at Arnes argumenter ligger nærmere Tuvas enn Lives. Han er åpen for å introdusere leserne for ny og annen litteratur enn den de er vant til, så lenge det er i lånernes interesse. Han sier:

Det skal ikke være fordi bibliotekaren vil gjøre noen form for misjon eller slikt. Det må være fordi man tror det vil gi låneren noe og interessere låneren. Det må være låneren som er i fokus og ikke bibliotekaren og bibliotekarens kunnskaper.

I likhet med Tuva fremhever også han det relasjonelle som en forutsetning for å lykkes med å påvirke leserne. Det må skje gjennom samtale, og det må skje naturlig og uten at «man prakker på noe». Grunnen til at jeg mener Arne argumenterer nærmere Tuva i dette spørsmålet, er at det å «ikke prakke på» virker å være i fokus. Jeg mener det representerer en annen innstilling enn Lives mål om å «snike inn» uventede leseforslag. Når det kommer til oppfattelsen av litterær kvalitet, skiller Arne seg fra Live og Tuva. Arne avviser at serieromanene har litterær kvalitet, noe jeg tolker som et uttrykk for at han skiller mellom estetiske vurderinger og andre former for verdivurderinger av litteratur. Dette får imidlertid ingen konsekvenser for hans formidlingssyn, som i likhet med de to andre ligger nærmest logikker for tjenesteyting.

Blant de tre som er restriktive i sitt syn på serieromanenes plass i biblioteket, fant jeg en fellesnevner i måten de betrakter litterær kvalitet. Er de tilsvarende samstemte i synet på formidling av serieromaner?

Mona mener alle har godt av å lese noe annet enn akkurat det de tenker de skulle ha lest, og at dette er bibliotekarenes rolle. Men hun presiserer at dette ikke gjelder for enhver pris, og fremgangsmåten er av stor betydning:

Utrolig viktig at man ikke inntar en holdning hvor man ser seg selv som den som har den gode smaken og ser ned på lånerens smak. Man skal ta lånerne seriøst, uansett hva de spør om.

Mona er opptatt av at bibliotekene har fått i oppdrag å formidle det som blir kjøpt inn på innkjøpsordningene. Med tanke på det, ser hun ikke at det ligger innenfor bibliotekets hovedoppdrag å bruke tid på å formidle serieromaner. Samtidig ønsker de å være et bibliotek

for hele befolkningen og møte den enkelte låners behov. Mona beskriver at en farbar vei kan være å skille mellom formidlingen som foregår på to plan:

På det store planet så er det vår oppgave å formidle kulturfondslitteraturen og kvalitetslitteraturen og også det varierte som vi har fått i oppdrag, men på plan en-til-en så skal vi ta imot lånerne på en god måte og formidle der de er.

Gro trekker også frem at bibliotekene er forpliktet til å formidle kulturfond, og at det å formidle denne litteraturen er viktigere enn å formidle serieromaner. På generelt grunnlag mener hun at bibliotekarer bør jobbe for å få leserne til å lese noe annet enn det de er vant til, men også at hun ville ha anbefalt en serieroman til en låner hvis hun følte at låneren trengte det. Paul synes det er en viktig oppgave for biblioteket å gjøre leserne kjent med annen litteratur enn det de er vant til. Han mener det er vanskelig å stå imot den voldsomme mengden med underholdningslitteratur, som er det lånerne helst vil ha. Men Paul mener at de har et viktigere oppdrag i å fremme litteratur fra innkjøpsordningene, og den «gode litteraturen». Han sier:

Vi har et litt større oppdrag i å fremme den gode litteraturen. Det er jo liksom meningen at det er det bibliotekene skal gjøre og serieromaner blir litt for mye underholdning.

Paul har tro på at det er mulig for en bibliotekar å påvirke leserne, men sier at det i størst grad avhenger av lånerens miljø. Paul jobber i en mellomstor kommune hvor det virker som om mange av lånerne utveksler boktips seg imellom.

Jeg opplever at Mona, Gro og Paul alle ligger nærmere logikken fra kulturpolitikken, i sitt syn på formidling av serieromaner. Alle uttrykker de en vilje til å introdusere låneren for andre typer bøker enn de låneren spør etter. Dette er samme innstilling som vi finner hos Live, men fokuset på innkjøpsordningene mener jeg kan sees som et uttrykk for en opplysende formidling.

5.5.2 Verdinøytral eller personlig orientert formidling

Fra mitt materiale kan jeg ikke se den samme utviklingen mot en mer personlig orientert formidling, som det Tveit og Oterholm finner (2010). Blant de tre bibliotekarene som er positivt innstilt til serieromaner, virker det å være en felles tilnærming til at formidlingen bør ta utgangspunkt i lånerens preferanser. Live skiller seg noe ut, da hun aktivt anbefaler også

andre type bøker til leserne, men jeg får inntrykk av at bøkene er foreslått først og fremst på bakgrunn av at hun tror de vil passe for lånerne, ikke på bakgrunn av at det er bøker hun selv har lest og likt.

Blant de tre som knytter seg nærmere til en formidling preget av opplysning, finner jeg en felles vilje til å utvikle og påvirke leserne, men jeg finner ikke at de på noe tidspunkt fremhever sin egen smak, eller seg selv som leser, når de snakker om formidling. De er riktignok opptatt av å formidle kulturfondbøker, og sett i sammenheng med smaksprofilene deres (Paul og Mona foretrekker det eksperimentelle, Gro foretrekker det seriøse), så kunne man kanskje ment at dette er det samme som å orientere formidling i retningen av egen smak. Men det er ikke dette jeg oppfatter at Tveit og Oterholm legger i en personlig orientert formidling (Tveit & Oterholm, 2010, s. 142). Slik jeg forstår det handler det om å aktivt anbefale litteratur en selv vurderer som bra. Informantene mine ligger dermed tettere på Karner Smidts funn om en verdinøytral formidlingsstrategi (Smidt, 2002, s. 319) .

I spørreundersøkelsen undersøkte jeg bibliotekarenes syn på å påvirke lånernes smak. Svarene pekte på en ambivalent holdning, med en svak negativ tendens til å ikke ville påvirke lånernes smak. I analysen av spørreundersøkelsen, mente jeg at det kan være et poeng at undersøkelsen handler om serieromaner. Tilsvarende mener jeg at det kan være et poeng at ingen av mine informanter selv leser serieromaner. Det kan påvirke hvordan de ordlegger seg, da de ikke deler lesernes smak, og at denne smaken blir betraktet som underlødig. Det er mulig å tenke at informantene kunne gitt uttrykk for andre formidlingsstrategier stilt ovenfor andre type lesere.

5.5.3 Ulike syn på innkjøpsordningene

Analysens andre del av hvordan bibliotekarene begrunner sitt syn på formidling av serieromaner, handler om hvilke påvirkninger som preger bibliotekarenes begrunnelser. Jeg vil i den forbindelse først undersøke informantenes forhold til innkjøpsordningene, før jeg undersøker hvorvidt begrunnelsene deres er preget av likhetsidealer.

Kulturfondbøkene har, som vi har sett, en ulik plass i informantenes formidlingsstrategier. Er det et tegn på at de opplever innkjøpsordningene ulikt? Det å forvalte kulturfondbøkene er et viktig kulturpolitisk mandat for bibliotekene. Innkjøpsordningene er, som Naper beskriver i

artikkelen «Fra mangfold til enfold», en av suksessfaktorene i norsk litteraturpolitikk og et viktig virkemiddel for å bevare bredden i utgivelsene og lesningen av norsk litteratur (Naper, 2009). Mine informanter har ulike syn på innkjøpsordningene¹⁹. Jeg begynner med å se på hva de tre som er restriktive i sitt syn på serieromaner sier. Mona forteller at hun er svært positiv til innkjøpsordningene, hun tror ikke norsk litteratur ville vært det samme uten. Hun presiserer at stønaden er en ordning for norsk litteratur, og ikke for bibliotekene. Paul er også positiv, og beskriver gleden av å pakke ut bøkene når de kommer. Gro har en markant positiv innstilling til innkjøpsordningene, selv om hun opplever at de ikke får formidlet alt. Til dette sier hun:

[at] noe står i hyllene og ikke blir lånt ut ser jeg ikke som et nederlag. Det vil alltid være noe som er mer populært enn annet, men det er gjort tilgjengelig. Vil stiller ut alle nye bøker. De har fått en mulighet.

Gro mener at vi har en mye rikere litteratur i dag enn vi hadde hatt uten innkjøpsordningene. Hun peker på alt det underlige og sære som har blitt til takket være innkjøpsordningene. Hun sier: «Innkjøpsordningene har gjort at folk våger å skrive denne litteraturen». Tuva og Live, som begge er positive til serieromanene og har et tydelig verdipluralistisk syn på kvalitet, er de som er mest kritiske til innkjøpsordningene. Tuva mener at det er en del litteratur som blir kjøpt inn som er vanskelig tilgjengelig for folk flest. Hun sier: «Det kan ikke være sånn at du må ha en master i litteraturvitenskap for å lese det som kommer på kulturfond». Hun presiserer at hun ikke *bare* er kritisk til innkjøpsordningene, men at hun i blant lurte på om ting blir kjøpt inn bare fordi det er spesielt og rart. Live argumenter i de samme baner, hun sier:

Jeg tenker at det er ikke en menneskerettighet å få utgitt bok. Det er ikke en menneskerettighet å skrive veldig rart og sært og forvente at det skal bli kjøpt opp av k-fond.

Begge adresserer at bøkene er vanskelig å formidle, og at de ikke ser for seg hvilke lånere de kan formidle bøkene til. Arne, som i likhet med Live og Tuva er positiv til serieromanene og har et formidlingssyn preget av etterspørsel, mener derimot at innkjøpsordningene er en velsignelse for bibliotekene. Arne skiller seg som kjent fra Tuva og Live i sitt syn på litterær

¹⁹ Flere av informantene kommer inn på praktiske forhold ved innkjøpsordningene de mener kunne vært forbedret. Jeg velger å ikke trekke frem dette i analysen, da det er på siden av hva jeg undersøker.

kvalitet, da han avviser at serieromanene har litterær kvalitet. Jeg mener at dette kan være utslagsgivende for det ulike synet på innkjøpsordningene. Tuva og Lives fokus er rettet mot leserne av bøkene, mens de andre informantene virker mer opptatt av hva innkjøpsordningene gjør for utvalget av norsk (kvalitets)litteratur. Den ulike betoningen av leserne og bøkene, gjenfinner vi i Naper (1994) og Oterholms (2019) beskrivelse av kvalitetsbegrepets utvikling (se 2.2.1).

5.5.4 Likhetsidealenes påvirkning på informantenes begrunnelser

Denne siste delen av analysen vil handle om likhetsidealer, og i hvilken grad bibliotekarenes begrunnelser er påvirket av dette. I kapittel to fremsatte jeg en hypotese om at Skarpenes' observasjoner av den norske middelsmaken, ville gjøre seg spesielt synlig i møte med verdivurderinger av serieromaner. Han finner som nevnt at det i Norge rår en generell skepsis mot å felle kulturelle smaksdommer, og at det oppfattes som udemokratisk og umoralsk å hevde at noe er bedre enn noe annet (Skarpenes, 2007, s. 549). Med tanke på at serieromanene befinner seg nederst på den litterære rangstigen, er det mulig å tenke at en avvisning av serieromanene fort kan oppfattes som et uttrykk for elitisme. Jeg mente å se antydninger til dette i spørreundersøkelsen, og vil nå se om det kommer til syne i intervjuene.

Jeg finner som kjent at Tuva, Live og Arne ligger nærmere en formidling preget av etterspørsel, enn det som er tilfelle for Gro, Mona og Paul. Men i likhet med både Karner Smidt (2002) og Tveit og Oterholm (2010), finner jeg at flere av informantene, uavhengig av formidlingsstrategi, uttrykker forsiktighet når de snakker om å påvirke lånernes smak. Dette så vi antydninger til i analysen av informantenes ulike syn på formidlerrollen (se 5.5.1). Jeg opplever riktignok at graden av ambivalens og gardering varierer mellom deltagerne. I den sammenheng er det spesielt interessant å se på Mona og Paul. De resonnerer likt i de fleste av denne studiens temaer. De er begge godt forankret i en kulturpolitisk logikk, både med tanke på hvordan de vurderer litteratur og serieromaner, egne lesepreferanser, syn på formidlerrollen og innkjøpsordningene. Likevel opplever jeg at Paul i større grad enn Mona uttrykker gardering og utrygghet i spørsmål som angår verdivurderinger. Et eksempel er hvordan de argumenterer for ikke å kjøpe inn serieromaner. Mona sier blant annet:

En massiv satsning på serielitteratur vil gjøre det vanskelig å forsvare bruk av offentlige midler, som vi er satt til å forvalte.

Jeg opplever at hun er tydelig når hun argumenterer for at serieromanene mangler nødvendig litterær kvalitet. Paul på sin side virker å ville unngå spørsmålene som handler om serieromanenes verdi. Når jeg spør om hvorfor de ikke kjøper inn serieromaner, svarer han:

Det har vært mange praktiske hensyn egentlig og det er det vi har brukt i argumentasjonen. Vi vil vel ikke si at dette ikke er verdt å lese, holdt jeg på å si.

Her gir Paul uttrykk for at innkjøp av serieromaner er et praktisk spørsmål, men også et spørsmål om litterær verdi. Karner Smidt gjør tilsvarende funn knyttet til innkjøp av populær serielitteratur i sin studie. Flere av hennes informanter argumenterer for at bibliotekene ikke skal kjøpe inn serieromaner med bakgrunn i trang økonomi, samtidig som utsagnene viser at det også er snakk om verdivurderinger. Karner Smidt mener at i noen tilfeller blir trange økonomiske rammer brukt som påskudd for å unngå verdispørsmålet (Smidt, 2002, s. 303). At Paul ønsker å unngå verdispørsmålet blir spesielt synlig når jeg ber han begrunne hvorfor de bare bruker praktiske begrunnelse for å ikke kjøpe inn serieromaner. Da svarer han:

Det er veldig vanskelig å ikke såre og støte, eller at folk slutter å bruke biblioteket. Folk kan jo bli veldig støtt når de får høre at det ikke er noe bra å lese sånt.

Det siste sitatet minner meg på hvor mye nærmere Paul er sine lånere, enn det Mona er. Paul jobber på det minste folkebiblioteket i denne studien, hvor avstanden til lånerne er kort. Mona på sin side jobber på et storbybibliotek, og har ikke publikumskontakt. I tråd med Halvorsen og Liens funn om betydningen av størrelsen på folkebibliotekene og sammensetningen i personalgruppa, gir det mening at Mona fremstår tryggere i sine begrunnelser. Hun er omringet av kollegaer med høyere utdanning, som trolig har utdanningsbakgrunner som bidrar til å trekke biblioteket nærmere kulturfeltets logikker. Paul på sin side har ingen kollegaer med annen høyere utdanning, og den sosiale avstanden til lånerne er kort. Ifølge Halvorsen og Lien vil det typisk gjøre lånernes etterspørsel viktigere (Halvorsen & Lien, 2020, s. 406). Selv om Paul deler Monas syn på serieromaner og verdivurderinger av litteratur, bidrar trolig arbeidsplassen til at det er vanskeligere for Paul å navigere i feltets spenninger.

De av mine informanter som uttrykker minst grad av usikkerhet i sine verdivurderinger, er Tuva og Live. De er begge godt forankret i en tjenesteytende logikk, noe som kommer til syne i hvordan de vurderer serieromanenes verdi, egne lesepreferanser, synet på formidlerrollen og innkjøpsordningene. De har også samme verdupluralistiske syn på litterær kvalitet, og i forlengelsen av det finner jeg at de har en kritisk holdning til hierarkier. Tuva stiller spørsmålstegn ved hvorfor det skal oppleves som stigmatiserende å lese akkurat serieromaner, når andre sjangre som også følger en oppskrift ikke blir møtt med de samme holdningene. Hun sier:

Det er på en måte ikke noe stigmatisert at du leser krim, men så fort du leser en serieroman i pocketformat så er det på en måte stigma forbundet med det. Og det klarer jeg ikke helt å forstå!

Live er enda tydeligere i sin kritikk. Hun sier:

Jeg tror at det er en sånn slags.. en liten gruppe kanskje, det vi kan kalle eliten, eller hva vi skal kalle dem? Som kan sette føringen for hva som er bra litteratur, og hva man med stolthet skal si at man har lest, og hva man ikke skal si at man... man kan godt lese det i smug, men ikke fronte det og flagge det så høyt.

Serieromanene blir, som beskrevet i kapittel, vurdert å ha lav litterær verdi av dominerende aktører på det litterære feltet (Halvorsen, 2020, s. 88). I Lives ytring rettes det kritikk mot disse. Hun mener at de bidrar til at serieromanene ikke får den samme anerkjennelsen som annen litteratur, og at det påvirker leserne. Skarpenes beskriver hvordan forsøk på hierarkisering og rangering blir sanksjonert av middelklassen selv. Han skriver: «På mange måter utøver våre informanter en normativ kritikk av selve distinksjonslogikken²⁰» (2007, s. 549). Det er nærliggende å se dette i sammenheng med Tuva og Lives utsagn. Det er selve grensesettingen de virker å problematisere. Både Skarpenes og Karner Smidt beskriver at dette er en konsekvens av likhetsidealer. Når alle vurderingen er like mye verdt, påvirker det ekspertenes mulighet til å fremheve en vurdering på bekostning av en annen. Legitimeringsbyrden legges dermed på dem som mener det eksisterer kvalitets- og kunnskapsbaserte hierarkier i kulturen (Smidt, 2002, s. 317; Skarpenes, 2007, s. 553). Dette er trolig grunnen til at Mona, Paul og Gro (restriktive) er nøye med å gardere når de uttrykker

²⁰ Med distinksjonslogikken referer Skarpenes til Bourdieu, og hans teorier om kultur som gresedragning, hvor det mellom klassene foregår et arbeid med å markere sosial avstand til «de andre», som fremsatt i *Distinksjonen* (Skarpenes, 2007, s. 532)

sitt syn på serieromaner. To ganger i intervjuet sier Gro: «Det er ikke noe galt med å lese serieromaner».

Live har som kjent jobbet mange år innen sosialomsorgen. Karner Smidt knytter likhetstenkningen blant sine informanter til bibliotekarenes erfaringer med sosiokulturelle forskjeller blant bibliotekets brukere (Smidt, 2002, s. 317). Jeg mener at Lives bakgrunn fra sosialomsorgen bidrar til å forsterke hennes likhetsideologi. Det påvirker måten hun oppfatter verdivurderinger på, som for henne blir til et spørsmål om menneskeverd:

Jeg synes det er veldig dårlig gjort å si at fru Hansen som leser serieromaner, hun er litt mindre verdt, enn den andre fru Hansen som leser Knausgård. Det blir et litt rart menneskesyn som jeg ikke liker.

Utsagnet er helt i tråd med Skarpenes' funn om at en kulturell domfellelse kan oppleves som en dom over et annet menneske. Derfor mener Skarpenes, at den «legitime kunsten» er moralsk forankret i en form for demokratisk folkelighet, hvor det å felle kulturelle dommer likestilles med å felle moralske dommer (Skarpenes, 2007, s. 549).

Jeg finner med andre ord at mine informanter er påvirket av likhetsidealer, men at dette kommer til uttrykk på forskjellige måter.

6. Avslutning

Min problemstilling i denne oppgaven har vært: *Hva er serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag?* I den forbindelse har jeg stilt tre forskningsspørsmål. Det første (FS1) lyder: *Hvordan er praksisen for å kjøpe inn og formidle serieromaner i norske folkebibliotek?* Her har jeg søkt å finne ut hvor utbredt det er å ha serieromaner i samlingene, og hva som er bibliotekenes innkjøps- og formidlingsstrategier. Det andre forskningsspørsmålet (FS2), er: *Hvilke holdninger har bibliotekarene til serieromanene?* Her ville jeg vite hvilke funksjoner og kvaliteter bibliotekarene ser i serieromanene, og hvilken verdi de mener at bøkene kan ha for lånerne. Jeg vil også undersøke om holdningene til bibliotekarene blir påvirket av faktorer som egen lesesmak og arbeidsplass. Det siste forskningsspørsmålet har vært (FS3): *Hvordan begrunner bibliotekarene sitt syn på formidling av serieromaner?* Jeg har undersøkt om synet på serieromaner får bestemte konsekvenser for formidlingen, og hvilke påvirkninger som preger bibliotekarenes begrunnelser.

I lys av de tre forskningsspørsmålene vil jeg i det følgende oppsummere de viktigste funnene, før noen avsluttende kommentarer.

6.1 Serieromanenes plass i norske folkebibliotek i dag

Serieromanene har i dag funnet sin plass på mange norske folkebibliotek. 97 % av bibliotekene har serieromaner, og 87 % svarer at de har mer enn åtte serieromaner i samlingene. Tiden da Margit Sandemo ble nektet hylleplass er med andre ord en saga blott – i alle fall for de fleste av bibliotekene. Det er riktignok verdt å merke seg at selv om mange har serieromaner i samlingene, betyr ikke det at bibliotekene kjøper inn serieromaner på lik linje med annen skjønnlitteratur. Den gjennomførte spørreundersøkelsen viser at hele 80 % praktiserer mottak av serieromaner som gaver.

Vender vi her tilbake til Escarpits kretsløpsmodell, er det nærliggende å se denne utviklingen som nok et tegn på at barrieren mellom «det dannede» og «det folkelige» kretsløp er i ferd med å smuldre. Serieromanene har inntatt enda en arena, som før var lukket på bakgrunn av bøkens manglende litterære kvalitet. Men er det egentlig så ille? Et typisk narrativ virker å være undergangsfortellingen om hvordan dannelsen og demokratiet er på hell, og at

litteraturen går det nedover med. Ludvig Holberg sa det allerede i 1748, i epistel tre *Gode og dårlige virkninger av boktrykkerkunsten*. Her skriver han at blant de mange menneskelige påfunn holder han boktrykkerkunsten for den av de herligste. Men nå (altså 1748) kommer det ut så mange unyttige skrifter som fyller opp hjernene til studentene, at snart kan de ikke lenger høre sine egne tanker (Holberg, 1994, s. 16–17). Jeg er ikke bekymret for at serieromanenes inntog i folkebibliotekene er et skritt mot lesingens fall. I et samfunn hvor vi snakker om oppmerksomhetsøkonomi, og hvor sosiale medier påvirker evnen vår til å lese sammenhengende tekster, er det neppe det at folk leser serieromaner vi bør være bekymra for²¹.

Det er likevel et annet og viktig aspekt ved serieromanenes plass i norske folkebibliotek, som det er verdt å dvele litt ved. Til Holbergs forsvar er han også inne på dette, da han i epistelens fortsettelse skriver om de «unyttige skriftene» at det hele er blitt som en trafikk, en næring for kjøpmenn og kremmere som forriker seg på varene (Holberg, 1994, s. 18).

Næringsvirksomhet er den bekymringen som også Naper trekker frem, i forlengelsen av at kretsløpsmekanismene er i ferd med å hules ut. Det skjer nemlig på bakgrunn av endringer i litteraturpolitikken, som bidrar til at bokmarkedet blir stadig mer markedsstyrt (Naper, 2007, s. 196–210). I artikkelen «Fra katedral til børs - litteraturpolitikk, bokbransjekultur og lesevaner i forandring» (2021) beskriver hun hvordan den norske litteraturpolitikken tradisjonelt har hvilt på en pakt mellom det offentlige og bokbransjen. Det offentlige har støttet bransjen økonomisk, og til gjengjeld har bokbransjen forpliktet seg til å prioritere bredde og mangfold i sin forretningsdrift (Naper, 2021, s. 195). Når næringshensyn har fått stadig større plass, er det på bekostning av kulturforpliktelsene. Videre finner hun en tydelig sammenheng mellom regulering av bokmarkedet på den ene siden og variasjon i lesevaner på den andre siden. Med utgangspunkt i tall fra før og etter starten på de største dereguleringene (1997), viser hun hvordan lesevanene har blitt mer ensrettet og tatt en tydelig dreining mot formelpreget underholdningslitteratur (Naper, 2021, s. 203).

Det er med andre ord ikke slik at det å ha serieromaner i bibliotekene i seg selv er problematisk, men det er mulig å se utviklingen som del av en større samfunnstrend som

²¹ I disse dager går debatten etter de nylige PIRLS-resultatene, som viser at én av fem norske 10-åringer har svak lesepresentasjon (Wagner et al., 2023, s. 30)

bærer med seg strukturelle problemer for et litterært felt preget av mangfold og bredde. Med økt kamp om bokkronene følger økt fokus fra forlagene og bokhandlerne på bestselgerne, og det skapes en etterspørsel som forplanter seg også til folkebibliotekene. Bibliotekene har et mye bredere boktilbud enn bokhandlerne, men den ensrettingen i lesevaner som Naper beskriver, gjelder ikke bare med tanke på hva som blir solgt i bokhandlerne. Den gir også et bilde på hva bibliotekene låner ut. Når Naper sammenligner utlåns- og salgsstatistikk, er det tydelig at bibliotekene og bokhandlerne har blitt likere i årene etter årtusenskiftet. Det er mulig å se for seg at det pågående spenningsforholdet mellom kulturpolitikk og tjenesteyting (Halvorsen, 2020, s. 102–103), eller dannelse og underholdning (Oterholm, 2019, s. 117), stadig trekkes i retning av det siste, i takt med at ensrettingen i det norske folks lesevaner blir sterkere. Det kommersielle presset utfordrer bibliotekene. Med dette som perspektiv, er det mulig å se på innkjøp av serieromaner som et uttrykk for at markedsverdier nå står sterkere enn det litterære felts vurderingskriterier.

6.2 Bibliotekarene har ulike holdninger til serieromanene

Hvordan litteratur skal vurderes er stadig under forhandling. I kapittel to gjennomgikk jeg viktige utviklingstrekk ved kvalitetsbegrepet, som alle går i retning av et mer demokratisk kvalitetsbegrep. På bibliotekfeltet blir dette spesielt synlig i form av økt brukerorientering, som igjen fører til større aksept for smakspluralisme. På bakgrunn av spørreundersøkelsen valgte jeg å intervju tre informanter som var positivt innstilt til serieromaner og tre som var mer restriktive i sitt syn. Jeg fant en tydelig sammenheng mellom hva slags vurderingsparametere informantene bruker, og hva de mener om serieromanenes verdi for lånerne. Blant de som er positive til serieromaner, er det tydelig at de ser flere funksjoner ved serieromanene, og at de vektlegger disse over de estetiske. Tilsvarende fant jeg at de som er restriktive i sitt syn, primært fant at serieromanene hadde en praktisk underholdende funksjon, og at det estetiske var overordnet i deres verdivurdering. De som er restriktive i sitt syn ligger dermed nærmere det litterære felts vurderingskriterier. Disse begynner det riktignok å bli få av: Ifølge spørreundersøkelsen er det bare 24 % som mener at bibliotekene ikke bør kjøpe inn serieromaner. Til sammenligning fant Karner Smidt i sin avhandling (2002)

at 79 % av bibliotekarene var skeptiske til å kjøpe inn populær serielitteratur (Smidt, 2002, s. 128).

Med utgangspunkt i Karner Smidts smaksprofiler, finner jeg en sammenheng mellom informantenes lesepreferanser og hvordan de vurderer serieromaner. To av de tre som er restriktive i sitt syn foretrekker selv eksperimentell litteratur. Tilsvarende finner jeg at to av de tre som er positive til serieromaner selv foretrekker populærlitteratur. Et interessant spørsmål i forlengelsen av dette, er om det er en tilsvarende sammenheng mellom hvordan synet på serieromanene har utviklet seg, og hva bibliotekarer flest leser i dag? Karner Smidt finner som kjent at bibliotekarene har en «smak på midten», som tydelig avgrenser seg fra populærlitteraturen (Smidt, 2002, s. 311). Kan utviklingen i bibliotekarenes syn på innkjøp av serieromaner henge sammen med at flere nå leser populærlitteratur? Det kunne vært et interessant tema for en annen studie. Det er riktig nok slik at ingen av informantene selv leser serieromaner, og spørreundersøkelsen viser at dette gjelder kun et fåtall (10 %) av bibliotekarene.

Et interessant funn fra spørreundersøkelsen handler om at selv om bibliotekarene er positive til å kjøpe inn serieromaner, er de ikke tilsvarende positive til å formidle serieromaner. 69 % mener at dette ikke er en viktig oppgave for bibliotekene. Ser vi dette i sammenheng med at 76 % mener at formidling av kvalitetslitteratur er viktig, blir det tydelig at serieromanene defineres som noe annet enn kvalitetslitteratur. Barrierene mellom kretsløpene har kanskje blitt redusert, men tallene viser at de fortsatt finnes. Oterholms kvalitetsperspektiv «kvalitet som mangfold og bredde», peker mot at tallene kan forstås som et uttrykk for at bibliotekarene skiller mellom kvalitet på samlingsnivå og verksnivå. Oterholm skriver at det finnes bibliotek som oppfatter det å ha et bredt utvalg i samlingen, som et uttrykk for kvalitet. Med variasjon i samlingene tilrettelegger bibliotekene for smakspluralisme, gjennom at alle kan finne sin kvalitetslitteratur - om den er smal eller populær (Oterholm, 2019, s. 137). Jeg oppfatter dette som en pragmatisk innstilling. Det er en måte for bibliotekene å ivareta alle sine lånere, uten å miste overordnede verdier som det å prioritere formidlingen av kvalitetslitteraturen av syne. Men en slikt tilnærming kommer ikke uten spenninger. En ting er kvalitet forstått som bredde i samlingen, i en formidlingssituasjon vil man også måtte

ta verksnivået i betraktning (Oterholm, 2019, s. 137). Hvordan påvirker det bibliotekarenes syn på formidling av serieromaner?

6.3 Ulike begrunnelser for synet på å formidle serieromaner

Jeg finner at de tre intervjuede bibliotekarene som har en positiv holdning til serieromanene (Live, Tuva og Arne) ligger tettere på en formidling orientert rundt etterspørsel. Bildet er ikke entydig, og alle tre uttrykker et ønske om å introdusere serieromanleserne for annen litteratur. Arne og Tuva er opptatt av å respektere lånerens preferanser, og de ville ikke foreslått annen litteratur enn serieromaner med mindre leseren uttrykte et ønske om det. Live er også opptatt av å ivareta leserens preferanser, men uttrykker en mer aktiv holdning til å foreslå også andre typer litteratur. Felles for de tre som har restriktive holdninger til serieromaner (Gro, Mona og Paul), er at de fremhever viktigheten av å formidle kulturfondbøker. Jeg mener derfor at de ligger nærmere den opplysende formidlingen (Smidt, 2002, s. 264–265).

Der Oterholm og Tveit finner at bibliotekarer under 40 år «ikke [var] redde for å påvirke leserne med sin smak» (2010, s. 9), finner ikke jeg en tilsvarende tendens blant mine respondenter. De er åpne for at det er mulig å påvirke leserne, men i den grad de ønsker å påvirke, handler det om å introdusere lånerne for annen litteratur som de også tror vil passe for dem. I en slik forstand ligger mine informanter nærmere Karner Smidts beskrivelse av en verdinøytral formidlingsstrategi (Smidt, 2002, s. 319).

Informantene uttrykker i varierende grad ambivalens når de snakker om verdivurderinger av litteratur. Jeg finner Halvorsens beskrivelse av biblioteksektoren som et fortrinnsvis svakt sosialt felt, som en mulig forklaring. Halvorsen skriver at feltet har sterke koblinger til andre samfunnsområder og deres logikker. Det bidrar til at bibliotekarene befinner seg i et slags spenningsforhold mellom logikker for tjenesteyting og kulturpolitikk (2020, s. 102). Jeg finner at de av mine informanter som er tydeligst forankret i én feltlogikk, også er de som i minst grad uttrykker ambivalens. I analysen viser jeg hvordan denne forankringen kan spores til informantenes verdivurdering av litteratur, egne lesepreferanser, arbeidsplass, syn på formidlerrollen og innkjøpsordningene.

6.4 Avsluttende betraktninger om serieromanenes plass i norske folkebibliotek og serieromanenes status

Mine avsluttende kommentarer handler om innsikter som har blitt tydelige for meg underveis i denne studien. For det første har jeg innsett at selv om jeg gikk inn i studien med et nysgjerrig sinn, var jeg mye mer fordomsfull enn jeg var klar over. Dette mener jeg kommer til syne i valget av de beskjedne størrelseskategoriene for antall serieromaner i bibliotekenes samlinger. Jeg merker det også på hvordan blikket mitt har endret seg, etter å ha snakket med de bibliotekarene som beskriver hvilken verdi serieromanene potensielt kan ha i den enkelte låners liv. Etter arbeidet med denne studien, mener jeg at serieromanene har en naturlig plass i bibliotekenes samlinger. Selv om folkebibliotekloven betoner at bibliotekets tilbud skal være preget av «kvalitet», sier også lovverket at folkebibliotekene skal representere et tilbud til alle landets innbyggere²² (Folkebibliotekloven, 2014). Sett i lys av at de som leser serieromaner ofte har lavere utdanning og dermed er dårlige økonomisk stilt, og at dette ofte er den eneste formen for litteratur de oppsøker (Naper, 2007, s. 152;215), virker det tvilsomt å skulle holde serieromanene utenfor bibliotekenes tilbud. Spesielt med tanke på den verdien serieromanene kan ha for lånerne.

Samtidig er jeg ikke helt kvitt min innledningsvise skepsis. Det er noe overveldende med den uendelige mengden av serieromaner som finnes der ute. Hvor mange serieromaner kan et bibliotek ta inn før samlingene begynner å bære preg av ensretting? Kan serieromanenes høye utlånstall potensielt bli et insitament for å tildele dem større plass, på bekostning av annen litteratur? Mona, som er restriktiv i sitt syn på serieromaner, reflekterer over dette:

Jeg har jo vært på små bibliotek hvor man ser at serielitteraturen tar så mye plass, at når du kommer inn på biblioteket, så ser du at *her* er det mye serielitteratur. Det er sikkert fint for de lånerne som liker å lese den litteraturen, men andre tenker jeg får et inntrykk av at dette ikke er for dem.

Jeg mener også at selv om spørreundersøkelsen viser at et stort antall av bibliotekarene fortsatt virker å skille mellom kvalitetslitteraturen og serieromaner, er det bekymringsverdig hvis vi er på vei et sted hvor det å gjøre denne formen for skilnader blir vanskeligere. Dette

²² I Lov om folkebibliotek av 01. januar 2014 står det i § 1. Målsetting: «Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet».

gjelder ikke bare for bibliotekarenes kvalitetsvurderinger, men blir spesielt synlig i de offentlige diskusjonene som handler om serieromanforfatterens avslag fra Den norske Forfatterforeningen (Hjemås, 2012). Den norske Forfatterforeningen er ikke bare en forfatterorganisasjon, de er også et kunsthåndverkslag. Serieromaner er skrevet til pur forlystelse, de er skrevet fort og med utgangspunkt i en formel. Jeg er enig med Naper når hun skriver om kiosklitteraturen, at «den strekker seg ikke etter kunstneriske kriterier som kompleksitet, flertydelighet eller originalitet. Det ligger i sakens natur at den dermed heller ikke bør eller kan vurderes etter de kriteriene som gjelder for litterære kunstverk» (Naper, 2007, s. 16). Det er gjerne mangel på anerkjennelse, som blir trukket frem som det store problemet når det er snakk om at Frid Ingulstad og andre serieromanforfattere blir nektet adgang i Den Norske Forfatterforeningen. Men hvor mange andre forfattere har fått kongens fortjenestemedalje for sitt arbeid med leselyst? For å ikke snakke om en rekke andre priser (Riksmålsforbundet, 2017). Jeg finner at disse diskusjonene bærer stor preg av det Skarpenes beskriver som at legitimeringsbyrden legges på dem som mener at det eksisterer kvalitets- og kunnskapsbaserte hierarkier i kulturen (Skarpenes, 2007, s. 553). Selv mener jeg at vi må legge til rette for at ekspertene, og bibliotekarene, kan fremheve en vurdering på bekostning av en annen. Selv om det har foregått en rekke dereguleringer i norsk litteraturpolitikk de siste tjue årene, er det viktig å huske at Norge har gode vilkår for å ivareta skriftkulturen i et lite og sårbart språksamfunn. Men hvis vi havner et sted hvor vi ikke lenger kan skille mellom masseproduserte serieromaner og kunstkultur, blir det ikke bare vanskelig å snakke om at bibliotekene skal ha samlinger som er preget av litterær kvalitet – i ytterste konsekvens kan det bli krevende å se forskjellene på næringspolitikk og litteraturpolitikk. Det kan gi viktige goder slik som momsfrirket et seriøst legitimeringsproblem (Naper, 2009, s. 38).

Det å skrive denne oppgaven har imidlertid også gjort det synlig for meg at det er helt reelt at serieromanene langt på vei er stigmatiserte, og ansees som annenrangs litteratur. Det ser jeg i det synet jeg selv, delvis ubevisst, hadde med meg inn i oppgaven. Men også gjennom samtalene med informantene som er restriktive i sitt syn på serieromanene. I deres perspektiv fremstår serieromanene primært som lett underholdning. Men som studien har vist, er serieromanene mye mer verdifulle enn som så. Jeg håper derfor at denne masteroppgaven kan være et steg på veien til at serieromanene kan hevde sin plass i norske

folkebibliotek, men i et monn og i en forstand som bidrar til å bygge opp og ikke ned bibliotekenes samfunnsoppdrag.

Så velkommen skal du være, Frid Ingulstad, døra står åpen.

Litteraturliste

- Aftenposten. (1989, 13. oktober). Ikke i Akershus heller. *Aftenposten*.
https://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digavis_aftenposten_null_null_19891013_130_473_2
- Ashraf, A. F. (2014, 27. mars). Setter punktum for serien Storgårdsfolk. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/OPrE/setter-punktum-for-serien-istorgaardsfolk-i>
- Bergmo, T. (2012, 8. september). Norske kvinner elsker serieromaner. *NRK*.
<https://www.nrk.no/kultur/norske-kvinner-elsker-serieromaner-1.8308515>
- Bibliotekutvikling. (u.å.a). *Befolkningsundersøkelser om bruk av bibliotek*.
<https://bibliotekutvikling.no/innsikt/befolkningsundersokelser/>
- Bibliotekutvikling. (u.å.b). *KOSTRA-grupper*.
<https://bibliotekutvikling.no/statistikk/forside/statistikk-for-folkebibliotek/kostra-grupper/>
- Bibliotekutvikling. (u.å.c). *Statistikk for folkebibliotek – Statistikk*.
<https://bibliotekutvikling.no/statistikk/forside/statistikk-for-folkebibliotek/>
- Bjerke, P. & Halvorsen, L. J. (2020). Strid mellom logikker. I L. J. Halvorsen, A. Neple & P. Bjerke (Red.), *Logikker i strid: Kulturrådets virkemidler på litteraturfeltet* (s. 8–39). Fagbokforlaget.
- Brevik, T. (1993). - Nei til formynderi i bibliotekene. *Bok og bibliotek*, 60(3), 14.
- Byberg, L. (2006). Brukeren i sentrum? – Noen utviklingstrekk i folkebibliotekenes samlingsutvikling. I Å. K. Tveit (Red.), *Velge og vrake: Samlingsutvikling i folkebibliotek* (s. 12–26). Biblioteksentralen.
- Dahl, W. (1974). «*Dårlig*» lesning under parafinlampen: Studier over kjøkkenromaner og populærlitteratur som litteraturhistorien har oversett. Gyldendal.
- Den norske Forleggerforeningen. (2021). *Bokmarkedet 2021. Forleggerforeningens bransjestatistikk*. Den norske Forleggerforeningen.
https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2022/06/Bransjestatistikk_2022_Web.pdf
- Dysleksi Norge. (2021). *Statistikk ulike lærevansker*. <https://dysleksinorge.no/statistikk-laerevansker/>
- Escarpit, R. (1971). *Litteratursosiologi* (I.-L. Nyheim, Overs.). Cappelen. (Opprinnelig utgitt 1958)
- Folkebibliotekloven. (2014). *Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven)* (LOV-1985-12-20-108). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>
- Gjersøe, J. (2014, 16. september). Vises ikke på bestselgerlista. *NRK*.
<https://www.nrk.no/kultur/vises-ikke-pa-bestselgerlista-1.11929169>
- Goodreads. (u.å.). *Best Lit-RPG books (130 books)*.
https://www.goodreads.com/list/show/124214.Best_Lit_RPG_books
- Gørvel, K. (2015, 2. februar). *Norges mestselgende forfatter med «ny» serie*. Boktips.
<https://www.boktips.no/skjonnlitteratur/norges-mestselgende-forfatter-med-ny-serie/>

- Halvorsen, L. J. (2020). Det litterære felt i 2020. I L. J. Halvorsen, A. Neple & P. Bjerke (Red.), *Logikker i strid: Kulturrådets virkemidler på litteraturfeltet* (s. 72–109). Fagbokforlaget.
- Halvorsen, L. J. & Lien, B. G. (2020). Kulturfondbøkene i biblioteka. I L. J. Halvorsen, A. Neple & P. Bjerke (Red.), *Logikker i strid: Kulturrådets virkemidler på litteraturfeltet* (s. 385–419). Fagbokforlaget.
- Haug, U. (2023, 7. mars). Danseband. I *Store norske leksikon*. <https://snl.no/danseband>
- Hjemås, T. (2012, 20. desember). *Om inntakspolitikken*. Den norske Forfatterforening. <http://mail.forfatterforeningen.no/artikkel/om-inntakspolitikken/>
- Holberg, L. (1994). *Epistler; utvalg ved Kjell Heggelund* (K. Heggelund, Red.). Cappelen Forlag.
- Ingulstad, F. (2019, 22. januar). Noe er i ferd med å skje med serielitteraturen, Salmund Kyvik! *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/oRozVR/noe-er-i-ferd-med-aa-skje-med-serielitteraturen-salmund-kyvik-frid-ingulstad>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tuft, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utgave.). Abstrakt forlag.
- Johansen, E. B. (2010). Serieromanenes historie i Norge. *Biblioteket*, 1(4), 41–56.
- Kikut, T. (2022). *Fjernlånsrapport. Analyse av fjernlånsbestillinger i Biblioteksøk mai 2017–Juni 2022*. <https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/sites/15/2022/09/Fjernlansrapport-2017-2022.pdf>
- Kittang, A. (2009). *Dikte Kunstens relasjonar: Estetikk, kultur, politikk*. Gyldendal.
- Krimfestivalen. (2023). *Krimfestivalen*. <https://www.krimfestivalen.no/>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching* (Second edition.). SAGE.
- Mason, J. (2006). Mixing methods in a qualitatively driven way. *Qualitative Research*, 6(1), 9–25. <https://doi.org/10.1177/1468794106058866>
- Mordal, T. L. (1989). *Som man spør, får man svar: Arbeid med survey-opplegg*. Tano.
- Naper, C. (1994). *Jakten på kvalitet: Litteraturteori og populærlitteratur*. Pax.
- Naper, C. (2007). «Bestselgere» i bibliotek og kiosk: *Kvinner, lesning og fascinasjon* (Bd. 6) [Doktoravhandling]. Høgskolen i Agder.
- Naper, C. (2009). Fra mangfold til enfold – Norsk litteraturpolitikk og norske lesevaner i forandring. *Nytt norsk tidsskrift*, 26(1), 28–37. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3053-2009-01-03>
- Naper, C. (2021). Fra katedral til børs: Litteraturpolitikk, bokbransjekultur og lesevaner i forandring. *Nytt norsk tidsskrift*, 38(3), 195–207. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2021-03-03>
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Universitetsforlaget.
- NorskeSerier. (2017, 9. mai). *Frid Ingulstad mest lastet ned i Storytel*. Serieliv. <https://serieliv.no/2017/05/09/frid-ingulstad-mest-lastet-ned-i-storytel/>
- NorskeSerier. (2018, 8. mars). *Frid Ingulstad er tildelt Kongens fortjenstmedalje!* Serieliv. <https://serieliv.no/2018/03/08/frid-ingulstad-er-tildelt-kongens-fortjenstmedalje/>
- Nærø, S. S. (2015, 9. mars). Norges mest solgte forfatter røper suksessformelen. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/7LdB/norges-mest-solgte-forfatter-roeper-suksessformelen>

- Ordnett.no. (2023, 10. mai). *Holdning*.
<https://www.ordnett.no/search?language=no&phrase=holdning>
- Ot. prp. nr. 14. (1985). *Lov om folkebibliotek*. Kultur- og vitenskapsdepartementet.
https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1985-86&paid=4&wid=a&psid=DIVL389&pgid=a_0273
- Oterholm, K. (2019). *Kvalitet i praksis. En sammenliknende studie av profesjonelle leseres situerte diskusjoner av litterær kvalitet* [Doktoravhandling, OsloMet]. OsloMet.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/621>
- Riksmålsforbundet. (2017, 12. november). *Riksmålspriser og hilsen fra statsministeren*.
<https://www.riksmalsforbundet.no/riksmalsprisene-les-juryens-begrunnelser/>
- Røgler, J. & Høivik, T. (2015). Omløpstallet som styringsverktøy. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskap og Kulturformidling*, 4(3), 53–66.
<https://doi.org/10.7146/ntik.v4i3.25891>
- Røykenes, K. (2008). Metodetriangulering – et metodisk minefelt eller en berikelse av fenomener? *Sykepleien Forskning*, 3(4), 224–226.
<https://doi.org/10.4220/sykepleienf.2008.0081>
- Skarpenes, O. (2007). Den «legitime kulturens» moralske forankring. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 48(4), 531–558. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-291X-2007-04-03>
- Skei, H. H. (2022, 14. mars). *50 år med kruttrøyk: Rivertonklubben har vært et unikt fellesskap for krimforfattere*. Boktips. <https://www.boktips.no/krimboker/rivertonklubben-50-ar-hans-h-skei/>
- Smidt, J. K. (2002). *Mellom elite og publikum: Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek* [Doktoravhandling]. Universitetet i Oslo.
- Solli, I. J. (2023, 9. april). – Isfolket har fått meg gjennom tunge dager. NRK.
<https://www.nrk.no/innlandet/sagaen-om-isfolket-av-margit-sandemo-toppar-lyttelistene-hos-stroymetenestene-1.16346672>
- Statistisk sentralbyrå. (u.å.). *06913: Befolkning og endringer, etter region, statistikkvariabel og år*. Statistikkbanken.
<https://www.ssb.no/statbank/table/06913/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10032575&timeType=item>
- Tveit, Å. K. & Oterholm, K. (2010). Verdier i bevegelse: Litteraturformidlingen, bibliotekarprofesjonen og utdanningen. *Dansk biblioteksForskning*, 6(1), 5–14.
<https://doi.org/10/nr1/oterholm.pdf>
- Underholdning. (2023, 20. april). I *Det Norske Akademis ordbok*.
<https://naob.no/ordbok/underholdning>
- Wagner, Å. K. H., Strand, O., Støle, H., Knudsen, K. & Hovig, J. (2023). *Norske tiåringers leseforståelse*. Lesesenteret.
https://www.udir.no/contentassets/8528b7f40b9f47b086e781cfc49ae011/20230515_endelig_pirls_rapport_2021_nettsversjon-1.pdf
- Wærhaug, S. (2018). *Eventyrdronningen: En biografi om Margit Sandemo*. Vigmostad Bjørke.
- Øyrås, V. (2021). *Lesersørvis: Lesersørvishåndbok*. Viken fylkesbibliotek.

Vedlegg 1: Informasjon og samtykkeskjema kvalitative studier

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Serieromanenes plass i norske folkebibliotek»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke serieromanenes plass i norske folkebibliotek. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med intervjuet er å undersøke serieromanenes plass i norske folkebibliotek og retter seg mot bibliotekansatte i utvalgte folkebibliotek. Svarene fra intervjuet vil kunne bidra til å gi et bilde av hvilken plass serieromaner har i norske folkebibliotek i dag. Intervjumaterialet inngår i min masteroppgave som skal leveres i juni 2023 ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du mottar denne henvendelsen ettersom du er ansatt i et folkebibliotek. Det er et utvalg ansatte i folkebibliotek i Norge som blir spurt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du møter meg til et muntlig intervju. Det vil ta ca. 30-60 minutter, og jeg kommer til din arbeidsplass. Intervjuet vil ta opp spørsmål om innkjøp og formidling av serieromaner, og dine tanker rundt serieromanenes plass i norske folkebibliotek. Det vil bli gjort lydopptak og transkripsjon av intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil bare være veileder ved OsloMet og jeg som har tilgang til opplysningene. Du og dine svar vil bli anonymisert i oppgaven. Opplysningene lagres elektronisk på den ansvarlige institusjonens server og beskyttes av totrinnsfaktorisering.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 13. juni 2023 og alle personopplysninger og lyd- og transkriberingsfiler slettes da.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet – storbyuniversitetet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet – storbyuniversitetet ved Janicke Stensvaag Kaasa, janickek@oslomet.no (prosjektansvarlig) eller Vanja Marie Øyrås, s176851@oslomet.no (masterstudent).

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet Serieromaner i folkebibliotek og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i et personlig intervju med lydopptaker til formål for datamaterialet i en masteroppgave.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Innledende om den jeg snakker med

Hvor gammel er du?

Hva er din utdannelsesbakgrunn?

Hvorfor ville du jobbe på bibliotek?

Arbeidsplassen

Kan du fortelle meg om lokalmiljøet her?

Hvordan er lånerne?

Har du inntrykk av at det er stor interesse for serieromaner blant dine lånere?

Litterær smak og verdivurderinger

Har du prøvd å lese serieromaner?

Hva synes du om serieromaner?

Hva er det som skiller populærlitteraturen fra den seriøse litteraturen etter din mening?

Vil du si at serieromaner har litterær kvalitet? Andre kvaliteter?

Hva slags litteratur leser du helst på fritiden?

Hvordan ville du beskrevet smaken til lånerne dine sammenlignet med din egen?

Innkjøp

Fra spørreskjemaet ser jeg at biblioteket ditt har kjøpt inn lite/mye serieromaner. Hva vil du si er de viktigste argumentene for at dere har gjort det?

Hadde dere prioritert annerledes/kjøpt inn mer hvis dere fikk mer plass og større mediebudsjett?

Har dere noen strategi for innkjøp av serieromaner?

Hvordan foregår bokutvalget på ditt bibliotek?

Hva ser du på når du skal bestemme et verks litterære kvalitet?

Bør publikums etterspørsel påvirke innholdet i samlingene?

Formidling

Hvor har dere plassert serieromanene i biblioteket, og hva tenker du om plasseringen?

Tar dere med bøkene i utstillinger?

Formidler dere serieromaner? Hvordan?

Har dere vurdert å ha forfatterarrangement eller lignende?

Synes du bibliotekarene burde prøve å få lånerne til å lese noe annet enn det de er vant til?

Er det, etter din mening, mulig for en bibliotekar å påvirke folks litterære smak?

Si at det kom en låner på biblioteket og spør etter en serieroman, hva sier du til låneren?

Kulturpolitikk

Jeg får inntrykk av at du synes formidling av serieromaner (ikke) er en viktig del av bibliotekenes virksomhet. Hvordan vil du argumentere for dette?

Hva synes du er folkebibliotekenes viktigste oppgaver i dag?

Hva er ditt forhold til folkeopplysningstanken?

Hva tenker du om innkjøpsordningene slik de ser ut i dag?

Er det noe du har lyst til å legge til?

Vedlegg 3: Informasjon om spørreundersøkelse

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Serieromanenes plass i norske folkebibliotek»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke serieromanenes plass i norske folkebibliotek. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med spørreundersøkelsen er å undersøke serieromanenes plass i norske folkebibliotek. Undersøkelsen retter seg mot ansvarlige for samlingsutvikling på folkebibliotek i hele landet. Undersøkelsen vil kunne bidra til å gi et bilde av hvilken plass serieromanene har i norske folkebibliotek i dag, herunder også hvilke holdninger bibliotekarer har til bøkene. Spørreundersøkelsen inngår i min masteroppgave som skal leveres i juni 2023 ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsstudier, OsloMet – storbyuniversitetet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du mottar denne henvendelsen ettersom du har ansvar for samlingsutviklingen på et folkebibliotek. Alle med en slik rolle på folkebibliotek i Norge blir spurt.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du fyller ut vedlagte spørreskjema. Det vil ta deg ca. 4-5 minutter. Spørreskjemaet inneholder spørsmål om serieromanenes plass i samlingene, om formidlingen av dem og om dine tanker rundt serieromanenes plass i norske folkebibliotek. Dine svar fra spørreskjemaet blir registrert elektronisk.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det vil bare være veileder ved OsloMet og jeg som har tilgang til opplysningene. Du og dine svar vil bli anonymisert i oppgaven. Opplysningene lagres på den ansvarlige institusjonens server og beskyttes av totrinnsfaktorisering.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 13. juni 2023 og alle personopplysninger slettes da.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra OsloMet – storbyuniversitetet har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- OsloMet – storbyuniversitetet ved Janicke Stensvaag Kaasa, janicke@oslomet.no (prosjektansvarlig) eller Vanja Marie Øyrås, s176851@oslomet.no (masterstudent).

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Samtykkeerklæring

Samtykke innhentes skriftlig (elektronisk) og dokumenteres i spørreundersøkelsen.

Vedlegg 4: Spørreundersøkelse

Serieromanenes plass i norske folkebibliotek

Denne spørreundersøkelsen er til deg som har ansvar for samlingsutvikling på et folkebibliotek.

Dersom biblioteket har avdelinger og samlingsutviklingen foregår lokalt på avdelingene, ber jeg om at hver avdeling svarer for seg. Er samlingsutviklingen sentralisert holder det med ett svar på vegne av alle avdelingene.

Undersøkelsen er en del av en masteroppgave i bibliotek- og informasjonsvitenskap ved OsloMet der jeg ønsker å undersøke serieromanenes posisjon og vilkår i norske folkebibliotek. Svarene blir anonymisert.

Serieromaner er i oppgaven definert som: **Serieromaner gis ut i serie, og primært i pocketformat. Bøkene er gjerne konstruert rundt en kjærlighetsintrige og har sterke kvinneskikkelser. Bøkene har ofte en historisk bakgrunnsramme.**

Svarfrist 10.02.2023

Hvis det er noe du lurer på kan du kontakte Vanja Øyrås på e-post vanjao@viken.no

1. I hvilket fylke ligger biblioteket ditt?

- Agder
- Innlandet
- Møre og Romsdal
- Nordland
- Oslo
- Rogaland
- Troms og Finnmark
- Trøndelag
- Vestfold og Telemark
- Vestland
- Viken

2. Størrelse på kommune?

- Over 100.000 innbyggere
- Mellom 15.000 og 100.000 innbyggere

Mellom 3000 og 15.000 innbyggere

Under 3000 innbyggere

3. Hvor mange serieroman-serier har dere i samlingene? (ved flere avdelinger menes her bibliotekets felles samling)

Ingen

1-3

4-8

Flere enn 8

4. Har ditt bibliotek flere avdelinger?

Nei

Ja, jeg har ansvar for samlingsutviklingen på én avdeling

Ja, jeg har ansvar for samlingsutviklingen på flere avdelinger

5. Er flesteparten av bibliotekets serieromaner plassert på din avdeling?

Ja

Nei

6. Hvordan er serieromanene fordelt mellom de ulike avdelingene i din kommune?

De er likt fordelt?

De er ujevnt fordelt?

De er stort sett plassert på én av avdelingene?

7. Hva er retningslinjene for innkjøp av serieromaner på ditt bibliotek/avdeling? (flere svar mulig)

Vi kjøper ikke inn serieromaner

Vi kjøper kun serieromaner hvis handlingen er lagt til vårt lokalmiljø

Vi kjøper kun inn serieromaner det er stor etterspørsel etter

Vi kjøper inn serieromaner på lik linje med annen skjønnlitteratur

Det hender at vi tar imot serieromaner vi får i gave fra lokale lånere

Vi bytter av og til serieromaner med nabobibliotek

8. Ville dere prioritert å kjøpe inn flere serieromaner dersom dere hadde hatt større mediebudsjett og tilstrekkelig med plass i hyllene?

Ja

- Nei
- Vet ikke

9. Hvilken beskrivelse passer best for hvordan serieromanene er plassert på ditt bibliotek? Svarer du på vegne av flere avdelinger ta utgangspunkt i avdelingen med flest serieromaner.

- Vi har ikke serieromaner på vårt bibliotek/ vår avdeling
- I lukket magasin, eller på andre måter utilgjengelig for lånerne
- Lite synlig, for eksempel bakerst i biblioteket, i eget rom, skap eller lignende
- Middels synlighet, verken bedre eller dårligere enn den øvrige skjønnlitteraturen
- God eksponering og lett tilgjengelig for lånerne

10. Blir serieromaner formidlet aktivt på ditt bibliotek? (flere svar mulig) Svarer du på vegne av flere avdelinger ta utgangspunkt i avdelingen med flest serieromaner.

- Nei
- Vi anbefaler serieromaner under en-til-en samtaler
- Vi stiller ut serieromaner, og/eller lar serieromaner inngå i fronteksponering og utstillinger
- Vi har hatt eller planlegger arrangementer om serieromaner, eller med en forfatter som skriver serieromaner
- Vi skriver om serieromaner på hjemmesidene våre
- Vi ønsker å formidle mer av serieromaner enn det vi gjør i dag

11. Hvordan stiller du deg til følgende påstander? Merk: Du svarer her på vegne av del selv og ikke på vegne av biblioteket

	Helt enig	Stort sett enig	Bare delvis enig	Ikke enig i det hele tatt
Folkebibliotekene bør kjøpe inn serieromaner				
Formidling av serieromaner er en viktig oppgave for bibliotekene				
Det er en viktig oppgave for bibliotekene å gjøre publikum interessert i kvalitetslitteraturen				
Publikums ønsker bør veie tyngre enn bibliotekarens kvalitetsvurdering ved innkjøp av skjønnlitteratur				

Mener du det er legitimt å påvirke lånernes smak?				
Synes du bibliotekaren bør prøve å få lånerne til å lese noe annet enn det de er vant til?				
Min holdning til serieromaner er blitt mer positiv i løpet av de siste årene				

12. Leser du selv serieromaner?

- Ja
- Nei
- Jeg gjorde det i oppveksten

13. Fødselsår?

14. Kjønn?

- Kvinne
- Mann
- Annet

15. Er du fagutdannet bibliotekar? (Minst 60 studiepoeng)

- Ja
- Nei

16. Hva heter biblioteket ditt? (kommune og evt. avdeling) (Dette blir anonymisert i oppgaven)

17. Er det noe du ønsker å legge til?

18. Jeg samtykker til at denne informasjonen blir lagret frem til masteroppgaven er innlevert